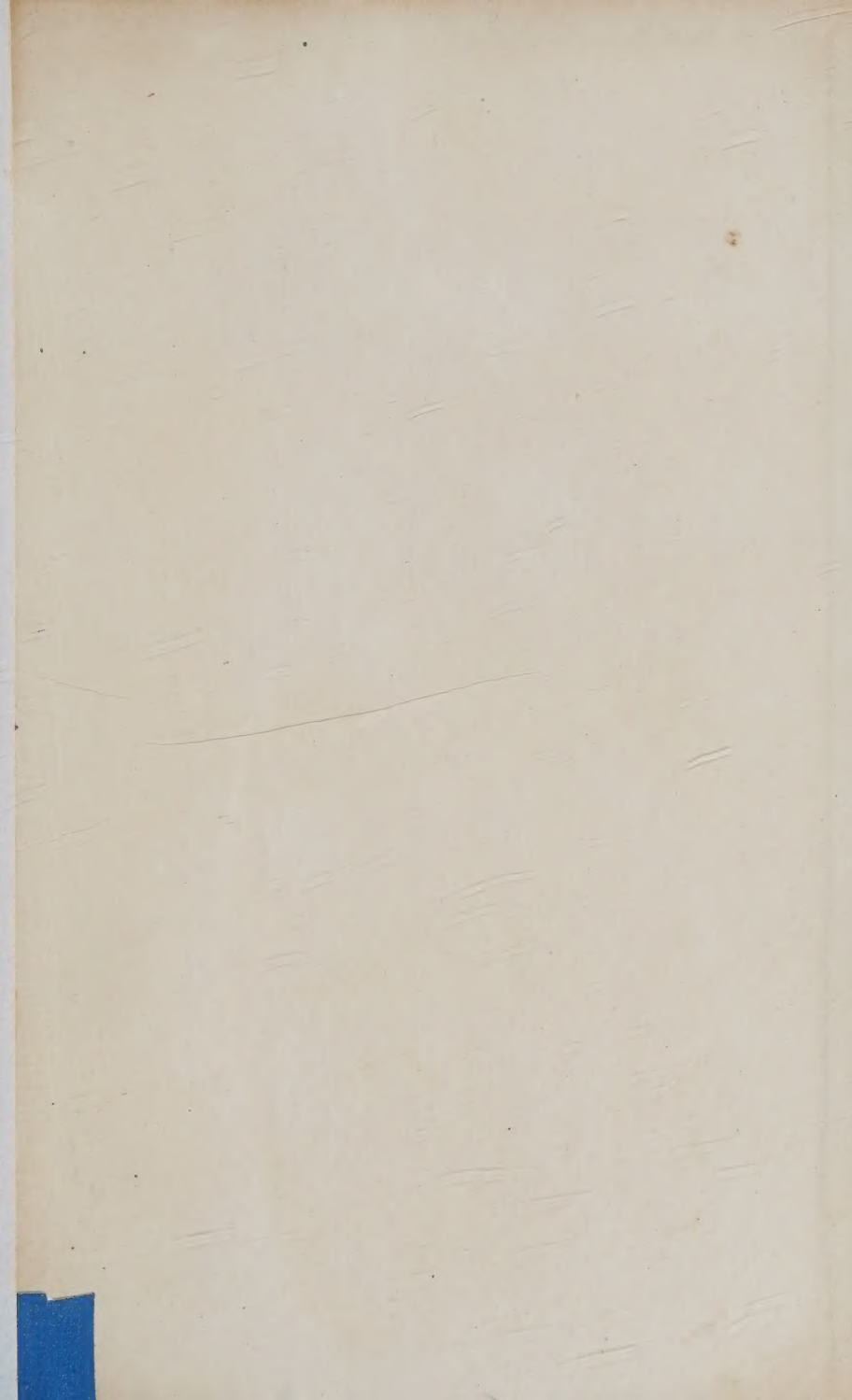

אלע
שריפטען
— פון —
ש. פרוג

ערשטער באנד.

פאעזיע.

היברו פאבלישינג קאמפאני

ניו-יאָרק.

85-83 קאנאל סטריט

1910.

Copyrighted by the Heb. Pub. Co., 1910.

פאררעדע.

דיא אידישע פאעזיע, אין אונזער מאמעלשון, האט י"ר איהר גאנץ בעזונדערע וועלט: איהר אייגענעם הימעל; איהר ערד; איהרע געזעצטע פון שעהנקייט.

דיא אידישע פאעזיע האט איהר אייגענע פירעלע; איהרע גאנץ בעזונדערע בלומען. אפילו איהרע אייגענע מלאכים.

אין איהר וועלטל איז אפילו דאס לאכען א מין וויינען, קלאנען און קרעכצען; איהרע בלומען זיינען אביסעל גיפטיג און מויטבלאס; איהר הימעל איז שטענדיג א ביסעל בלייערדיג-שווער, פערקמארעט, פערוואלקענט; איהרע שטערען — פערשלייערט און כמעט פינסטער; איהרע מלאכים — שווערע-אלטע, אומעדיגע און ערנסטע נייסטער.

דיא אידישע פאעזיע האט בעקומען איהר קראפט און זאפט, איהר טיעפען זינן און איהר מענשליכע צורה ערשט אין אונזער צייט. אזעלכע דיכטער וויא מיר האבען יעצט, אין אונזער מאמעלשון, האבען מיר נאך קיין מאל נישט פערמאגט.

און איינער פון אונזערע גרעסטע און בעסטע פאלקס-דיכטער איז שמעון שמואל פרוג.

* * *

איבער דאס אויסערע לעבען פון שמעון שמואל פרוג איז נישט פיעל צו דערצעהלען. זיין אינערעם לעבען דערצעהלען אונז זיינע ליעדער און פאעמען אין רוסיש, וויא זיינע דריי חלקים אין אידיש וואס ליגען דא פאר אייד. קיין ספק דאס פרוג האט אונז געקענט פיעל מעהר דערצעהלען פון זיין אינערעם לעבען, פון זיינע אינערע קעמפער און ליידען אלס אונז אין בעקאנט. דער דיכטער דערלעבט אפט מיל אין איין שעה אן אייביגקייט, ער דרינגט צוזאמען אין איין מאמענט דיא קווינטעסענץ, דעם תמצית, פון א גאנצן לעבען מיט זיינע אבגורדען. אבער פרוג איז שטענדיג געווען צו קארן, צו שפארזאם, צו פערשווייגענד בנוגע צו זיין אייגענע לעבענס שילדערונג. ער טראגט נישט אויפ'ן מארק דיא סודות, דיא רעטענישען פון זיין אייגענער נשמה. אין זיין אינערע „הדשיקדשים“ לאזט ער קיינעם נישט צו. זיינע זכרונות (עראינערונגען), וועלכע זיינען געוויס זעהר אינטערעסאנט, האט ער לעת עתה נאך נישט בעשריבען (און ווער ווייס אויב ער האט, איבערהויפט, לוסט און קראפט זיי צו שרייבען); זיינע וידויים האט ער עפענטליך נאך נישט געזאגט. דען אין זיינע שירים האט ער אונז נישט אלעס געזאגט.

און דארום מוזען מיר זיך בעגונגענען מיט דיא ווייניגע אויסערע ליניען פון זיין ביאגראפיע, וואס אונז האט געלונגען צו בעקומען.

* * *

שמעון שמואל פרוג איז געבארען געווארען אין דעם יאהר 1860 (תרכ"א) אין דער אידישער קאלאניע באבראוויקס (אין הערסאנער גובערניע). זיין פאטער, משה צבי, איז געווען א פראסטער, עהרליכער, ארימער קאלאניסט. דעם פרישען ערדיגער, דעם געזונדען פעלדריה און דיא שטארקע און היינאליכקייט, צוגעצויגענהייט צו דער ליעבער מוטער-גאטער, איז וועמענס שוים

ער, דער פאעט, האט מעבראכט זיין יונגנה, — דאס אלעס מ'הלען מיר אין פיעלע פון זיינע ליעדער.

פרוג אין ביו היינט געבליבען, אין א געוויסער מדרגה, א פרייעס קינד פון דער פילד און וואלד נאטור, כאטש דאס לעבען, דאס שווערע לעבען פון א אידישען דיכטער, האט אהן א צייט צוקנייטשט, צורונצעלט זיין דיכטער שטערען, געבויען זיינע שולטערן און געבראכען זיין גאנצען גוף. פרוג אין יונג אין אלט וויא זיין פאלק אליין.

דער קליינער פרוג האט, וויא אלע אידישע קינדער אין דער קאלאניע, געלערנט אין חדר, וועלכען ער האט נאכהער אין פערשיעדענע פון זיינע שירים אזוי מייסטערהאפט געשילדערט.

אין זיין ליעד א „הרר'מעשה" דערצעהלט דער דיכטער פון זיינע ערשטע הרר'יאהרען:

זיעבען יאהר אין מיר געווארען —

און דיא מאמע, זאל געזונד זיין,

האט געזאגט: „נ, צייט אין חדר,

צייט אין חדר געהן, מיין קינד

אויס, א סוף, גענוג געהוילעט

אויף דער וועלט, ארומגעפלויען

פריי און גליקליך, וויא א פויגעל

פריש און פרעחליך וויא דער ווינד,

צייט אין חדר — קדיש מיינער!"

און דער בעהעלפער האט איהם „פערוויקעלט אין אן אלטען, געלען טליח" אין געבראכט אין חדר אריין אין א ליכטיגען פריה מארגען, און דארט:

האבען שטראהלען זיך געגאסען

דורכ'ן פענסטעריל אין חדר

און געפיקעלט אויפ'ן רבי'ן

אויפ'ן סידור, אויפ'ן טיש.

און מיט גרויס ליעבע שילדערט פרוג זיין ערשטען רבי, רב בנימין,

און זיין ערשטע לעהרער ביין אנטומען אין זיין חדר:

„זאלסט מיט חשק לערנען תורה,

לערנען תורה, לערנען חכמה,

און געדענק, מיין קינד, ווער ס'ווייל ניט

לערנען, בלייבט אויף אייביג בלינד..."

ליידער האבען זעהר ווייניגע פון אונזערע אידישע דיכטער געפאנגט

רב בנימין'ס עצה.

פרוג האט קיין מאל קיין גיפטיגעס, ביזעס ווארט געברויכט אין זיינע שילדערונגען גענוג דעם אלטען אידישען חדר, אין וועלכען ער האט אליין געלערנט, וויא דאס האבען געטהאן פיעלע אונזערע גרויסע פאעטען, אין העברעאיש און אידיש. פרוג האט קיין מאל געמאכט דעם אלטען אידישען חדר פאר א העכליכע קאריקאטור. אפילו ווען ער שילדערט דיא שאטען זייטען פון חדר מיהלם זיך נאר, אין יעדער שורה, א טרויעריגער שמייכל, א רחמנות'זיפץ און דאס אלעס בעגאסען מיט דעם פאעטישען חן:

דער קאנטשיק אויף דעם בענקעלע,

דיא מייטעל אויפ'ן טיש...

נ, לעבעדיגער, אינגעלע!

מיט חשק, שנעל און פריש!

דער רבי הוסט... אין שטוב אין איינג

מ'קאן דעררושעם ווערען...

איד אבער הער ניט און ניט זעה —

איד לערען, לערען, לערען! ...

און אין חדר האט דער קליינער קאלאניסטעוויסער געלערענט תנ"ך (*).
און דער תנ"ך איז געווען, אויף געבליבען, זיין לעבען. פרוג דערזעהלט אין
א פרויזאט בריעף, דאס דיא נביאים ישעיה און יחזקאל האבען אויף איהם,
נאך אלס קינד, געמאכט זעהר א שטארקען, ניט פערגעסליכען איינדרוק.
אין דעם יאהר 1869 איז פרוג אלס 9-יעהריגעס קינד אנגעקומען אין
דער דארף-שולע, וואו ער האט דריי יאהר געלערענט רוסיש לעזען און שרייבען.
און דערמיט האט זיך געענדיגט זיין שול-בילדונג. זיין ווייטערע בילדונג איז
ער זיך אליין שולדיג. וויא דיא מייסטע אידישע פאטערען, וואס האבען וואס
געלערענט מעהר אדער ווייניגער, האט ער אלעס פון זיך אליין געלערענט אהן
לעהרער, אהן סיסטעם און פראגראם.

דער חדר מיט זיינע מלמדים האט אויף פרוג'ס טאלענט, אויף זיין גייסט,
אויף זיינע „ליעדער און געדאנקען“ פיעל מעהר איינדרוק געמאכט וויא דיא
„דארף-שולע“ מיט איהר לעהרע און איהרע לעהרער (*).

ווען פרוג איז אלט געווארען 16 יאהר האט ער זיך א „לאז געטאחן“
קיין חערסאז צו זוכען מיטלען צום לעבען. וויא עס שיינט איז אין זיין עלטער
רענס הויז ניט צופיעל ברויט געווען. וואהרשיינליך איז דער יונגער פרוג
געגאנגען קיין חערסאז ניט נור ברויט צו זוכען, אבער אויך בילדונג און א
תכלית אין לעבען.

דער קאזיאנער רב פון חערסאז האט איהם גענומען פאר א שרייבער
אין זיין קאנצלעאריע. פרוג האט איהם געפיהרט דאס מעטריקעל-בוך. דער
צוקונפטיגער דיכטער האט זיך נאך אין זיין פריהערעס יונגענד, אלס 14—15
יאהריגער אינגעל, בעשעפטיגט מיט קאנצלעליי ארבייטען ביי דעם משניה פון
זיין קאלאניע.

אין חערסאז, אין דער קאנצלעאריע פון דעם קאזיאניר, האט זיך
פרוג בעקענט מיט דעם אידישען לעבען פון אלע זייטען. ער האט דארט גע-
זעהען אידישע טרעהרען, אידישע ארימקייט און ביטערקייט. דארט איז איהם
בעקאנט געווארען פיעלעס פון אידישען שטארטישען פאמיליעו-לעבען, זיינע
גוטע און שלעכטע זייטען.

עס איז אפט זעהר נויטיג פאר דעם דיכטער, פאר דעם טרויער און
שווערמער קענען צו לערנען אויף דיא ניט פאטעטישע זייטען פון לעבען, דיא
הארטע, פראזאאישע ווירקליכקייט.

אין חערסאז האט זיך פרוג בעקענט מיט א קליינעם קריסטליכען בעאמ-
טען, וועלכער איז געווען דער קארעקטאר פון דיא „גוברענסקיא וויעדאמאסט“
און קארעספאנדענט פון דיא ארעסער רוסישע צייטונגען. און דער דאזיגער
זעהר ווייניג געבילדעטער טינטלער האט געוועקט אין פרוג'ן זיין דיכטער טא-
לאנט. ער האט איהם געלערנט וויא מען „מאכט“ ליעדער.

(*) אין דיא קינדער-יאהרען האט פרוג נאך תנ"ך געלערענט, שפעטער
האט ער זיך אויך אין מדרש און אין דער אלטער תלמוד'ישער אנדה פער-
טועפט.

(**) איד ווייס קיין איין איינציגע געדיכט ביי פרוג'ען, ניט אין רוסיש
און ניט אין אידיש, אין וועלכע ער זאל שילדערן אדער בעזינגען דיא „דארף-
שולע“, וויא ער האט דאס אפט געטאחן מיט דעם אידישען חדר. ר. ב.

עס איז א געוועהנליכע ערשיינונג אין דער וועלט פון פאעזיע און קונסט, דאס בעשרענקסטע, קליינע מענשען דערקענען, דערפיהלען און דערטאפען דאס טאלענט, דאס זשעניע דארט וואו דיא גרויסע גייסטער, דיא מפורסמים, מערקען דאס נים און דאס דיא געוועהנליכע, דורכשניטמענשען טראגען ביי צו דער ענטוויקלונג פון טאלענטען פיעל מעהר אלס דיא בעוואוסטע דיכטער אדער קינסטלער. דיא לעצטע זעהען נים, אדער ווילען נים זעהען דיא יונגע אויפֿ שפראצענדע טאלענטען, און ווען זיי דערקענען און אנערקענען דיא "יונגע אדלער" בעמיהען זיי זיך, זעהר אפט צו אונטעריאכען זיי, אדער צו צושניידען זייערע פליגעלן נאך זייער מוסטער, ווען נים אין גאנצען אפשיידען.

דער אויבענדערמאנטער קארעקטאר האט, וויא עס שיינט, דערקענט אין פרוג'ען זיין פאעטישע נשמה און האט איהם געלערנט נאך דיא "ארבייט" דיא "כללים" פון א שיר, דיא "ריפמען שמידעריי", אבער צו דער נשמה פון זיין טאלענט האט ער זיך נים צוגעריהרט. גם זו לטובה.

דיא וועלט ליטעראטור און קונסט געשיכטע ווייזט אונז, וויא אפט האט דער שעפער־קינסטלער געלערענט, און מיט גרויס נויט, ביי דעם בעלמלאכה.

* * *

דאס ערשטע געדיכט פון פרוג איז געדרוקט געווארען אין יאהר 1880 אין דער דאמאלסדיגער אידיש־רוסישער וואכענשריפט "ראסוועט". פרוג'ס דיכטער טאלאנט האט זיך ענטפלעקט, האט אויפגעבליצט פונקט אין דער צייט, ווען צווישען דיא רוסישע אידען האט דערוואכט, אויפגעלעבט דאס גאציאנאלע געפיהל. דאס איז געווען א בליץ פאר דעם גרויסען רונער, וועלכער האט פלוצלונג צוקלאפט, צומישט פיעל רוהיגע אידישע קעפ.

דאס איז געווען צוויי יאהר פאר דיא ערשטע פאגראמען אין דרום־רוסלאנד.

* * *

שוין דאס ערשטע געדיכט פון פרוג'ען האט אין דער אידיש־רוסישע אינטעליגענטע וועלט געמאכט גרויס אויפזעהען. מ'האט גלייך דערקענט דאס דער לאנג ערווארטעטער אידישער פאעט אין געקומען.

און ער איז געקומען פריש, שטארק און עכט. דיא רוסי־אידישע ליטעראטור איז דאן געשטאנען אין איהר בליטשה צייט. דען ערשטען פלאטץ אין איהר האבען פערנומען דיא ערצהלער יוסף ראבינאוויטש, ליב לעוואנדא און באגדאוו. קיין יודיש־רוסישער פאעט פון ערנעץ וועלכער בעדייטונג איז אבער ביי פרוג נים געווען. דער איינציגער רוסי־אידישער דיכטער פון ווערטא איז געווען מינסקי (וויילענקין); אבער ער האט זיך נאך דאן איז גאנצען, אלס מענש און אלס פאעט, אבגעזאגט פון זיין פאלק.

נו איז געקומען, מיט דרייסיג יאהר צוריק, אונזער פרוג מיט דעם תנ"ך אין דער האנד, מיט דער אידישער הארפע, מיט אונזערע זמירות אין אונזערע קינות, מיט אלטע מאטיווען אין א נייע פארם. אונזער פרוג איז גייסט ווען אפילו נים אין אונזער לשון.

און דער נייער פאעט איז גלייך געווארען בעקאנט און בעליעבט צווישען דער אידישער יוגענד.

און איז אנהויב פון דעם יאהר 1881 האט דיא אידישע אינטעליגענץ אראפגעבראכט פרוג'ען קיין פעטערבורג.

* * *

און איז זעהר א קורצער צייט האט פרוג דורך זיינע ביבלישע געדיכטע, וועלכע ער האט געשריבען אין דער רוסישער שפראך, בעקומען א גרויסען נאכען אין דער רוסישער ליטעראטור. רוסישע בעקאנטע שריפטשטעלער און קריטיקער

האבען זיך מיט איהם פער אינערעסירט, און געלייגט אויף איהם גרויסע האפ-
נונגען. יעדערער האט געוואלט זיין זיין „פאטראן“.

און שמואל פרוג האט בעקלאגט און בעזונגען זיין פאלק און זיין פער-
נאנגענהייט. מיט אזא קראפט, מיט אזא טיעפען פאעטישען געפיהל, וויא ביי
איהם האט דאס נאך קיינער געמאכט און דער רוסישער שפראך. פערל האבען זיך
געשאטען פון זיין בריליאנטע פערער, איינע נאך דיא אנדערע. בילדער, גע-
שטאלטען האט ער געמאלט פון אונזערע אלטע צייטען מיט דיא העלסטע און
שטארקסטע פארבען.

פרוג האט לעבעדיג געמאכט מיט זיין פאעטישען כשרף פארמעגלעך.
אויסגעטריקענטע לעגענדען און מעשות פון אמאליגע דורות. באלואם האט ער
געמאכט אין אונזערע ברענערע וואונדען; מוסה, האפענונג און אמונה אין
בעסערע צייטען האט ער אריינגעהויכט אין דיא הערצער פון זיינע שוואכע,
אונגליקליכע פערצווייפעלטע ברידער. מיט גיפטיגער איראניע, מיט אן אשמדאי-
געלעכטער האט ער חוס געמאכט פון אונזערע פיינד.

אין דעם יאהר 1884 האט דער גרעסטער העברעאישער דיכטער פון
יענער צייט, יהודה ליב גארדאן געשריבען אן פרוג דאס בעקאנטע געדיכט:
„עלה נבל אנכי, אתה ציץ פורח“

(איך בין א פערוועלקטער בלאט, דו ביזט אן אויפבלעהנדע בלום), גארדאן
האט אויפגעמונטערט דעם יונגען פרוג צו עמפפן מיט דער גרויסער מחנה
פון אונזערע בלוט-שונאים.

וויא דער יונגער דור, מיט א זיסער הארפע אין איין האנד און מיט
טויט-בריינגענדע כלי זיין אין דער אנדער האנד, איז ערשינען פרוג פאר
דער רוסיש-אידישער אינטעליגענץ. און פרוג איז געווען, אין יענער צייט, דער
ליעבלינג אין אידישע קרייזען און מ'האט איהם זעהר געהעטשעלט צווישען
דער אידישער שטודירענדער יוגענד אין פעטערבורג.

* * *

און דער גוטער נאמען, וועלכען פרוג האט בעקומען אין דער רוסישער
ליטעראטור, דיא לארבער-קראנצען, וואס מ'האט איהם געבראכט פון אלע
זייטען האבען זיין קאפ גיט פערדרעהט. ער איז טריי געבליבען זיין פאלי-
און דער אידישער מוזע.

אין יענער צייט פון זיין גלאנץ האט פרוג געשאפען אויף דיא בעסטע
געדיכטע, און דאס זיינען דיא וועלכע האבען א ביבלישען אינהאלט, אדער
וועלכע זיינען געגרינדעט אויף אידישע לעגענדען. זיין „בעכער לעגענדע“ איז
געווארען א פאלקס ליעד; א דימענט אין דער קרוין פון דער אידישער פאעזיע.

* * *

אין דיא ניינציגער יאהרען, פון דעם פאריגען יאהר-הונדערט, האט דער
דיכטער וויא פערלארען א שטיק פון זיין קראפט און גלאנץ. פרוג איז געווארען
א צייטונגס-ארבייטער. און שווערע צייטען האט ער געמוזט דורכמאכען. זעהר
אפט האט איהם דיא פאליציי געוואלט ארויסטרייבען פון פעטערבורג אלס
איידען, וואס איז קיין בעל מלאכה און קיין גרויסער סוחר, און דערצו דער
שווערער קאמפף פאר'ן עקזיסטענץ.

איך וויל פרוגען גיט פערקאפען דעם וועג, פיעלייכט וועט ער אונז נאך
אליין דערצעהלען דיא זכרונות פון יענע שווערע צייטען.

מיט צעהן יאהר צוריק, אדער עטוואס פריהער, האט פרוג אנגעהויבען
שרייבען אידיש. און ער איז דורך זיינע „ליעדער און געדאנקען“ געווארען דער
ליעבלינג פון דעם אידישען המון, פון דיא ברייטע אידישע מאסען.

פרוג, אלס דיכטער אין אידיש, טראגט אויף זיין קאפ א גאנץ אייגענאר-
טיגע קרוין. און גאנץ אייגענארטיג (אבער זעהר געזונד און געשיקט) שפיעלט

ער אויף זיין נייעם געדאנקער און געפיהלען אינסטרומענט: — דיא אידישע שפראך.

און וואס פאר א קינסטלער איז פרוג אין אידיש! וויא מייסטער האפט ער בעהערשט דיא אידישע שפראך, אויף וועלכע ער קלאגט זיך שטענדיג דאס זיא איז ארים, הארט און, אז און פיר זיך, זעהר ווייניג פאעטיש. איז אידיש איז פרוג געקומען, אלס דיכטער, צום גאנצען פאלק:

„פאר אייך מיינע ארימע ברידער און שוועסטער,
וואס זיינען צווייט און צושפרייט אויף דער וועלט,
וואס קריכען און בלאנדזשען אויף טויזענדע וועגען,
איז רענען, איז שטורם, איז היץ און אין קעלט.
פאר דיר, אוי, דוא אייביגער קרעכצער און זיפצער,
פערשווארצטער, פערקלאגטער, פעריאמערטער איד,
טהוט שאלען און זינגען און היילען און קלינגען
מיין פרישעס, מיין לעבעדיג-פרעהליכעס ליעד.
(ליעד דער ארבייט)

און דיא ארבייט, דיא פשוט'ע ארבייט, וויא דיא ארבייטער, דיא פשוט'ע ארבייטער, שעצט דער דיכטער העכער וויא אלעס. ער זינגט זיי א מומור:

דער סערפ איז פון שטאהל, דיא סאכע — פון אייווען;
קיין ציערונג קיין גרויסע זיינען זיי נישט;

איז זיי אבער ליענט אונזער קראפט, אונזער לעבען
אהז זיי איז אונטערגליד איין איינציגער טריט.

טא לויבט'זשע און זינגט דער מיה און דער ארבייט!

זינגט, גריסט זיי פון הארצען, ליעבענדיג און הייס!

געזונד זאלען זיין דיא הענד מיט מאזאליעס,

דער שטערען, פון וועלכען עס גיסט זיך דער שווייט!

(ליעד דער ארבייט)

אט אזוי זינגט אונזער פאעט! איהר דערקענט אין איהם גלייך דעם פאלאניסטע-קינד. ער בעזינגט נישט אלערליי אויסגעטראכטע „פינטערפלושקעס“ ער בעזינגט, — און מיט וועלכע בענייסטערונג, — „דיא הענד מיט מאזאליעס“.

* * *

דיא אידישע פאעזיע פון פרוג' ווירקט נישט וויא א בערוישענדער וויין. וועלכער טרינקט זיך מיט פערזינגען, נאר וואס מעהר מ'טרינקט איהם, דרעהט זיך מעהר און שווינדעלט מעהר דער קאפ.

פרוג' אידישע שירים — בעזאנדערס דיא ארבייטער און פרייהייטס-ליעדער, וויא אויף פיעלע פון זיי זיינע סאטירישע ליעדער — ווירקען ווי א פרי-שער, קלארע קוואל, וועלכער קרעפטיגט דעם דורשטיגען און מיעדען וואנדערער פרוג דער פאעט רופט נישט דעם איד, דעם המון עם, צו פערזינגען אי, זיסע, איינלילענדע חלומות, אין פוסטע, געבעלדיגע פאנטאזיעס. ער וועקט דיא מאסע, און רופט זיי מיט שאלענדע קולות צו דער ארבייט, צו דער סאכע, צום סערפ. נאך זיין מיינונג ליענט אין דער סאכע פאר דעם אידישען פאלק דאס מול און ברכה.

קיינער פון דיא אידישע דיכטער האט מיט אזא ביטערע, ניפטיגע, גאליגע סאטירע בעשפאטעט דאס אידישע שאכער-מאכער לעבען, דיא ווינד-פרנסות און דעם אייביגען אהיון און אהער שאטאיען זיך, וויא דאס האט גע-טהאן פרוג.

ער לאכט און וויינט דערביי מיט בלוטיגע טרעהרען:

„איד לאד און איד קרעכץ,

איד זינג, און פון שמערץ
צונעהט זיך, צורייסט זיך מיין הערץ.

* * *

אונזער פאעט געפינט אבער דעם עכטען, רעכטען אידען, זיין גוטעם
הערץ, זיין שעהנע זעלע אפילו אויפ'ן מארק, אויפ'ן יוד, אין רעכטען
קאכענעם פון געשעפט, האנדעל און וואנדעל; אין רעכטען מיטען הו-הא...
אונזער פאעט געפינט דיא אידישע ארימקייט, עלענד און דלות אפילו
ביי'ן סוחר, ביי דעם „גרויסהענדלער“. דער פאעט שילדערט אונז וויא דאס
גאנצע אידישע געשעפט און אידישע פאדריאדען זיינען ווינד און שטויב, נאר
נישט שבנאר נישט.

אין זיין וואונדערבארער געדיכט „היים און קאלט“ שילדערט פרוג וויא
דער איד האנדעלט, הודושעט, קאכט אויף אלע ירד'ען, וויא ער לויפט, קויפט,
פערקויפט פעל, אקסען, זאלץ, קארן, פלאקס, לעדער, און צום סוף — הערט
א מעשה! — שטארבט ער אונזע און מוז נאר בעגראבען ווערען אין פרעמדע
תכריכים.

וויפיעל ביטערע, שמעכיגייטענדע איראנע, וויפיעל פאלקסהימליכקייט
ליענט אין דיא לעצטע שורות פון דעם דאזיגען ליעד. עס ווערט טאקע לייענענדיג
דיג „היים און קאלט“.

„ברענט, ברענט — איהר וועט אכנעקיהלט ווערען, רב איד!
איהר איילט זיך נאך סחורה? נאך אייזען, נאך ברעטער,
נאך זייד און נאך סאמעט — איהר פלאקערט, איהר זידט?
פערגעסט נאר ניט — זייט אזוי גוט —
פון ירד א שטיקעלע ליווענט צו בריינגען רב פעטער...
עס קלאפען דיא פושקעס... עס ארבייט דיא זעג:
פיער ברעטער, צוויי שערבלעך — און אלעס מיט א'עק.
געקומען צו פאהרען פון לעצטען ירד'ל...
נו, ניכער, שמיים! פערשיט שוין, בעהאלט!...
אוי, אידעלאד! קאלט אין דארט — זאג זיך אייד — קאלט! ! —

* * *

פרוג איז נאר ניט גענאט אין דער רעכנונג. ער ווייס גאנץ גוט, אז דער
אידישער המודעם פערלאנגט פון דעם פאעט עטוואס גאנץ אנדערש וויא וואס
ער איז פון דער נאטור.

דער עכטער דיכטער איז פון דער נאטור א נביא. זיין הארץ פלאקערט
פון ליעב' און צארן צו זיין פאלק. דער הייליגער אמת ניט איהם קיין רוה.
עס שפרייט פון זיינע ליפן ווערטער וויא פייערדיגע פונקטען, אדער ווייב
וויא ביימעל. דער עכטער דיכטער איז אויך א קינסטלער, א טרוימער אין
שילדערט בילדער פון דער פערגאנגענהייט, זעהט נייע חלומות אין דער צור
קונפט. ער פליעסט איין לעבען, מוטה און האפנונג אין אלע צובראכענע הער
צער. דער פאעט טראגט שטענדיג אין האנד א פאקעל און בעלייכטעט דיא
טיפע מענטליכע פינסטערניש, דען ער איז דער גרעסטער פינד פון דער
פינסטערניש.

אבער:

„פערשאלטען איז דער, וועמען גאט האט
בעשערט צו זיין א משורר... ביי אירען:
א משורר, א כליזמר, א בדחן איז ער,
א נראם און א ווערטיג, א ליעדעל, א גנו
א דרעה זיך אהין און א קרים זיך אהער —

דער עולם זאל האבען פון איהם פערנניגען."

* * *

און דאך איז אונזער פרוג זעלטען א ברוח, זעלטען נאך א ווערטליכע זאגער. אפטמאל קומט ער וויא א ריכטיגער נביא: ער טרייסט, ער שטארקט, ער זעהט דעם ליכטיגען שטראהל, וואו קיינע- מערקט איהם נאך נישט. ער רופט: "מיין ברודער שלעכט איז דיר, איך ווייס,

עס מוז, עס וועט דאך ליכטיג ווערען."

איז דא שריפטען, וואס ליגען דא פאר דעם לעזער, איז דא כמעט נאך איין ליעד, איז וועלכער אונזער פאסט איז רוהיג, זיס און ליעב; כמעט נור איין ליעד, איז וועלכער דער פאסט זיפט נישט, קלאגט נישט, צארנט נישט און לאכט נישט; נאר כמעט איין ליעד, איז וועלכער מיר זעהען וויא אונזער שטענדיג פערבמאדערט, אדער ביטער שפאטענדער פאסט בעטראכט און גיט נישט דא שעהענע געטליכע נאטור מיט קלארע, נישט פערוויינטע אויגען, און מיט א נאטורליכע געמיט. דאס איז דאס ליעד "דיא נאטור". אונזער פאסט מאלט מיט נאלדענע פארבען דיא וועלדער, דיא הויכע, אלטע בוימער מיט דיא גרינע בלעטער, דיא פייכע גרינע טהאלען, דיא קאלטע קוואלען. און זיי רופען צום פאסט:

"קום אריין איין וואלד! מיר וועלען דיר

ערקוויקען און ערפרייען!"

און דער פאסט פערגעסט איין וואלד און איז דער נאעהנטקייט פון דיא בענאלדעטע בלויע וועלען וואו ער הערט יונגע, זיסע שטימען זינגען, זיינע אלטע שמערצען, און טיעף איז הארצען פיהלט ער, וויא עס פליסען, "נייע קרעפטען, נייע פלאמען". אבער אונזער פאסט ערוואכט שנעל פון זיין זיסען דרעמלי. דיא ווירקליכקייט ווייזט איהם תמיר שווערע, טרויעריגע בילדער און זיין פידעל קרעכצעט, חליפעט. עס העלפט איהם דאס נישט דער לעבער-זומער, דיא פעלדער, דיא טהאלען, דיא הויכע, שעהענע זאנגען, דיא זומער-פויגעלאך און דיא סטאיעס בינען, וועלכע טאנצען, שפרינגען און זשומען. ער קען פון זיין אלטען, נאגענדען שמערץ נישט פריי ווערען. וויא טרויעריגזיס, הערצליכענדיגער זיינען דיא מעלאדיש קלינגענדע שורות:

"ריין און ליכטיג איז דער הימעל,

זומער, ווינטער, הערבסט און פרייהלינג

בלייבט איין איהם דער אלטער שמערץ."

און דער אלטער אירישער שמערץ קלינגט אין אלע פרוג'ס ליעדער, און דארום האבען זיי אזא שטארקע ווירקונג אויף דעם לעזער. פרוג קינסטעלע נישט זיינע ליעדער; ער קוועטשט זיי נישט ארויס מיט גוואלד פון פערדער. זיי פליסי' ביי איהם וויא זיך אליין. זיין שמערץ איז נישט א געמאכטער. זיין שמערץ איז דער אייביגער שמערץ פון א געפוי' ניגטען, געדריקטען, צוטרעטענעם פאלק. אויף זיין האפנונג, זיין גלויבען אין בעסערע צייטען זיינען עכט.

און דארום ווערט לייכטער אויפ'ן הארצען, ווען מ'זאגט מיט פרוג'ען אביסעל קינות. דורך דיא טרעהרען, וועלכע פערשלייערען אונזערע אויגען, זעהען מיר דאך דעם רעגענבויגען פון האפנונג.

ראובן בריינין

ניו יארק, מארטש 1910.

דאס יודיש ליעד.

(אנשטאט א פאררעדע).

אין גרויהען, פערגליווערטען, טוירט-שטומען נעבעל
האָבען זיך צוויי נשמה'ליך באַגעגענט.

ווי אַ פּאָר פערבלאָנעטע טייבעליך צוגעטולעט צו אַ שטיף-
שוועבענדען וואַלקען, האָבען זיי איינע דער אנדערער פון זייער
לעבען דערצעהלט.

— אומגליקליך, שוועסטער, בין איך געווען, — האָט
איינע געזאָגט: יונג בין איך פון דער וועלט געגאנגען, מיט
די נאָהענטע און לעבע מינע ניט געעלטערט זיך...

— נין, שוועסטער, דו ביסט גליקליך געווען, — האָט
געזאָגט די אנדערע: איך האָב לאַנג אויף דער וועלט געלעבט,
פון קיין יוגענד אָבער האָב איך אין מיין לעבען ניט געוואויסט...

*

*

*

אַרים, עלענד יודיש ליעד!

וואו איז דין זיסער פרייהלינג, דין ליכטיגער פרייה-
מאָרגען, די פרישע, שטאַלצע יוגענד דינע?

האָבען זיך דינע זאנגען געבאָדען אין הימעל־שין? די
צווייגען גערוישט, די בינען געווימט, די שמראַהלען געוועבט
פאַר דיר אַ פּרײַ, גאָלדען געצעלט?
אָרים, עלענד יודיש ליעד!

*

* *

דונקעל און מאַט האָט אויפֿן פּריפעציק דאָס פייער־
געברענט — געעמעמט, גענוס'עט.

מיט אַנאָבעריסענעם לאָדען האָט דער ווינד אין פענסטער
געקלאַפּט.

מיט אימת־מות האָט די שוואַרצע נאכט דורך די פּער־
ווינטע שוויבען געקוקט, מיט די גרויהע בעלימעס געפינטעלט,
געוואונקט...

אַ בלייכע, דארע האַנד האָט דאָס וויעגעלע געוועגט:
— שלאָף, קראַנק פיגעלע, שלאָף, יתומה'לע, שלאָף,
שלאָף, אָרים יודיש ליעד!

קאלט אין שוואַרץ זענען געווען די טעג ווען דו ביסט
אויף דער וועלט געקומען.

מיט קבר־בלומען איז געווען דוין וויעגעל באַקרענצט, מיט
אַ יאָהר־צימ ליכטעל דוין אַלקעריל בעלויכטען.

און מיט אַ געקנייטשטען שטערען, מיט טיעף־אַינגעפאַ־
לענע אויגען, גרויה און אַלט ביסטו פון וויעגעלע אויף גאָט'ס
וועלט אַרויס, פון קיין זיסען פריהלינג, פון קיין ליכטיגען פריה־
מאָרגען, פון קיין פרישע, שטאַלצע יוגענד ניט געוואוסט...

*

*

*

אין דאך...

לעבען אין בליהען און ליכטען זאל דאס יודיש הארץ!
 „— שוועסטער מינע, שוועסטער מרייע!“ — רופט צוים
 אלטען ליעד דאס אלט, פערביטערט הארץ.
 און מולעט עס-צו, און פרעסט עס-צו צו ויך, און גיסט
 אריין אין איהם נייע, פרישע אינקלאנגען, און שעפט אליין
 פונ'ם אלטען ליעד נייע, יונגע מריסט און פרישע, יונגע
 האפנונגען...

*

*

*

לעבען און בליהען און וואקסען אין קלינגען זאל דאס
 ארים, עלענד יודיש ליעד!...

e. פארץ.

אָדעססאַ, דעצעמבער 18, 1909.

אינהאלטס-פערצייכנים.

גלות-ליעדער:

3	 צו מיינע לעזער
4	 האָט רחמנות
7	 דער רויטער קראַנץ
10	 די מצבה
12	 צוויי טראַקעס
16	 אויף קבר-אַבות
19	 מזבח-אַדמה
21	 שווער צו זינגען
23	 צוואַנציגסטער פעברואַר
30	 דער פריהלינג
33	 משה רבינו'ס קבר
35	 דריו (דער עלטער-זיידע, דער זיידע, דאָס אייניקעל)
39	 מיין ליעד
41	 זאָמד און שטערען
43	 אין וועהטאָג-בעט
51	 אויסן בית-עלמין
54	 דאָס יודיש-קינד
56	 דער צייכען

אַרבייטער און פרייהייטס-ליעדער:

61	 ליעד דער אַרבייט
64	 צום שרייבער
66	 די תפלה

67		די פאָהן
69		ס'איז צייט
72		פרייהלינג-ליעד
75		וועג-ליעד

ניי-יאָהר און יום טוב-ליעדער

81		ניי-יאָהר
83		צום ניי-יאָהר 1889
88		דאָס ניי-יאָהר ליעד
91		אויף נאָווי-גאָד
95		תקיעה-גדולה
100		דאָס קוויטעל
103		על חמא
108		מיון סוכה
110		אין סוכה
114		אין סוכה (חלום בילדער)
124		דיא לאַקשענברעט
130		הושענות
134		דער הימעל שפּאַלט זיך
137		שמחת תורה
140		הגדה ליעדער, 1. דער חשבון 2. ארבע כוסות
146		מה נשתנה
148		שבועות-ליעד
152		שבועות
154		מתן תורתנו
159		ל"ג בעומר
166		חנוכה שפיעל
174		חמשה-עשר
181		צוויי-בילדער
184		די מלכה
188		שלח-מנות (א פורים-ליעדעל)
198		שלח-מנות (א גראַם-ליעדעל)

202	דער פורים-מאסט
204	זיס (א ליעדעל צום פורים שפיגל)

לעגענדען

209	דער הויפען ערד
224	דעם שמש'ס טאכטער
237	חתן-תורה
246	דער גאלדענער שליסעל
250	דער פרומער שד

בילדער פון פארציטען

267	מחזן למחנה
273	אויב
276	נבזראדן
284	המן
294	די שרפה
299	פרעה
304	מתתיהו
310	א וכו' (פאנטאזיע)

גלות ליעדער

צו מיינע לעזער.

ברידער מיינע, ליעבע ברידער!
פול מיט לייד און שאנד —
זינג איך וויעדער מיינע לעדער
פון א ווייטען לאנד.

פון א געגענד, וואו דער הימעל
רעגענט קלאג און לייד;
און א טיעפער שווארצער דרימעל
לעגט אויף אלץ פערשפרייט.

בעט פון מיר קיין זיסע שטימען,
בעט קיין פרייעס ליעד:
אויף מיין פיעדעל לעגט דער סימן
מיטן שטעמפעל „איד“!

אוי, דאס איז א טיעפע חתימה
אויף מיין קראנקעס הערץ.
און עס גיסט זיך פון מיין שטימע
נאר געוויין און שמערץ! ...

האט רחמנות.

I.

שטראמען בלוט און מייכען טרעהען
זידען, פליסען טיעף און ברייט...
אונזער אלטער, גרויסער אומגליק
האט זיין האנד אויף אונז פערשפרייט.

הערט איהר דארט, ווי מומערס קלאגען
און פון קינדער דאס געשריי?
טויטע ליגען אויף די גאסען,
קראנקע פאלען נעבען זיי...

ברידער, שוועסטער, האט רחמנות!
גרויס און שרעקליך איז די נויט —
גיט די טויטע אויף תכריכים,
גיט די לעבעדיגע ברויט!...

II.

פון דער ווייטען שווער צו פיהלען:
ווייטע טרעהרען — פרעמד געוויין,
ווייטער אומגליק — פרעמדער אומגליק,
פרעמדעם בלוט... ניין, ברידער, ניין!

הערצער טויזענד — און איין וועהמאג
טויזענד הייזער — און איין טהיר;
אלע, אלע — איין פערקלאגטער
קראנקער יתום זענען מיר!...

ברידער, שוועסטער! האט רחמנות!
גרויס און שרעקליך איז די גויט —
גויט די טויטע אויף תכריכים,
גויט די לעבעדיגע ברויט!...

III.

שטראמען בלוט און טייכען טרעהרען
זידען, פליסען אהן א שיעור...
אימת-מות קוקט אין פעגסטער
און דער הונגער סלאפט אין טהיר...

שלאף איז אונזער האנד צו שמרייטען,
שטארק און שווער איז אונזער שמארץ...
קום-זשע, דו, מיט טרייסט און ליעבע,
גומעס, הייסעס יודיש הארץ!

ברידער, שוועסטער, האט רחמנות!
גרויס און שרעקליך איז די נויט —
גיט די מויטע אויף תכריכים,
גיט די לעבעדיגע פרויט!...

דער רויטער קראנץ.

איהר הערט, חברים? ער טרעט אפ,
ער, אונזער תלין און רוצח,
וואס האט געטעמט מיט'ן ריח
פון בלוט און שרפות... ער טרעט אפ!
א סוף איז אויף צו איהם געקומען,
און אשמדי בעקרוינט זיין קאפ
מיט גיהנום-בלומען...

א קראנץ, א קראנץ ליעגט אויף זיין קאפ,
א קראנץ פון יענע רויטע בלומען,
וואס שפראצען איצט אי דא, אי דארט,
אויף יעדען טריט, אויף יעדען ארט,
וואו ס'זענען אונזערע קרבנות
געשעכט געווארען אהן רחמנות
פון קין-מארד.

די רויטע בלומען וואקסען איצט
אויף יעדער גאס, אויף אש און שטיינער,
דארט, וואו עס זיט און שטראהלט און בליצט
דער פרייהייטס-קוואל, דער הייסער, ריינער,
שמעהט-אויף פון גרונד, פערפלייצט דעם ברעג —
און איהם פערצוימען קען נישט קיינער
זיין פרייען וועג...

דער בייזער פיינד האט אפגעטראמען, —
ער האט דערגרייכט זיין מערדער-צוועק:
עס ליעגט אויף אלץ, פון עק ביז עק,
דער שווערער יאך, דער שווארצער שאמען
פון קלאג און לייד, געוואלט און שרעק...
די קלויסטער-לויים הלל זינגען,
די גלעקער קלינגען...

עס הערשען פריי, פון עק ביז עק,
די שארפע האק, די הויכע תליה,
די קייט פון שרעקליכען געוויכט...

טא צינדט-זשע אן די שווארצע ליכט
און בלאזט די לאנגע חרם-תקיעה,
בעלייכט, פעשיינט מיט גיהנום-גלאנץ
דעם רויטען קראנץ! ...

די מצבה.

קרפנות הייליגע און ריינע
פאר אונזער פרייהייט, גליק און פרייד!
דער ביזער שונא האט דעם חלף
נאך נישט אריינגעלייגט אין שייד.

דאס בלוט איז נאך נישט אפגעוואשען
פון זיינע מערדערישע הענד;
עס הענגען נאך די אלטע שלעסער,
עס שמעהען נאך די אלטע ווענד.

ניטא קיין צייט אייך צו בעוויינען, —
מיט האס איז אנגעזאפט די לופט,
דאס הארץ מיט יאמער און מיט צארען;
דער שטורם געהט, דער שטורם רופט!

ניטא, ניטא קיין צייט צו קלאגען
אויף אייער בלוט, אויף אייער ליד,
קרפנות הייליגע און ריינע
פאר אונזער פרייהייט, גליק און פרייד!

עם קלאפט דער פויק, די שופרות שאלען,
עם וועהט און פלאטערט אונזער פאהן;
דער קאמפף דער שרעקליכער, דער גרויסער,
ער געהט נאך ערשט, ער הויבט זיך אן, —

און מיט די קולות פונ'ם שמורם
רופט אויס דער שונא פלוך און שאנד
און זינגט נאך אייך „אל מלא רחמים“
דאס גאנצע פאלק, דאס גאנצע לאנד!

צוויי טראיקעס.

א.

דער שניי איז געגאנגען צוויי טעג נאכאנאנד,
א שלימדוועג א חיות געווארען.
די פערדעלעך שטעהען אין שליטען געשפאנט,
אלץ גרייט שוין און פארטיג צום פאחרען.

אי, פערדעלעך-חיות! נו, זען זיך און פאחר! —
מיט צאצקעס געטאקט איז דער שליטען,
צוויי פערד פון די זייטען — ווי הירשען א פאר,
א לעמפערט, א לייב אין דערמיטען.

דער קומשער נעהמט באלד אלע לייצען אין האנד:
— נו, קינדערלעך, לעבעדיג, פרעהליך!
דעם שליטען האפט אויף מיט אמאל ווי א בראנד...
— שטעה, אייל זיך ניט, ווארטווארט, פאמעליך!

ניין, ברודער, אומזיסט! ווי א פויגעל, א ווינד,
א פייל פונ'ם בויגען, א וויכער,
זיי לויפען, זיי שוועפען, — זיי פליהען, געשווינד,
וואס ווייטער — אלץ גיכער און גיכער.

דער וועג איז אין פעלד ווי א לאקשענברעט גלאט,
די זון שיינט פון אלע פיער זייטען,
דער קוטשער - א מוזיק, די פערדעלעך - זאט,
די גלעקעלעך קלינגען פון ווייטען.

פאהרט, פריצים, קאמאיעט זיך, - גליקליכע מעג!...
נאר ווארט נאר, וואס איז דאס? פאסטא-קא!
ווער קריכט דאס דארט? איי! איי! אראב פונם וועג!...
- דאס שלעפט זיך די יודישע טראיקא...

ב.

א וואגען - א פאלאץ! - די בויד איז געוועבט
פון גאנצע תרי"ג אלטע שטיקלעך,
די אקסען מיט וואקס פון הבדלה געקלעבט,
זיי רעדער געבונדען מיט שמריקלעך.

דריי קליאמ'שעס-דריי אדלערס! דריי לייבען א שרעק! -
זיי שפרינגען, נו טאקע ווי זשאבעס...
ישראל'ק פאהרט, פאהרט און פאהרט אהן אנ'עק.
א היים צו פאספייען אויף שבת...

א היים... אוי, ווי ווייט נאך, ווי ווייט איז זיין היים,
ווי שווער, נעביך, איז די נסיעה:

עס זינקען די רעדער אין שמוץ און אין ליים,
חאטש טרענק זיך, חאטש קריך אויף דער תליה!

עס זינקען די רעדער, עס טרעשט'שעט דער סכך,
די זאוועסקעס סקריפען און קנאקען,
אט, אט איז א גרוב, א פערזינקעניש — טראך!
ער פליהט און צוברעכט האלו און אקען...

נאר האט נישט קיין מורא: ישראל'יק איז קלאר,
איז בקי אין הלכת-עגלה;
ער שלעפט זיך דאך שוין כמעט צוויי טויזענד יאהר,
דאס איז דאך פון אייביג זיין ראלע...

ער שלעפט זיך דורך פעלדער און וועלדער אים,
ער בלאנדזשעט אין סטעפס, מדברות,
ער האט שוין געפיהלט און ער ווייסט שוין דעם טעם
פון אלערליי ביטערע צרות.

ער האט שוין בעגעגענט אי לייפען, אי הינד,
אי לצים, אי שלענג, אי גולנים;
עס האט ביז אין ביין איהם געשמיסען דער ווינד
דער האגעל — געפאטשט איהם אין פנים.

עס איז אבער גאר ניט געווארען פון דעם:
— בילט, פלבים, עד לב השמים!
זיין טראיקעלע שלעפט זיך נאך, ברוך-השם,
ער לעבט נאך און פאחרט נאך עד היום.

פיעל טראיקעס געווארען שוין הינקעדיג, בלינד,
פיעל גלעקלעך צובראכען, פיעל בייטשען צוריסען;
עס איז שוין קיין זכר ניטא פון די הינד,
וואס האבען אמאל איהם געביסען.

עס איז ניט געבליבען אפילו דער ארט
פון טויזענד פאטשטאווע קוריערען און רייטער,
און זעהט נאר, ישראל'יקס טראיקע — זי פאחרט
זי שלעפט זיך אלץ ווייטער און ווייטער...

די יודישע טראיקע — איהר קענט זי, איהר ווייסט?
מיר האבען אויף איהר א חזקה...
די אלטימשקע יודישע טראיקע — זי הייסט:
תשובה ותפלה וצדקה!...

אויף קבר-אבות.

פריעד און רוה צו אייך, הייליגע קברים!
אלטעס פאטערלאנד, הייליגעס לאנד! ...
זעהט, ווי שוואך איך בין ארים און עלענד ...
גרויס און טיעף איז מײן שאנד! —

אין די גליקליכע קינדערשע יאהרען
האב איך מעשות ניט זעלטען געהערט
וואס מיר זענען געוועזען פארצייטען
אויף דער זינדיגער ערד;

דער מלמד, דער זיידע, די מאמע —
פלעגנען טענהן מיט מיר: „דו פערשטעה,
וואס בעדייטען די הייליגע נעמען,
ווי מיר דארפען שטאלצירען מיט זיי“:

„אונזער געטליכער משהדרינו,
וועלכער האט אויף די פיס אונז געשמעלט,
און פון קנעכט־שאפט, פון פרעה׳ס משרתים
פריי געמאכט אויף דער וועלט“;

דבורה, שמשון־הגבור און גדעון,
וועלכע האבען בעשיצט אונז מיטן שווערד;
אונזער דוד המלך און שלמה,
דער בעריהמטעסער לייט אויף דער ערד;

יענע הייליגע, גרויסע נביאים,
וואס אויף זיי האט די שכינה גערוהט;
די גבורים, וואס זענען געפאלען
און פארגאסען פאר אונז זייער בלוט...

יא, מיט שטאלץ און מיט פרייד פלעג איך הערען
די געשיכטען פון זיי... נאריש קינד!
האב איך דעמאלט געקענט גאר פערשטעהען,
ווי נאאיוו איך בין, בלינד:

פון גבורים, נביאים, פון לייבען
האב איך מעשות געוואוסט אהן א שיעור,
און דערבײַ נישט בעמערקט, וואס פאר מילבען
אנשטאט זיי, קריכען איצט ארום מיר...

דבורה, גדעון, שמשון־הגבור
פרובען ווייזען א היינטיגען יוד —
וואס אין גאנצען איז ער הויט און ביינער,
ווי ער ציטערט פאר יעדען טריט...

אדער מ'הדרבינו זאל קומען
און דערזעהען, וואס מ'הוט זיך אין גרונד
אויף דער וועלט מיט א היינטיגען יודען,
וועלכער שעהמט זיך שוין גאר ניט אצונד,

וואס ער האט אויף שוין עברי פערגעסען
און פערשטעהט ניט אפילו א ווארט
אויף זיין אייגענער מאמעס מצבה,
אויפן הייליגען ארט...

נאריש קינד! מיט די אבות שטאלצירען
טאקע מעגען מיר, — אונז אבער פעהלט,
אז זיי זאלען מיט אונז זיך ניט שעהמען
אויף דער אמתער וועלט...

מזבח־אדמה.

„מזבח אדמה תעשה לך“.

מיר האבען פיעל מייערע, גרויסע מזבחות
געהאט אין די גליקליכע טעג,
וואס האבען אמאל אונז געגלאנצט ווי די שטערען,
געשיינט אויפן ליכטיגען וועג.

זיי זענען געוועזען פון גאלד און פון קופער
און קונציג געמאקט און געקריצט;
אויף זיי האט געברענט אונזער הייליגעס פייער,
די הייליגע פלאמען געבליצט.

נאר מייער אין זיי איז געווען ניט דער קופער
און ניט אינעם גאלד זייער ווערט;
דעם ערשטען מזבח האט משה רבינו
געבויט אונז פון פשוטער ערד;

פון פשוטער ערד איז געווען דער מזבח,
דער ערשטער מזבח געמאכט,
אויף וועלכען מיר האבען פארצייטען צום ערשטען
דעם הייליגען קרבן געבראכט.

מיין פאלק! ניט פערגעס אויף די אלטע מזבחות,
בעט גאט, ער זאל וויעדער צוריק
אונז אומקעהרען אונזערע ליכטיגע יאהרען
מיט אונזער פערגאנגענעם גליק;

געדענק אבער אייביג דעם ערשטען מזבח:
בעארבייט מיט ליעבשאפט די ערד, —
אין דעם ליעגט פערבארגען דיין קראפט, דיין נחמה,
אין דעם איז דיין גליק דיר בעשערט!...

שווער צו זינגען.

ליעדער דורכגעגליהט פון צארען.
ליעדער אנגעזאפט מיט פיין;
אויסגעלאשען איז געווארען
זייער הימל און זייער שיין.

עלענד קינד מיינס! שווער צו זינגען
ווען עס געהט די שמורם-נאכט,
ווען די שווערע קייטען קלינגען
און דער בייזער תלין לאכט!...

זעהסט? א שווארצער קברות-גארטען
האט בעפלאנצט אי בארג, אי טהאל:
ניט קיין בוימער וואקסען דארטען -
תליזת, תליזת אהן א צאהל!...

קינד מיינס, קינד מיינס! שווער צו זינגען
ווען עס רוי'שט די שמורם-נאכט,
ווען, ווי גלעקער, קייטען קלינגען,
און דער בייזער תלין לאכט!...

ס'ברענט און פלאמט דאס הארץ פון צארען —
און דעם פלאם פערלעשט דער ווינד,
ווי א שפינוועבס — פון א דארען
פלאצט די סטרונע... עלענד קינד.

יתום מיינער! שווער צו זינגען
ווען עס רױשט די שטורם-נאכט,
ווען די קיימען קלינגען, קלינגען,
און דער תלין — לאכט און לאכט!...

20-טער פעברואר.

אין א נייעם בנד,
אין א נייער גדולה,
שיינט דער אלטער פאלאץ,
שיינט און גלאנצט און בליצט,
צו א נייעם לעבען,
אויפגעוואכט שוין וויעדער...
און אויף טויט דערשראקען
אויפן בידעם זיצט;

איינגעהויקערט נעביה,
אין א פינסטער ווינקעל,
זיפצט און קלאגט דער אלטער,
גראהער דאָמאָוואָי:
„וויעדער שוין געקומען
נייע בעלי-בתים!...
ס'דייט און ליארעמט וויעדער,
אינם פאלאץ... אָי!

ווי איז מיר, איך פרעג אייך,
זעהען דאס און הערען?!
ווי איז מיר דעם עדות,
פון די ווייטע טעג,
פון די ליעבע יאהרען.
זיצען דא און שווייגען.
קוקענדיג אויף וואסער
פאלשען, קרומען וועג

ס'נעהט אוועק דאס בעסטע
פון די בעסטע צייטען?..
און מיט אלע כחות
רופט ער און בעשווערט
אלע רוחות-דעות,
שדים און מוזיקים,
וויפיעל ס'איז פארהאנען
ערגעץ אויף דער ערד:

קליפות און מכשפות!
וואלקאלאקעס רייטע!
פייערדיגע שלאנגען!

שווארצע גיהנום-קעץ!
 קריכט ארויס וואס גיכער
 פון די טיעפסטע זומפען
 און צושפרייט וואס ברייטער
 זייער פשוף-נעץ.

חאפט-ארום, פערוויקעלט
 אין געדיכטען נעבעל
 און דערשטיקט אויף אייביג
 יענע פרייע פלוט,
 וואס פערפלייצט מיט הייסע,
 קלאהרע לעבענס-שטראמען
 אונזער אלטע נחלה,
 אונזער האב-און-גומס!...

.

א רחמנות נעביך
 און א צער צו הערען...
 ביטער איז און פינסטער
 איהם, דעם בוידעם-שד...
 אלע אלטע תרופות

אויסגענוצט — עם העלפט ניט;
פאר דעם אלטען פשוף
שוין צו-שפעט, צו-שפעט!...

איז דאך דאס א סימן
אז עם טאגט, עם טאגט שוין!
און ווי שווער און ווייט נאך
ס'איז פאר אינו דער וועג, —
וועלען דאך בעזיענען
מיר דעם ביזען אפגרונד
און דערגרייכען גליקליך
צו דעם שטילען פרעג...

*

*

*

יא, איך זעה ווי ביטער,
טרויעריג דו שמייכלסט,
יודישע נשמה:

— גאר פערגעסען שוין
אויף דעם גרויסען חורבן
פונם „בית-ראשון“?
וואו איז יענע גדולה?
וואו איז יענע קרוין?...

ליעבע ברידער מיינע!
גרויס איז די בעדיימונג
פון א פאלקס-פערמערטונג
אבער, ווי איהר ווייסט,
איז געווען שוין עפעס
גרעסערעס, — אין דיענען
קאן דאס אונז אויך איצטער
פאר א טיעפע מרייסט:

איהר געדיינקט דעם גורל
פון די שבריי-לוהות?
אין דער סטעפ דער וויסער,
דארטען, וואו אנשטאט
גאט, דעם בורא-עולם,
גאט פון ווארהייט, ליעבע,
אונזער גרויסען, אייביג-
לעבעדיגען גאט,

האט זיך אייפגעהויבען,
בלישמענדיג מיט זיינע
גאלדענע, נאר בלינדע

אויגען פון דער הויף.
דער פערשטאפטער עגל,
און פאר איהם האט הייליג
זיך געדרעהט, געשלענגעלט
דער מזבחר'דיג...

דארטען האבען משה'ס
הענד געמוזט פער'חלש'ט
ווערען, און די לוחות
פאלען אויף דער ערד...
נאר צום בלינדען אפגאט
איז א סוף געקומען,
און דאס פאלק האט וויעדער
משה'ס קול דערהערט

העכער נאך ווי פריהער,
מעכטיגער און קלאהרער;
ווייל צובראכען ווערען
האט געקאנט דער שמיין,
אבער ניט די ווערטער,
וועלכע איינגעקריצט

האט אין איהם דער אָצבע-
אַלקים אליין!

ווען עס וואלט דאס זעלבע
מיט די צווייטע לוחות,
מיט די פינפטע, צעהנטע
טרעפען, וואלט עס דאך
ניט דערשטיקט אין לעבען
דעם געדאנק פון גאטהייט,
ליעבע, גלויבען, פרייהייט,
און מצרים יאך

ניט געקענט שוין וויעדער
אנטיהאן אויפן נאָקען
פונ'ם פאלק. די פרייהייט
איז א זונען-שמראהל:
זיך פון איהם פערדעקען
און בעהאלטען קאן מען,
אבער ניט זיין מקור,
ניט זיין קלאהרען קוואל!...

דער פריהלינג.

I.

דער פריהלינג געהט מיט בליץ און דונער,
מיט העלע שטראהלען, פרישע לופט...
איך הער א ליעבע, זיסע שטימע –
זי קלינגט און לאכט, זי זינגט און רופט:

צו מיר, אין מיינע גרינע גערמנער,
אויף מיינע פעלדער פריש און פריי;
דארט הערשט פון עוויג און ביז עוויג
דער ליעבער, שעחנער קעניג מאי!

ער געהט בעקראנצט מיט פרישע רוזען,
בעשפריצט מיט טהוי, ער שיינט און בליהט;
און גרינעס גראז, און בלומען וואקסען
דארט וואו ער געהט אויף יעדער טריט.

ניטא פאר איהם ניט רייך, ניט ארעם,
ניטא פאר איהם ניט קליין, ניט גרויס,
ניט קיין שטארקער, ניט קיין שלאפער...
צו מיר – רופט ער – פאראוים! פאראוים!

צו מיר, צו מיר, איהר קרוימע רוקענס,
פערוויינטע אויגען, קראנקעס הערץ!
איך וועל פערלאנגען אייער טרויער,
איך וועל פערהוילען אייער שמערץ!

II.

אך, איך וויל און טאר נישט זינגען. —
וויינען זיפצען מעג איך נאר;
ווייל איך בין, מיין קינד, אן אבל
שוין כמעט צוויי טויזענד יאהר.

* * *

אלטע, אלטע קברים רינגלען
מיך ארום אויף יעדען טריט —
און בעקלאנגען זיי אויף עוויג
און פערגעסען — קען איך נישט! ...

אלטע בילדער, אלטע ליעדער,
אלטע שמערצען אהן א צאהל...
וויין מיין קינד, בעגים מיט טרערען
פעלד און גארטען, בארג און מהאל!

וויין, בעגים מיט הייסע טרערען
יענע וויסמע, טויטע פעלד,
וואו עס ליעגט בעגראפען אונזער
אלטע האפנונג אויף דער וועלט.

ריים, צוגראב די אלטע קברים!
רוף ארזים פון זיי צוריק
אונזער אלטען מוטע און גלויבען,
אונזער אלטען פרייד און גליק.

משה רבינו'ס קבר.

ולא ידע איש את קבורתו
עד היום הזה.

(לכבוד ר' מענדעלי מוכר ספרים)

יעדעס מאל, ווען איך פיהל אז עס געהען מיר אויס
אלע פחות פון טראכטען און קלערען
ווי דאס לעבען איז ביטער, דער אומגליק איז גרויס
און קיין מיטעל געהאלפען צו ווערען.

דאמאלס פליהען צו דיר אויס דער פינסטערער וועלט
אויס דעם גלות דעם שווערען און לאנגען,
משה, געטליכער מענש, אונזער קרוין, אונזער העלד,
מינע ביטערע, מיעפע געדאנקען.

אוי, ווי זיס וואלט געווען אונז אין טרויער און שמערץ
אויף דיין קבר צו קניהען, — דעם שווערען,
גרויסען יאך פון דעם קראנקען, צופראכענעם הערץ
אויסצוגיסען אין הייליגע מרעהרען.

אבער וועה איז אונז, וועה! אונזער נביא און העלד
הערט נישט מעהר אונזער וויינען און קלאגען.
האט קיין איינציגען טרייסט אונז געלאזט אויף דער וועלט
האט אויף אייביג זיין קבר פערבארגען!...

* * *

און א קול. א קול פון הימעל
הער איך קלינגען זיס און ריין:
" - נישט קיין קבר פול מיט שימעל,
נישט קיין קאלטען, טוידטען שטיין.

ניין, א קוואל, א ריינעם, זיסען,
און א שטארקען ווי א טייך
האט ער אייביג, אייביג פליסען
אויף דער וועלט געלאזט פאר אייך.

אויף די ברעגען וואקסען, בליהען
בויםער, בלומען פריש און ריין;
פאר זיין הייליג וואסער קניהען
קנעכט און קעניג, גרויס און קליין.

אינ'ם קליינעם, איינגען שטייבעל,
אינ'ם גרויסען, רייכען זאל
קויקט און פרישט זיין וואסער: ביז ער
הייסט דער ליעבער, זיסער קוואל.

טרויער, אונמאכט, אימת-מות -
אלץ פארטרייבט ער ווי דער ווינד.
געה צו איהם אויף קבר אבות,
זוף אין איהם דיין טרייסט, מין מינד!"

ד ר י י.

I.

ד ע ר ע ל ט ע ר - ז י י ד ע .

א וואסער-קוואל, א קיהלער, לויטערער...
א שטילע טויב... א מילדע בלוס...
א שיין א ליעבע און א רוהיגע,
א שיין פון בענש-ליכט שוועבט ארום...

אין יענעם נעסט, אין יענעם ווינקעלע
האט פון דער יוגענד ביזן סוף
די אלטע, פרומע פילאסאפיע
געוועבט איהר זילבער-קלאהרען שטאף...

בעוועהט מיט יענער ליעבער ווארימקייט —
האט אויפגעשטראהלט מיט קראפט און מאכט
דער גייסט פון אלטען משה דעססעווער
אין אונזער לאנגער, שווארצער נאכט.

און מיט זיין נאמען פעסט צונויפגעוועבט,
זאל אונז געלויבט אויף אייביג זיין
פון אונזער ערשטער פרייער וויסענשאפט
דער קלאהרער קוואל, די ריינע שיין...

II.

דער זיידע.

די ארגעלדערהרען רוישען, ברומען...
די פידעל זיפצט, עס וויינט די פלייט...
די „זומער-נאכט'ס חלומות" שוועבען...
א „ליעד אהן ווערטער" קלאגט און געהט...

עס געהט און קלאגט א ליעד אהן ווערטער...
אין דעם בעצויבערט העלדען-קלאנג
ניסמ-אויס די נאכט איהר שטילען טרויער,
דער מאג - זיין ליכטיגען געזאנג...

דאס ליעד פון מענדעלסאהן-בארטאלדי!
אויף דו, פארקלאגטער, קראנקער יוד,
געפינסט מיט אלעמען אינאיינעם
א זיסע טרייסט אין יענעם ליעד...

III.

דאס אייניקעל.

וואס מוזיק! ווער פילאסאפיע!...
אויף דער וועלט-ארענע היינט
פירמא מענדעלסאהן עט קאמפאני
פלאמט און פינקעלט, גלאנצט און שיינט...

יודען שלאגט מען, יודען פייניגט מען,
יודען יאגט מען פון דער וועלט...
ליעבער, מענדעלסאהן עט קאמפאני!
אויף הוצאות דארף מען געלד;

גיט, זייט מוחל, א הלואה'לע,
קווינקעלט גיט און שעהמט זיך גיט;
יודיש בלוט און מרעהרען יודישע?
ס'איז א גאמ-זאך... און — ער גיט!

ער, דעם דעססעווערס אנאייניקעל
האלט, פערשטעהט איהר, אויף דער וועלט
פון דער נייער פילאסאפיע:
בלוט איז בלוט, און געלד בלייבט געלד...
.

און... איהר זעהט? פון אלע ווינקעלעך,
שוין פערגעסענדיג די קלעפ,
קוקען טויזענד „מענדעלסאהנ'טשיקלעך“,
ציהען אויס אהין די קעפ —

פון דער-ווייטען צו בעלעקען זיך,
חאטש-בי פון דער הינמער-טהור
אויפן עגל, אויפן גאלדענעם,
אויפן יודישען באנקיר!...

מיין ליעד.

איך בין א חון אהן א עמוד
כמעט שוין פינף און צוואנציג יאָהר.
דאָ קלינגען מיינע תפילות תמיד
און כ'האב דערצו א שעהנעם כאר.

א גרויסען כאר פון אלע סארטען
פון אלע שטימען אויף דער וועלט;
מיליאנען פריגעליך אין גארטען,
מיליאנען קווייטעליך אין פעלד.

דער וויינשטאק איז מיט מיר מתפלל
אויף טל-זמזר אין דער צייט,
די וועלדער זאגען מיט מיר הלל;
עס קלינגט און זינגט פון יעדער זייט.

דער שטורם העלפט מיר בלאזען תקיעות —
ער האט א שופר גאר אפראכט —
און הערען ממש איז א חיות
זיין בלאזען אין איין אסיען-נאכט;

מיר זינגט די זון מכלכל-חיים,
 הרשעות שלאגט דער ווינד ביים טיף...
 און מיט א ניגון גאר א נייעם
 וויל איך די ליעדער זינגען איך.
 מיין הארץ איז אבער ווי אין רינגען
 געפאסט, און וויינען ציהט עס מיך;
 מיט וואס איך הויב ניט אן צו זינגען, —
 מיט „מן-המצר“ ענדיג איך...

זאמד און שטערען.

עס שיינט די לבנה; עס גלענצען די שטערען;
די נאכט שוועבט אויף בערג און אויף טהאל...
דאס אלטימ'שקע ביכעלע ליעגט פאר מיר אפען.
איך לייען עס, לייען עס מ'זענדער מאל.

איך לייען די הייליגע, טייערע ווערטער,
מיר הערט זיך א שטימע: „איך שווער —
מיין פאלק, די וועסט זיין ווי די שטערען אין הימעל,
ווי זאמד אויפן ברעג פונם מער...”

רבנו של עולם! עס ווערט ניט פערפאלען
פון דינע הבטחות קיין איינציגעס ווארט;
מקום מוז ווערען דיין הייליגער ווילען,
אלץ קומט אין זיין צייט, אויף זיין ארט.

און איינס איז שוין טאקע מקום געווארען —
דאס פיהל איך, דאס ווייס איך געוויס:
מיר זענען געווארען ווי זאמד, וואס איז הפקר,
וואס יעדערער טרעט מיט די פיס...

יא, גאטעניץ, אמת, ווי זאמד און ווי שטיינער,
צושפרייט און צעווארפען אויף שאנד און אויף שפאט...
נו, אבער די שמערען, די ליכטיגע, קלארע —
די שמערען, די שמערען — וואו זענען זיי, גאט? ...!

אין וועהמאג-בעט.

(געוויידמעט דעם בשר'ן יודישען דאָקטאָר בוקי בן יג'לי).

I.

איך ליעג אין בעט א קראנקער
אין צימעריל ארום
איז געבעלדיג און חשך.
און אומעמיג און שמים.

עס שמעקט מיט גראזען, זאלבען,
עס וועהט מיט טיעפער פיין,
א גענקעניש א הייסע
נאך פרישע לופט און שיין...

עס שוועבט אויף מיר א דרימעל,
א בלייכער חלום ציהט...
עס דרימעלט ניט דער וועהמאג,
עס שלאפט דער טרויער ניט.

מיר חלומ'ט זיך: דער זיידע
שמעהט ביי דער ווייסער וואנד ...
עס האלט דעם מעבר 'יבֿק'
די אויסגעדארמע האנד;

עס שלאגט פון זיינע אויגען
א שמומער טרעהרען-קוואל ...
דאס זילבער אויף די ברילען
בעגילדט דער אבענד-שמראהל ...

און דארטען אין די סקעליעס,
וואו ס'דויעט, קאלט ווי אייז,
די שפיגעל-קלאהרע שטראמען
און ס'וואוינען פלעדער-מייז.

דארט קלאפט און קלאפט דער האמער,
ער ארבייט אהן א שיעור, —
דער שטיינהאקער דער אלטער
טאקט-אויס א שטיין פאר מיר ...

* * *

עס קלינגט דער שווערער האמער
און האקט דעם פעלו מיט מאכט ...
אָי, ניין! דאס קלאפט אין פענסטער
דער שטורמ-ווינד ביי-נאכט.

דאס קלאפט צו מיר אין פענסטער
דער בייזער שטורמ-ווינד:
ווי נאריש איז דאס — רױשט ער —
ווי נאריש, ווילד און בלינד!

„איהר, קראנקע, גראהע, בלייכע,
דערשלאגענע פון שרעק,
צובראכענע פון יאוש
און טרױער אהן א ברעג.

ליעגט רוהיג אין די ווינקלען,
פון טויט און לעבען ווייט!
פאר יונגע, פרישע, שטארקע,
איז שטארבען יעצט די צייט.

„עס קאכט ביי זיי דאס הייסע,
דאס יונגע בלוט אין ברוסט;
עס גארט נאך ליכט, און לעבען,
עס צאפעלט, ביינקט און גלוסט —

„און שפריצט און שלאגט פון הארצען
און פליסט אין גרוב אריין,
אזוי ווי פון א לאגעל
דער פרישער רױטער וויין...

מיט זייערע מצבות
איז פול דאס הייליג ארט, —
פאר אלטע, בלייכע, קראנקע
קיין פלאץ ניטא שוין דארט! ...

II.

געקומען דער דאקטאר: „וואס פעהלט אייך מיין
ליעבער?“

ער נעהמט מיך ביים דופק, בעטראכט מיר די צונג,
„עט, נארעשקייטען—זאגט ער—א קאפעטשקע פיעבער...
געלויבט איז זיין נאמען! אין ארדנונג די לונג,
די לעבער געזונד און נישקשה די נירען...“

פרובט איינגעהמען חינע אָבלאטקעס א פאאר,
מיט יאד אי די ברוסט, אי דעם רוקען בעשמיערען,
א טרוקענע באנקע שאדט אויך ניט... און גאר;
און אלע חולאת'ן שיקט-אב צום שווארצען,

צום פינסטערען יאהר! ... הא? וואס זאגט איהר?
ס'איז איינג?

עס קוועטשט און עס דושעט? ... עס חאפט פארן
הארצען?

אך ברודער, דאס איז שוין די יודישע קרענק!
א קרענק, א פערשלעפטע פון כמה יאהר-הונדערט,
איז טיעף ביי דעם יודען אין הארצען אריין...
„און ס'גיבט גאר קיין תרופה ניט"? — פרעגט איהר
פערוואונדערט;

ניטא, בלעטערט-איבער דאס גאנצע לאטיין!...
די חכמי-הרפואה, די וועלט-פראפעסארען —
זיי זאגען: דאס מוז נאך פערבלייבען אויף לאנג, —
דער אויר-העולם איז קאליע געווארען,
די מענשהייט, אינגאנצען די מענשהייט איז קראנק,
און צייטענווייז טאקע א חולה מסופן.
פון וואס? דאס פערשטעהט איהר אליין דאך געוויס:
די לאסט פונ'ם לעבען צוברעכט איהר דעם רוקען,
דאס לויפען נאך גליק האקט איהר אונטער די פיס...
געפאלענע געמער, צובראכענע טראהנען,
פערדעכטיגע גדולה מיט קלעפ אהן א צאהל,
מיט פאלשע גבורים, פערלאטעמע פאהנען —
דאס אלץ מאכט זי מעהר נאך גערוועזן יעדעס מאל
נאר... גאט איז דאך גרויס און פאר איהם איז
אלץ מעגליך, —
פון ים ווערט א וואלד און פון בארג ווערט א טהאל, —

עס בייט זיך, בענייט זיך די טבע מאגטעגליך;
 פערענדערט וועט אלץ מוזען ווערען אמאל,
 דער גאנצער פאראנדעק, די גאנצע קארטינע,
 וואס לעגט אויפן נארישען וועלטעל ביז היינט...
 — כ'פערשטעה... און דערוויל, היסטעס? — באנקעס
 און הינע.
 — א דאנק, לעבער דאקטאר! — אדיע, לעבער
 פריינד!"

III.

פילען, פראשקעס גאנצע בערג,
 זאלבען, שמירעכצען א מאה...
 אך, וואו נעהמט מען זי א צונד,
 די קמע, די קמע?

די קמע וואס דורך איהר
 פלעגט מען גיך גענעזען ווערען,
 גיך און גוט, פון וואס איהר ווילט:
 פון א קלאפ א שווערען.

פון א רויהען, הארטען אויבס,
פון א שעדליכער פערקיהלונג
אין א פייכטער אסיען-צייט,
אין א רעגענדיגען פריהלינג

פון א גליטש, א גוטע אויג,
פון א פעטען ביסען,
פון א שרעק (קיין יודיש קינד
זאל פון דעם ניט וויסען!);

ס'איז קיין טרויער ניט געווען,
ניט די גרעסטע אימה,
ס'זאל ניט קומען באלד צו זיי
א רפואה שלמה.

אך, וואו נעהמט מען זי אצונד,
אין די טעג, די שטומע, קאלטע,
שרעקליך-שווערע ווינטער-טעג,
דאס קמעלע דאס אלטע

צו בעפליעגלען דעם גייסט,
די נשמה צו דערקוויקען?...
ארעם, עלענד הארץ! געדענקסט?
ניט קיין שמות און נאטריקון —

פשוט אויסגעפתיבעט דארט,
אין דעם סמיל, דעם שעהנעם, ליעבען –
איז געווען דאס איינציג ווארט
"וגעד" אנגעשריבען!...

אויפ'ן בית-עלמין.

ווייט פון שמערץ, פון גליק, פון אומגליק,
פון דעם לעבען פון דער וועלט —
זעהסטו, קינד די אלטע קברים
אויף דעם שטומען טויטען פעלד?

גרינע בוימער, גראז און בלומען
וואקסען, בליהען דא אין דארט...
אך ווי טרויעריג, ווי ארעם
איז דער וויסטער, הייליג ארט!

ניט פון מירמעלשטיין קיין זיילען
זעה איך שמעהן הויך און שטאלץ;
ניט קיין זילבער, ניט קיין בראנדז
מיט געשניטען ביין און האלץ.

און קיין אויפשריפט — אין דעם קבר
ליעגט א גרויסער, שמארקער העלד...
וויסטו קינד ווער ליעגט בעגראבען
אויף דעם וויסטען, טויטען פעלד?

קליינע, ארימע מצבות;
קורצע אויפ'שריפטען אויף זיי,
קליינע אונבעקאנטע נעמען...
ווער געדענקט, ווער ווייס פון זיי?

ניין, מיין קינד! דא ליעגען גרויסע,
גרויסע העלדען! שטארקע לייט!
אהן טרומייטען, אהן פלייזן,
איז געגאנגען זייער שמרייט.

אבער לאנג, און שווער, און שרעקליך
האט גערזישט ער און געברענט;
מיט מיליאנען שווערע קייטען,
מיט מיליאנען שטארקע הענד -

האט געדריקט דער ביזער שונא
זייער שוואכעס, קראנקעס הערץ,
האט געוואשען עס אין טרערען,
האט געבראמען עס אין שמערץ.

זייער שלאכט-פעלד איז די ברייטע,
גרויסע וועלט - פון עק צו עק;
זייער שונא איז דער גלות,
אהן אנאנפאנג, אהן א ברעג...

יא, דא ליענגען גרויסע העלדען!
שעהם זיך ניט, מיין קינד, און וויין.
וויין, פעגים מיט הייסע טרערען
זייער טויטען, קאלטען שטיין...

דאס יודיש קינד.

(א ליערעל).

מײַעף בעגראפען אין דער פינסטער,
ווייט פון לופט און ליכט —
זעהסטו דארט דעם בלינדען ווארים,
ווי ער קריכט?

אין די ערד איז ער געבארען
און בעשערט
איז איהם אייביג, אייביג קריכען
אין דער ערד!

ווי א ווארים אין דער פינסטער,
עלענד, שטום און בלינד, —
לעבסטו אב די קינדעייטס-יאהרען
יודיש קינד!

אויף דיין וויעגעל זינגט דיין מאמע
נישט קיין ליעד
פון ארוהיג-שטילען לעבען
פרייהייט, פריעד, —

פון די גערטנער, פון די פעלדער
וואו דאס פרישע קינד
שפיעלט און פרעהט זיך פריי און לוסטיג
ווי דער ווינד, —

ניין, א קוואל פון טיעפען יאמער
רוישט און קלינגט;
אי, ווי ביטער איז דאס ליעדעל,
וואס זי זינגט!

טיעפע זיפצען, הייסע טרעהרען
מיט א שטארקער מאכט
קלינגען, רוישען אין דעם ליעדעל
טאג ווי נאכט...

טיעפע זיפצען, הייסע טרעהרען,
הונגער, קעלט —
שלעפען זיך מיט דיר אינאיינעם
אויף דער וועלט!

און פון וויעגעל ביז צום קבר,
אויפן לאנגען וועג —
וואקסען גאנצע וועלדער צרות,
אהן א ברעג!...

דער צייכען.

„מען האט אמאל ביים שטערענועהער,
וואס איז אין הימעל-זאכען קלאהר,
געפרעגט פאר וואס דער רעגענבויגען
בעווייזט זיך אפט א האלבער נאר.

— דאס איז א צייכען, ליעבע קינדער —
האט ער געענטפערט — איחר געדענקט
פון חומש נאך, אז ווען דער מבול
האט אינווער וועלטעל אפגעשווענט.

„און נח האט די תיבה זיינע
געעפענט; זענען באלד ארויס
פון דארטען אלע חיות, עופות
מיט אלע שרצים קליין און גרויס,

„און הענדוס-פעגדוס זיך צולאפען
אין פעלד, אין וואלד, אויף בארג און מהאל.
פון זיי האט אינווער לאנד, נאטירליך,
בעקומען אויף א היבשע צאהל.

צום גרויסען אומגליק האבען אבער
ביי אונז די חיות-טמאות באלד
אזוי זיך אנגעהויבען פלאדיען
אין אלע ווינקעלעך — א גוואלד!

פערפלייצען אלע בעסטע ערשער
צערזיבען אונזער האב און גוט,
זיי יאגען אן אויף אונז אנאימה
אין זייגען אונזער מארק און בלוט.

מען קען שוין אפט קיין מדיט אפילו
ניט מהאן אין מיטען העלען טאג...
דער בורא-עולם לעבט נאך אבער,
פערנעהמט מיט רחמים אונזער קלאג;

דער אלטער, שטארמער אל-נקמות
פיהרט קלאהר זיין חשבון יעדעס מאל —
און מיט דעם האלבען רעגענבויגען
בעווייזט ער אונז, אז ס'וועט אמאל

און אפשר גאר אין גיבען טאקע)
א צווייטער גרויסער מבול זיין
און מיט א שטראם פון שטראף און צארען,
פאר אונזער בלוט, פאר אונזער פיין.

דערשטיקען אלע חיות-דעות
אין מיעפען וואלד, אין פרייען פעלד,
עס זאל קיין זכר שוין אפילו
פון זיי ניט בלייבען אויף דער וועלט!...

ארבייטער און פרייהייטס־ליעדער

ליעד דער ארבייט.

פאר אייך, מיינע ארימע ברידער און שוועסטער,
וואס זענען צווייט און צושפרייט אויף דער וועלט
וואס קריכען און בלאנדזשען אויף מויזענדער וועגען,
אין רעגען, אין שטורם, אין היץ און אין קעלט.

פאר דיק, ארי, דו אייביגער קרעכצער און זיפצער,
פערשווארצטער, פערקלאגטער, פעריאמערטער יוד,
טהוט שאלען און זינגען און הילכען און קלינגען
מיין פרישעס, מיין לעבעדיג-פרעהליכעס ליעד.

אין מויזענדער שמראמען גיעסט זיך דאס לעבען
און קומט פארט צום אלטען, צום אייביגען ברעג...
די וועלט איז פאר איינעם א בליהענדער גארמען,
פאר מויזענד — א שווערער, א זומפיגער וועג.

א, לויב און געזאנג דער מיה און דער ארבייט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצען, ליעבענד און הייס!
געזונד זאלען זיין די הענד מיט מאזאליעס,
דער שמערען, פון וועלכען עס גיעסט זיך דער שווייס!

געבענשט זאלען זיין די ווערקשטאט, דאס שפינדעל,
דער האמער, די סאכע, דער סערפ און די זעג!
די וועלט איז פאר איינעם א בליהענדער גארטען,
פאר טויזענד — א שווערער און זומפֿיגער וועג.

געשמאק זענען, ברידער, דעם שררה'ס מאכלים!
געשמאקער פון אלעם — דאס שטיקעלע ברויט,
וואס ציהט זיך פון אייגענער, עהרליכער ארבייט
מיט שווייס און מיט מיה, אבי נאר אהן נויט.

געשמאק איז דעם שררה'ס שלאף אין זיין צימער,
אויף ווייכענקע קיסעלעך, ווייס ווי דער שניי;
געשמאקער — א שלומער פאר נאכט, נאך דער ארבייט
אין פעלד, אויף א קאפיצע פרישינקעס היי.

פיעל ליכטיגער שיינט די זון נאך א רעגען;
די ווארעמקייט — ליעבער און זיסער נאך קעלט;
נאר די, וועלכע האבען דאס אונגליק גענאסען,
פערשטעהען וואס גליקליך=זיין הייסט אויף דער וועלט.

די פייל איז פון שטאהל, דער האמער — פון אייזען,
גאנץ איינפאך געמאכט און ניט איבריג שעהן,
מיט זיי אבער מאכט מען דאס שווערד און דעם פאנצער
און טאקע די הייליגע קרוינען אליין.

דער סערפ איז פון שטאהל, די סאכע — פון אייזען:
קיין ציערונג קיין גרויסע זענען זיי נישט;
אין זיי אפער לעגט אונזער קראפט, אונזער לעבען,
אהן זיין איז אונמעגליך איין איינציגער טריט.

טא לויבט־זשע און זינגט דער מיה און דער ארבייט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצען, ליעפענד און היים!
געזונד זאלען זיין די הענד מיט מאזאליעס,
דער שטערען, פון וועלכען עס גיעסט זיך דער שווייס!

צום שרייבער.

מיין ברודער! שלעכט איז דיר, איך ווייס;
נאר געה און מראג דעם יאך דעם שווערען,
שמעה שטאלץ און קרעפטיג אויף דיין ארט;
עס מוז, עס וועט דאך ליכטיג ווערען!

ניט שרעקליך איז די פינסטערניס -
ס'וועט אנהויבען צו מאנען;
די שטראהלען וועלען פון דער וועלט
די שווארצע נאכט פעריאנען.

עס וועלען אויפואכען פון שלאף
גאר נייע לייט מיט נייע מוחות;
זיי וועלען בריינגען אויף דער וועלט
פיעלע נייע, פרישע, שטארקע כחות.

פיעל העללע שטראהלען, גרויסע ליכט
וועט דאמאלס ווערען אנגעצונדען;
דער שלאפער וועט בעקומען קראפט
און ליכטיג וועט ווערען דעם בלינדען.

דאס מוז זיין, ברידער! ... אבער איצט,
דערווייל — איז גאט צו דאנמען, חלעבען,
פאר יעדען שמראהל פאר יעדען פונק,
וואס צינדט זיך אן אין אונזער לעבען!

די תפלה.

צו דיר, אָ, פרייהייט! ריינער קוואל
פון פריידען ליכטיגע און שמילע,
פליהט אונזער ליעד, פון טרערען מיעד,
פאר דיר צוגיסט זיך אונזער תפלה:

קום, ליעבע, טרייע, קום צו אונז!
און ווי די שארפע פייל פון בויגען
וועט מהון א שלאג דיין העלער טאג
אין די תלנים'ס ביזע אויגען.

ווי אייזען הארט און שווער ווי בליי,
וועט זיי דיין פרישעס ווינדמעל דריקען,
א טויט-שטראף זיין וועט זיי דיין שיין,
דיין ריינע לופט וועט זיי דערשטיקען.

צו דיר, אָ, פרייהייט! קלאהרער קוואל
פון פריידען ליכטיגע און שמילע,
פליהט אונזער ליעד, פון צארען מיעד,
אין פלאמען גיסט זיך אונזער תפלה...

די פאהן.

ניט פון גאלד-שטאף, ניט פון זיידענס
איז די פאהן געמאכט;
אין א שרעקליכען געוויטער,
אין א שטורם-נאכט

האט גערוישט דאס אלטע שפיגראד,
און די בלייכע גויט,
אין א פייכטען קעלער-ווינקעל,
ביי א חלב-קנויט.

האט געוועבט די גרויע פאדעם
ריין און שטייף און גוט,
און געפארבט זיי מיט די לעצטע
טראפען אייגען בלוט.

אלע וועהטאנען און ליידען,
יעדע פרישע וואונד
פון די טיעפע תפיסה-גריבער,
פונם שווארצען גרונד,

פון די הונגעריגע דערפער,
פון די דושנע שטעדט,
וואו עס איז פערבלענדעט דאס לעבען
ווי פון היהנערפלעט;

אלע וועהטאגען און ליידען,
אלץ, וואס יאהרען-לאנג
האט פערגיפטעט איהר נשמה,
ווי די ביזע שלאנג.

אלץ, מיט וואס געדריקט איהר לעבען
האט די מיראני
אין געמיטה איהר גאל געגאסען
און אין הארצען בליי —

האט די פאלקס-נויט אין די רויטע
פאדעם איינגעוועבט...
זעהסט? די פאהן — זי וועהט, זי פלאמערט
און צום הימעל שטרעבט.

און די שאטענס ווערען בלייכער,
און עס קרעהט דער האק —
און עס שיינט דער מארגענשמערען
אויף דער רויטער פאהן!...

ס'איז צייט!

אין רוסלאנד איז יום־טוב: עס גרייט זיך, עס געהט

דאס לאנד צו א לעבען א נייעם;

עס קלינגען די גלעקער אין קלויסטער מיט פרייד –
מען פייערט „יציאת מצרים“.

עס קלינגען די גלעקער, זיי וועקען אי מומה,

אי גלויבען אין קריסטליכען הארצען –

און שטראמענווייז גיסט זיך דאס יודישע בלומ

אין אפגרונד אין קאלטען און שווארצען!...

עס שוועבט אין א ריינער און ליכטיגער פלומ

דער ענגעל פון פרייהייט און פריעדען –

און מייכענווייז גיסט זיך דאס יודישע בלומ...

ניטא קיין רחמנות פאר יודען!

ניטא קיין רחמנות, קיין גלויבען, קיין גאט!

דעם מויט איז די פרייהייט געגעבען, –

דער יודישער נאמען – צו שאנד און צו שפאט

און הפקר דאס יודישע לעבען!...

חברים און ברידער! די פינסטערע צייט
פון קלאג און געבעט איז אריבער:

געקומען די צייט
צו פאלען אין שמרייט,
נאר פאלען - ווי שמשון הגבור!...
געקומען די צייט!

ניט „נאהענט“, ניט „פרעמד“ און ניט „אייגען“;
איין אומגליק - איין מיטעל; איין שונא - איין שמרייט!
געקומען די צייט,
געקומען די צייט

זיין אייזערנעם נאקען צו בויגען!
איין חוראליע פון צארען זאל זידען, איין שטראם
זאל פליסען אין אונזער נשמה...
איין קבר, איין יתום, איין גואל-הדם,
איין הייליגע, גרויסע נקמה!...
חברים און ברידער! די פינסטערע צייט

פון קלאג און געבעט איז אריבער ;
געקומען די צייט
צו פאלען אין שמרייט.
נאר פאלען — ווי שמשון הגבור ! ...

פריהלינג-ליער.

1.

עס ווארעמט זיך, עס פיעסטיעט זיך
דאס גרינע אקער פעלד.
עס שפראצט ארויס דאס קערענדיל,
דערזעהט די ליעבע וועלט.

דערפיהלט די זונן די ליכטיגע,
דעם פרישען, פרייען ווינד,
עס ציהט זיך צו דעם הימעל-שיין
און קוויקט זיך, ווי א קינד...

גענוג געלעגען טיעף אין דער ערד,
פון ליכט און לעבען ווייט,
די גראהע טעג, די שווארצע נעכט.
די לאנגע ווינטער-צייט!

שפראצט-אויף, איהר, זאנגען גאלדענע,
און פילט זיך אן מיט זאפט!
פערגיס, פערפלייז דאס פרייע פעלד,
אה, יונגע, פרישע קראפט!

דער פרייהלינג געהט... עם פליצט, עם רוישט...
פערשוואונדען ווערען ווייט
די גראהע טעג, די שווארצע נעכט,
די לאנגע ווינטער-צייט...

2.

א שטילע, זיסע רוה צו דיר,
מיין אומגליקליכער פריינד!
דיין אנדענק-שיין, דיין יאהר-צייט-ליכט
איז אנגעצונדען היינט.

דיין שטיפעלע, דיין גריפעלע
איז פינסטער, איינג און קליין.
עס גרינט דאס ערשטע גרעזעלע
ארום דיין קבר-שטיין.

א טויטע שטילקייט שוועפט ארום
דעם שטומען, טויטען ארט...
דאך העל און מעכטיג שאלט און קלינגט
אונז דיין צואה-דווארט:

— שפראצט-דאויף, איז, קעמפפער מומהיגע,
ווי זאנגען פול מיט זאפט!
פערגיס, פערפלייץ דאס גאנצע לאנד,
אה, יונגע, פרישע קראפט!

דער שמורם געהט!... עס רוישט, עס בליצט!...
פערשוואונדען ווערען ווייט
די ליידען-טעג, די טרויער-נעכט,
די שווארצע שקלאפען-צייט!...

וויעג-ליעד.

די נאכט איז קאלט; עס רוישט דער ווינד.
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

דו ביזט נאך קליין,
דו ביסט נאך ריין,
ווייסט נאך נישט פון שמערץ און צארען,
מיט פרייד און לוסט
ביי מוטערס ברוסט
שיינען דיר די קינדעייט'ס יאהרען...

די נאכט איז קאלט; עס רוישט דער ווינד.
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

סזועט זיין א צייט —
פון יעדער זייט
וועסט דו נייעם זעהען, הערען:

נייע פרייד,
נייע לייד,
ניי געלעכטער, נייע מרערען...

די נאכט איז קאלט; עס רוישט דער ווינד.
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

פרעמדע לייט
פון דער ווייט,
וועלען נייע ליעדער זינגען,
ווייט פון דיר
אהן א שיעור
וועלען שווערע קייטען קלינגען...

דו הערסט ווי ביטער וויינט דער ווינד?
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

ס'איז דא א לאנד,
וואו פיין און שאנד
האט בעדעקט דאס גאנצע לעבען.
גיבט קיין ציעל
דעם געפיהל,

דעם געדאנק — קיין פרייען שמרעבען...

דו הערסט ווי ביטער וויינט דער ווינד? ...
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

נאכט און טאג
שמערץ און קלאג
זינגען מרויעריגע ליעדער...
דארט, מיין קינד,
קראנק און בלינד
לעבען, דיינע אלטע ברידער...

דו הערסט ווי ביטער וויינט דער ווינד? ...
שלאף איין, מיין קינד; שלאף איין, מיין קינד!

* *

*

רוה דיה אויס, מיין פויגעלע,
שמעה אויף שטאלץ און שנעל,
ס'זאל דיין ליכטיג אויגעלע
שיינען קלאהר און העל;

סזאל דיין קליינע פליעגעלע
ווערען שטארק און גרויס
און — ארויס פון וועגעלע!
אויף די וועלט ארויס!

דארט, וואו שלאפע ציטערען
פון דעם טיעפען פיין,
מיט דעם שמערץ דעם ביטערען
זאל דיין שלאכט-פעלד זיין!

געגען טרויער, ארמוטה, לייד,
שמרייטען ווי א העלד;
פרייהייט, ליעבע, ליכט און פרייד
ברענגען אויף דער וועלט! ...

ניי-יאהר און יום-טוב-ליעדער

ניי-יאהר.

חדש ימינו פקדם.

ניי-יאהר! — שפיעל, מיין אלטע פיעדעל!
שפיעל א ניי, א פרעהליך ליעדעל,
זינג א נייעם, זיסען שיר —
דיינע סטרונעס זאלען קלינגען;
אלע הערצער זאלען זינגען,
זינגען, פרעהען זיך מיט דיר! ...
און די פיעדעל ענטפערט מיר:
— „אויף א בוים ביים טייך פון בבלי
בין געהאנגען איך אמאל,
און נאר קלאנגען ווי אנאבל
קאן פון דעמאלט-אן מיין קול...
ניין, איך האב קיין נייע ליעדער,
אלטע קען איך, ליעבע פרידער!
דארט, ביים גרויסען אלטען טייך
האב איך זיי געהערט פארצייען

און אויף אלע נייע צייטען
 איינס נאר ווינשען וועל איך אייך:
 מיט זיין ליעבע, מיט זיין מרייהיים
 זאל גאט שענקען אייך צוריק
 אייער אלטע קראפט און פרייהיים
 אייער אלטעם גליק! "...

צום נייעם יאהר — 1889

רבונו של עולם! מיט האפנונג און פורכט,
געקניעט און דעם נאקען געבויען,
טהומט שטעהען דיין ארעמער, עלענדער קנעכט
פאר דייע לייזעליגע אויגען.

רבונו של עולם! פארנעהם פון דער הויף
מיין ביטערען קלאג און מיין ברומען;
טהו נויגען דיין אויער צו מיר, ווייל איך בין
צו דיר אין א שליחות געקומען:

געשיקט האט מיר, גאטעניר-פאטער, צו דיר
דיין זעהן, דיין בן-יחיד ישראל'יק,
מיט וועלכען דו לערנסט שוין צוויי-טויזענד יאהר
פיר'שים אויף סדרה ב' ל ק...

„ געה! — האט ער געזאגט — געה! דו ביסט דאך ביי אונז
א שארפער בעל-דבר, א דיכטער;
דו שרייבסט דאך, אז מיר אלע שלאפען פערשוועכט
דו איינער ביסט וואך און ביסט ניכטער:

„טא געהדזשע און בריינג אונז צום נייעם יאהר איצט
אוי, גאטעניו! גיב מיר זכרון:
איך האב דיר אזוי פיעל בקשות געבראכט,
אז איך בין צוממעלט געווארען.

עס קלאפט ווי אין קעסעל-פויק, דונערט און בליצט,
עס ציטערט די ערד ווי פון פיבער,
עס בלאזען די שופרות, עס פאלען די ווענד –
מיר דאכט זיך – די וועלט קעהרט זיך איבער...

און וואס איז דאס, ווייסט איהר? – סך-הכל, הקול
קול יעקב – א קרעכץ פון א חלוש...
דאס טענהן מיט גאט, מיט דעם הארד פון דער וועלט
דריטהאלבען מנינים אין פאלעש.

עס הערען זיך קולות ארום און ארום –
זיי קענען א טוידטען דערשרעקען;
רב ברוך בעט דאס, און רב זרח בעט יענס –
עס הודיעט פון אלע פיער עקען...

רבונז של עולם! דו זעהסט דאך מיין הארץ –
איך דיען דיך מיט יראה און אהבה;
טא שטראף-זשע מיך גיט פאר די זינדיגע רייד:
א, האסטו א פאלק א ציקאווע!

רב איצען איז קאלט, און רב פיצען איז הייס;
היינט וואו איז רב שמעריל, רב יואליק?
„געה, פרייג!“ — און אנ'עק, יוד האט ביי גאט
דאך איינגעלעגט פשוט א חלק.

ווי הייסט? יעדער יוד שאפט נאר אב פון זיין גוף
דאס ביסעלע גשמוות־שימעל —
א בן־מלך זיצט דאך פערבארגען אין איהם,
ער האלט אנ'ארענדע אין הימעל.

ער בעט — נאר אויס איידעלקייט, מחמת עם איז...
פערשמעהט איהר? — עם פאסט נישט בא'נס...
אין תוך אבער — קומט טאקע, קומט איהם פון גאט —
ער האט מיט איהם אלטע חשבונות...

היינט פרעגט זיך א קשיא: פאר וואס־זשע זאל גאט
פאר יודישע־קינדער נישט מאכען
א מופת, אנס, עם זאל ווערען ביי זיי
אט תאמ'ש־בי די דאזיגע זאכען:

למשל: א טייכעל מיט ראזינקע־וויין
אויף פסח־דיגע ארבע־פוסות;
א גארטען מיט פרפס, מיט מרור א וואלד,
א גאנצע פאבריק מיט חרסת.

א סאזשעלקע וואסער, אין וועלכע (אנשטאט
די טמא און טרפה'נע זשאפעס)
עס זאלען ארומשווימען קארפען און העכט,
און טאקע געפילטע – אויף שבת...

דערצו נאך – א ברונען מיט דריי־פראפנע י"ש,
בפיון אויף קידוש צו מאכען,
א פעלד מיט געווירץ אויף הבדלה... וואס איז?
דאס זענען דאך יודישע זאכען.

קרויט, בוראקעס וואקסען דאך וואו נאר א דארף,
פאר וואסדזשע זאל דארטען, אנערך,
א יוד נאך א לולב זיך שלעפען – איך ווייס! –
אין בויבריק, אין גושן... א דרך!

אין וואלד – פיצעריצעס מיט וויינפערלעך – כזוייס!
ווער דארף דאס? עס טויג אויף פפרות!
און קריעגען אנ'אטרוג – איז, געה נאר אקארשט –
הוצאות, אי טרחה, אי צרות!...

א מצוה טהאן? אף, וועלכער יוד זאגט זיך אב?
פרייט! איז דאס פארט ניט קיין יושר:
טהוט מצות ווי באב און ביי יודען בלייבט פארט
אויף טויזענד קבצנים איין עושר.

רבונו של עולם! אוי האסטו א פאלק! ...
נאר שטראף מיך ניט, — טיעף איינגעפויגען
טהוט שמעהען דיין ארעמער, עלענדער קנעכט
פאר דיינע לייזעליגע אויגען.

איך בעט ניט קיין נסים, פערלאנג ניט פון דיר
קיין מופתים פון דיין יד-החזקה,
איך ווייס דאך — אין סאדעגור איז שוין פון לאנג
געבליעבען אויף דעם די חזקה...

ניין, זאל זיך דיין וועלטעלע געהן ווי עס געהט;
מע דארף זיך נאך נסים ניט יאגען;
דו, גאט, ביסט גערעכט און דיין משפט איז רעכט, —
איך וועל דיר קיין דעות ניט זאגען.

איינס בעט איך ביי דיר, בארעמהארציגער גאט! —
טהו זעליגען אונז מיט דיין פריעדען;
בעשיץ און בעהיט שוין פון שאנד און פון שפאט
דיין עלענדעס ביסעלע יודען;

גענוג שוין, רבונו של עולם, גענוג
מיט יענקבן שלאגען בפרות...
אוי, גאטעניו! נחת א ביסעלע מעהר,
א ביסעלע וועניגער צרות! ...

דאס ניי-יאהר-ליעד.

I.

די ליעבע קינד היימט-יאהרען ...
ס'געדענק זיך ניי-יאהר מיר:
א פראסטיגער פריהדמארגען;
עס עפענט זיך די טהיר

און ס'קומט אריין אין צימער
א שייגעציל פון דארף.
ער טהוט א הויפען זוימען
אין בעטעל מיר א ווארף. —

וויין, קארען הירוש און האבער —
עס שמעכט דאס לייב, אי-אי!
דאס שייגעציל שיט ווייטער
און שיט און זאגט דערפיי:

„ געהט-אויף, בליהט-אויף, איהר, זאנגען,
בעדעקט מיין אקער-פעלד! ...
מיין ברויט — מיין גאלד — מיין האפנונג,
מיין רייכטום אויף דער וועלט!“ ...

בעקומענדיג, געוועהנליך,
א גראשען א שפיטץ,
פון שבת'דיגען קוילעטש,
בעדאנקט ער מיך מיט היטץ...

און לאנג נאך קלינגט דאס ליעדעל:
„בעדעק מיין אקער-פעלד,
מיין ברויט — מיין גאלד — מיין האפנונג,
מיין רייכטהום אויף דער וועלט!“...

II.

פארביי די ליעבע יאהרען...
ס'קומט ניי-יאהר וויעדער אן, —
און... שטיינער, שטיינער פליהען,
און ס'שיט זיך שווארצער מאן...

עס שמעכט אין מוץ, הארצען...
עס שמעכט... אַי, מאמע, אַי!
זעהסט? מיט א גרויסער מארבע
קומט-אן דער גרויסער גוי...

די זוימען אויסגעפרעסען
האט ביזן סוף שוין לאנג

די נויט, די פיזע חיה,
די הונגעריגע שלאנג;

און האט מיט שווערע שטיינער
די טארבע אנגעפילט...
און אינזער טהיר איז אפען
צובראכען אינזער שילד -

און שטיינער פליהען, פליהען
אין וועהטאג-בעט צו מיר...
אך, מאמע, מאמע! גיכער
פערמאך, פערשליעס די טהיר!

פערשליעס די טהיר, פערשליעס מיר,
פערוויגע דאס קראנקע הארץ!...
די קראהען שרייען שרעקליך...
די נאכט איז קאלט און שווארץ...

די קראהען שרייען, קלאגען,
די טויטע נאכט זינגט-מיט
מיט מויזענד טויטע שטימען
מין ליעד - מין ניי-אהר-ליעד...

אויף נאווי-גאר.

דאנקען און לויבען זיין נאמען דעם ליעבען —
נאך איאהר אפגעלעבט ארים צו רייף —
פיעל זענען אלטע חשבונות געבליעבען
פון פאר איאהרען אויף ניי-אהר ביי אייך.

אלטע חשבונות מיט גאט און מיט ליימען...
וואס זאל מען טהון? — זאגט איד מיט אקרעכץ —
היינטיגע מענשען און היינטיגע ציימען...
ניין, ליעבע ברידערלעך! אסור, קיין שלעכטס:

כזאג אייך דען עפעס? — איך בין דען אפיאזקע,
וואס זאל אהן אנאויפהער אייך זויגען דאס בלוט?
ניין, ליעבע ברידערליך, היינט, זעהט איהר, דוקא
בין איך מיר פרעהליך, היינט פיהל איך מיר גוט..

שפיעל-זשע, מיין פיעדעלע, האדיע צו קלאנגען,
קראץ ניט די אלטע, די בלוטיגע וואונד! —
בעסער צום ניי-אהר אייך מול טוב זאגען.
וואס אבער ווינשט מען אייך, זאגט מיר, אצונד? —

וואס ווינשט מען אייך? — נו, קלויבט אייך אויס,
 רב בער'ל, שמער'ל, רב אליקום!
 אף, יודען זענען דורכאויס
 אפאלק פון לויטער מפונקים,
 אנאיידעל פאלק! היינט געה, מרעף-צו,
 אז אלע זאלען זיין צופריעדען,
 איך האב קיין מיטעל ניט דערצו —
 בכּן איז אט וואס, ליעבע יודען:
 זאל גאט אויף אייך אהן וואג און מאס
 ישועות און נחמות שיטען;
 איך וועל בעמערקען נאר פון וואס
 דער ליעבער גאט זאל אייך בעהיטען:

בעהיט אייך גאט, בעשיץ אייך גאט
 פון ליעגען קראנק אויף קינדערס סמשאט,
 פון א קליינשטעטלידיגען עושר,
 דער ווייב'ס פערדיענסט, דעם סבארשטיק'ס יושר
 פון א בעל מאקסע — א מחותן
 מיט אכצעקן שניידער... פון ארב
 וואס האט צו טהון מיט דעם „ניט גומען“
 און מאכט נאר סיגים על-פידרוב,
 פון טיעפע קעשענעם מיט לעכער,
 פון תלמוד-תורה'ס — אוי! — אהן דעכער!...

פון קהל'ס ברויט האטש אויף א וויילע,
א מרחץ פאר דריטהאלבען וויערסט,
אנעוץ פאר'ן קראנקען — מיט א שאלה,
א יוד צום סדר — מיט א גערשט;

פון א בעל-חוב, וואס אט געה, היט איהם
ער זאל ניט מאכען, „נא אוטיאק!“
און פון אנאתרוג — אהן א פיסום
און פון שטיעוועל — מיט א טשוואק,
פון קינדער קליינערהייד — חכמים
און פון א פריזיו מיט „געלמים“...
בעהיט אייך גאט איהר זאלט פאר נויט
פון הייווען דארפען שלאגען פומער
און פון יחסנות — באקען ברויט;
פון זייד מיט סאמעט — אהן א ביסעל
גאר פראסטען ליינוואנד אויף א העמד,
פון וויין מיט לעקעך אין דער פרעמד
און אין דערהיים — א פוסטע שיסעל...

דו גרויסער גאט, דו לעבער גאט!
בעשיץ דיין פאלק מיט גרויס גענאד —
פון הייסע קלעפ, פון קאלטע דירות,
פון אינפלוענצא, פון מסירות,

פון „גוטע-יודען“, פונ'ם „קרויזש“
 פון ייִן-שרף — אהן אקציו...
 און פון אקאזאק מיט א פיקע
 און פון א חזן א זאאיקע...
 פון „שאכער-מאכער“, פון האפ-לאפ,
 פון אנ'עין-הרע, פון עטאפ,
 פון פראטאקאלען, צרות, קללות,
 פון לצים ביי דער נאכט אין וואלד,
 פון קרענק, פון לייד, פון נויטה און — נוואלד! —
 פונ'ם גלות, פונ'ם גלות!...

„תקיעה-גדולה“

א מרה-שחורה שוועבט און פאלט
אויף אונזער שטעדטיל... יונג און אלט
בעגיסט א שווערער, שווארצער שאמען...
דער קול פון שופר הילכט און שאלט, —
דער אלטער טאן, די אלטע נאמען...
און דארט.... אין פראפיל — די געשטאלט
פון דעם מאעסטרא בעל-תוקע:
א בלייך געזיכט... א גרויע פאה...
א בריל אין זילבער איינגעפאסט...
און צו דער דונקעלער ראצעמארע
א ווייסער קאלנער צוגעפאסט...
א שווערער יאך, א גרויסע לאסט
ליעגט אויף זיין גאלדענער עמרה:
די תקיעות! סטייטש, א קלייניגקייט!
עס ברענגט דאס הארץ, עס פלאמט דער מוח...
וואס פאר א מאכט, וואס פאר א כח

עס ליעגט אין זיי... עס געהט א שטרייט
אויף טויט און לעבען... הויף און ווייט
גיסט-אויס די שטימען פון דעם הארען
דער גרויסער העראלד... לאנגע יאחרען
איז בעל-תוקע ער אין שטאדט...
געוועזען יונג און אלט געווארען,
אי דאר, אי בלייף, נאר, דאנקען גאט,
איהם האט זיין קראפט נאך ניט פערלאזען –
ער קרעכצט, ער הוסט זיך-אויס און – אט,
ער שטעלט זיך וויעדער שופר בלאזען...

נאר וואס איז דאס?... וואו איז דער קול,
וואו איז דער פת וואס אמאל?...
אהא! זיי לאזען ניט! זיי שטערען,
זיי ראנגלען זיך!... נאר ווי א רויף
וועט זייער קראפט פערשוואונדען ווערען,
און פריי און מעכטיג, העל און הויף
וועט וויעדער קלינגען, וויעדער שאלען
דער אלטער שופר און צו שפאט
און שאנד זיי מאכען!...
ניין, פערפאלען!

דו, לעבער גאט, דו, גרויסער גאט!
 אנמקעגען רוחות, שדים, לילית,
 אנמקעגען בייען אשמדי,
 פארצייטען פלעגען העלפען תפלות,
 קמעזות, גראזען, שפרעכעריי;
 ס'פלעגט זיין גענוג א בלאז, א שפיי
 פדי די טומאה צו פעריאגען;
 גענוג, א פשיטא, קריאת-שמע זאגען;
 און פונם שופר פלעגט ארויס
 די קליפה באלד, ווי שמארק און גרויס
 זי פלעגט ניט זיין... און איצט!...
 דער'שראקען,
 פערצימערט, שמעהט דער גרויער זקן,
 דער בעל-תזקע... און ארום
 אין שוהל איז דושנע, איינג און שמוס...
 דער עולם ווארט מיט פורכט און גלויבען...
 דער עולם ווארט...

און מיט אמאל
 דורך די פער'שטויבמע, אלטע שויבען
 שלאגט-אויס און פאלט אראפ פון אויבען
 א פייל פון גאלד און פון קריסטאל...

עם פליסט א שטראם פון הייסע שטראהלען...
און שופרות בלאזען, קלינגען, שאלען...
און הייך און מעכטיג געהט א קול:

„— דארט, וואו דער מענש איז בלינד און טויב,
האלט ווי א קנעכט דעם קאפ געבויגען;
אין טיעפען זומפ, אין שמוץ, אין שמויב,
מיט שפינוועבס קלעפיגע פערצויגען, —
דארט פראווען סעודות פראנק און פריי
מזיקים, שדים, לצים, רוחות;
דארט ווערט א גבור אשמדאי
און יעדער חזיר — א מייחס!...
ניט נאר אין שופר, ניין, אין האלדז,
אין גארגעל קריכען זיי און שטיקען
און ווארגען אהן רחמנות אלץ —
דעם ריינעם אמהעם, פרייע בליקען,
געפיהל און ווילען... פון דעם שמוץ,
פון זומפ און שמויב, פון שוים און שימעל
איז דא איין תרופה נאר, איין שוץ:
די פרייע לופט, דער ריינער הימעל,
די ברוסט, וואס טרינקט ווי פון א קוואל

פון פרייען ווינד, פון הייסען שמראהל;
 דער גייסט, וואס קריכט ניט ווי א ווארעם,
 צוקנייטשט, צובראכען ווי די „שברים“
 פון אייער שופר; יענער גייסט,
 וואס ווי אנאדלער פליהט און רייסט
 די נעץ פון זיך, די שקלאפען-קייטען,
 רייסט זיי אראפ מיט בלוט, מיט הויט
 פון אייגען לייב, געניסט דעם טויט
 אבי דעם שונא צו דערטויטען!...

.....

דו הערסט דעם קול — די תקיעה-גדולה?
 שמעה-אויף, פל זמן ס'איז נאך ניט שפעט,
 מיין פאלק, מיין פאלק, דו, אלטער חולה,
 פון דיין פערשימעלטע און פוילע,
 פון דיין פעהאסמע וועהטאג-בעט!...

„דאס קוויטעל“.

I.

רויט פון בלוט און שווארץ פון פולווער,
איינגעהילט אין אימת-מות,
וואו עס הענגט דעם מענשענ'ס לעבען
אויף א האהר, —

זיי פערשאלטען און זיי פערשאלטען
מיט די גרעסטע, מיט די טיעפסטע
קללות, ביטערער און ביזער
אלטער יאהר! ...

זיי פערשאלטען, זיי פערשאלטען
פאר די בלוטיגע קרבנות,
פאר יתומים און אלמנות
וועמעס קלאג

פליסט און גיסט זיך ווי די שמראמען
פון די פעלזען אין די טהאלען,
און אנאנפאנג, און אנאויפהער,
נאכט און טאג! ...

II.

אין דער האנד א ריזע-שמעקען
און א פעקעל אויף די פלייצעס, —
זיי געפענשט פון ערד און הימעל,
אלטער יאהר!

זיי געפענשט ווי דער געוויטער
מיט די דונערען און בליצען,
וועלכע מאכען ריין דעם אויר,
פריש און קלאר!

זיי געפענשט פאר יענע בליצען,
יענע שטראהלען, יענע פלאמען,
וועלכע האבען אונז מיט נייעם
ליכט בעשיינט

און אין אונזער קראנקען הארצען
אויפגעמונטערט מוטה און ווילען,
הויך און שטאלץ דעם קאפ צו האלטען
פארן פיינד!

III.

און צו אייך, צו אייך, פארקלאגטע
און פערזאמערטע נשמות
אינ'ם יאך פון וועהמאג, אנגסטען,
שאנד און שפאט —

קינדער מיינע, קינדער ליעבע! —
קלינגט די שטימע פונ'ם שטארקען
אלהי-צבאות, פון אונזער

אלטען נאט:

ניט מיט קרעכצען, ניט מיט טרעהרען,
ניט מיט סודות און חלומות,
נאר מיט ווילען און מיט שטרעבען
אויפ'ן וואג

צו א פרייען מעגשען-לעבען
שרייבט אייך-אן אל'ין דאס קוויטעל
אויף א ליכטיגען און זיסען
נייעם יאהר! ...

על-חטא.

איך געדענק: פארצייטען.
אין די קינדהייט'ס-יאהרען.
אז איך פלעג יום-כפור
שמעהען ביי דער וואנד
אנגעהוין אין ווייסען.
הונגעריג און דורשטיג.
מיט דעם אלטען, גראפען
מהזור אין דער האנד

און מיט הייסע טרעהרען
און מיט גרויס פונג
דעם „על-חטא“ פון אנהייב
זאנען ביזן סוף, —
פלעג איך עפעס פיהלען
גלייך ווי כ'בין אין חלום.
גלייך ווי איך וואלט ליעגען
אין א מעפען שלאף:

„זאג על-הטא! נו, גיכער!“ —
פלעגט דער מאמע הייסען.
איך מאך אויף דעם מחזור,
שמעה און קוק איהם אן
צעהנדליגע עברות,
צעהנדליגע חטאים,
וואס איך האב זיי קיינמאל,
קיינמאל נישט געטראפן...

גרויסער גאט דו מיינער!
איך, א יודיש יונגעל,
איך, א קליינס, אנארימס,
קראנקעס יודיש קינד,
קען איך דען זיין שולדיג
אט אין די עברות,
אין אזעלכע גרויסע,
שרעקליך-שווערע זינד?

„שחד“... „נשך“... „מרפית“ —
פערציג דריי עברות
איך, א יודיש-יונגעל...
געהט שוין, — גלאט גערעדט!...

ניין, צו גראב געוועזען
איז פאר מיר דער מחזור
און צו לאנג דער גרויסער
צעטעל פון על-הטא...

* * *

טעג, חדשים, יאהרען
זענען פארגעגאנגען —
איך בין אלט געווארען,
אלט און שוואך און גרוי;
מיינע האר בעשאטען
האט דער שניי פון עלטער,
אויף מיין קראנקען הארצען
לעגט דער אווענד-טהוי...

פון דעם קליינעם יונגעל
איז א יוד געווארען...
איינזאם איז מיין צימער
זיין איך איצט פערטראכט;
דונקעלע געדאנקען
ציהען זיך און שוועבען,
ווי די שווארצע וואלקען
אין אנאסיען נאכט:

איך בעמראכט דיין לעבען.
ליעבעס פאלק ישראל,
כ'קוק אין אלע ווינקעלעך.
קוק, בעמראכט, בעקלעהר:
אונזער הייסע אחדות,
אונזער טיעפע פריינדשאפט,
וועלכע וואקסען, ווערען
גרעסער אלץ און מעהר.

אונזערע מתעסקים,
בעלי-טובה'ס, וועלכע
באדען אונז אין שפע,
גיסען פרייד אקוואל,
אונזערע רבנים,
אונזערע דינים,
שולען, תלמוד-תורה'ס,
הקדשן... אפלל,

אונזער טיעפע עהרע,
אונזער הייסע ליעבע
צו דעם נאמען, וועלכען
שוין דריי טויזענד יאהר

טראגען מיר און טראגען
ווי דעם בעסטען אוצר.
לאזען ניט אפילו
פאלען אויף אהאר,

היטען זיך און סטארען.
קיינער זאל ניט קענען
אונזער ריינעם נאמען
מאכען צו געשעפט...
איך בעטראכט דאס אלעס,
נעהם דעם גראפען מחזור,
עפען אויף דאס לאנגע
צעטעל פון „על-חטא“, —

און... איך, זאגט מיר, ברידער,
ניט מיר צו פארשטעהען —
וואונדערליכע זאכען
זעה איך אויף דער וועלט...
וואס איז דאס געווארען
מיטן לאנגען צעטעל?
נוואלד, צו קורץ, רבותים
נוואלד, עס פעהלט! עס פעהלט!!!...

מײן סופה.

מײן ליעבע, שעהנע, טהייערע,
מײן הארציגע נשמה,
אט וועל איך דיר באלד אויסטראיען
א סופה א מחיה.

קיין אינסטרומענטען דארף איך נישט —
א האק, א זעג, א האמער;
פיער דרוםשקעס, א פאאר צוועקעלעך,
און אויף די טהיר פון קאמער.

א מײס-ברעט און א לאקשען-ברעט,
דערצו נאך א פאאר לאדען,
און אויב עס בלייבט א לעכעל וואו,
איז אויף גאר נישט קיין שאדען.

אבי עס זאל דער דאך אויף אינז
מיט גרינס בעדעקט גור ווערען.
און שיינען זאל אינז דורכ'ן סכך
דער הימעל מיט די שטערען.

און לעכער איז דאך נארישקייט —
זאל זיין אי דא אי דארט...
אין הארצען איז דאך גרעסערע,
און, עט; מען לעבט דאך פארט!...

אין סופה.

זיי מיר געבענטשט, מיין זיסע רוה,
מיין גרין און שטיל געצעלט!
דאס איינציג ווינקעלע וואו כ'פיהל,
אז ווירקליך אויף דער וועלט

איז דא א בליהענדע נאמור
מיט פרישע דופט און זאפט;
מיט ליכטינקייט, מיט ווארימקייט,
מיט לופט און פרייד, און קראפט...

א מלאך-אויגעלע, א פונק
פון געטליך ריינעם פלאם,
אנאווענד-שמערען ווינקט צו מיר
פון בלאהען הימעל-ים.

עס ווינקט, עס בליצט, עס ציהט צו מיר
א פאדעם גאלד-שיין,
בעוועבט, בעשפינט מיין עלענד הארץ
און שלעפערט שטיל מיר איין...

עס ווינקט, און בליצט, און שעפטשעט: — לאנג
און פינסטער איז די נאכט.
פון זומפען הייהלען ציהט זיך פריי
איהר שווארצע, ביזע מאכט.

דער אלטער פישוף האט צושפרייט
די פליעגלען... ער פערשמיעדט,
פערקלעמט דיין ברוסט אין חלום-קייט,
ער וועהט מיט גיפט, ער שיט

מיט פחד-שטויב אויף אלץ ארום,
מיט אונמאכט, אנגסט אין פיין...
און איך קליין, ארעם שטערענדעל,
איין פונק פון יענער שיין,

וואס גיט דער וועלט פון אייביג-אן
איהר געהרונג און איהר פראכט,
איך הער ניט אויף איין אויגענבליק
צו פיהלען יעדער נאכט,

ווי אנגעזאפט מיט יוגענד-קראפט,
מיט קראפט, מיט פלאם, מיט גלאנץ
אין גאלד-געשמירקטען קעניג-קלייד
אין העלען פורפיר-קראנץ.

„שטעהט-אויף דער טאג, דער יונגער טאג,
דער ליעבער שטראהלעך-העלד,
געבענמ'שטער בכור פון דער נאטור
און שפיעגעל פון דער וועלט...“

„איך קען די נאכט, — זי האט שוין פיעל
נשמה'לעך דערשטיקט;
איך ווייס אין וואס איהר מאכט בעשטעהט
איהר שווארצער פח ליענט.“

„און איך, קליין, ארעם שטערענדעל,
איך זאג דיר: גלויב און האף —
עס געהט א טאג, פון ליכט
און לעבען אהן א סוף.“

„פון זיין גן-עדן-ווארעמקייט,
מחיה'דיגע שיין
וועט ווערען יעדען מענשען ליעב,
און ליעב און טייער זיין“

די ווארהייט און גערעכטיגקייט
אזוי ווי לופט און ברויט,
איין פאטער-הויז פאר אלעמען
וועט ווערען אויפגעבויט;

מיט פאלמען-צווייגען, פריעדען-סכך;
געדעקט - איין נעסט, איין וויעג;
איין פאטער-הויז, איין וועלט-געצעלט
פון לעבען, פרייד און גליק...

„דאס פריש בעגינען-ווינדמעלע -
עס עמעמט שוין, עס וועהט...
דער טאג, דער טאג, דער גרויסער טאג -
ער געהט, ער געהט, ער געהט!“...

אין סופה.

(חלום-פילדער).

I.

מיר דרימעלט זיך... מיר חלומ'ט זיך
א קיהלע, נאר א ליכטיגע
און שטילע סוכות-נאכט
מיט שמערענדלעך, צושאמענע
ווי פיין-געשלייפטע דימענטען,
אין בלויען הימעל-פראכט.

די שמערענדלעך די גאלדענע,
די קלאהרע, פרומע אויגעלעך,
וואס זענען אייביג וואך,
זיי צאנקען און זיי שימערען,
זיי פינקלען און זיי ווינקען מיר
און שיינען דורכ'ן סכך.

עם בלאזט א מילדעס ווינטעלע,
אנאמעס א בעלעבענדער,
פון וויימען, פרייען פעלד;
עס פאכט-ארום א שמיל גערזיש
פון דינקעלע, מאמע נאכט-שטימען
מיין גריין-בעדעקט געצעלט...

מיר דרימעלט זיך... מיר חלומ'ט זיך:
עס ציהט זיך און לאסמשעט זיך
צו מיר דער פרייער ווינד
און זומט און זינגט א ליעדעלע:
„די נאכט איז קיהל, די נאכט איז שמיל,
שלאף, רוהיג שלאף, מיין קינד!

שלאף רוהיג, ארים, עלענד קינד!
דיין וויעגעל פלייסט וויעגענדיג,
צו-קאפענס שמעהט ביי דיר
דאס ליעבע קלאהר-ווייס ציעגעלע...
שלאף רוהיג, ארים, עלענד קינד! —
די לאדען מיט דער מהיר,

דאס זאלץ-ברעטעל, די לאקשען-ברעט,

די לאפעטע, די קאטשעלקע,

די מילטער און הכלל,

דער גאנצער סאמע יודישער,

מאסיווער, בעל-הבית'ישער

און פיינער מאטעריאל,

פון וועלכען עס איז אויסגעבויט

אין אלטען סטיל, אין גלות-סטיל

דיין גרין בעדעקט געצעלט —

ניטא קיין בנין לייטישער,

ניטא קיין פעסטונג זיכערער

און שטארקער אויף דער וועלט;

באַמֶּת עֲרִי-מִסְפָּנוֹת

מיט ווענד פון שטאַל און מירמעל-שטיין,

א פעלז, א ציטאדעל;

עס פאלען שלעסער, מויערען,

עס ווערען חרוב פאלאצען,

פון טעמפלען ווערט א תל —

און זי, די סופה... הא-הא-הא...!
איך טהו א בלאז - איין אייגענבליק -
שוין, דוכט זיך, פאלען גרייט,
זי בויגט זיך, וויעגט זיך, טרייסעלט זיך...
אט קראכט זי, אט צושיט זי זיך...
און זעהסט? - זי שמעהט, זי שמעהט!...

טא שלאף-זשע זיס און אימגעשמערט,
בעדעקט מיט גרינס מיט זאפטיגען,
ניט ריהר זיך אויף א האהר,
ווי דיינע אמת-גליקליכע
און פרומע עלטער-עלטערען
כמעט צוויי טויזענד יאהר!...

עס ציהט זיך און עס לאסטשעט זיך,
עס בלאזט און זינגט דאס ווינטעלע:
„שלאף... הא-הא-הא... מין העלד!“
עס בלאזט און זומט, עס זינגט און פייפט
און ווערט פערשוואונדען לאבענדיג
אין ווייטען פרייען פעלד...

II.

מיר דרימט זיך... מיר חלומ'ט זיך;
אין פייכטען נעבעל איינגעהילט,
אין סופה קומט אריין,
דעם לולב ציערליך האלטענדיג,
דער אלטער שמש אינזערער,
א מילדע, ווייכע שיין.

א שיין פון בענש-ליכט גיסט זיך אויס,
בעדעקט מיט בלייכען זילבער-גלאנץ
דעם אתרוג אין זיין האנד —
דעם אויבס דעם ליעבען, הייליגען
פון גרינעם וואלד, פון ווייטען וואלד
אין אינזער הייליג לאנד,

„בענש אתרוג — זאגט דער אלטיטשקער —
זמן שמחתנו, זוהנעניו,

ערפיל דאס אלט געבאט"...

איך הער זיך אין זיין שטימע אין,
איך קוק זיך אין פנים איהם —
וואס איז דאס, ליעבער גאט?!

ער בױגט דעם רוקען אױס,
הױבט-אױף דעם אלטען גרױען קאפ
און ווערט פערענדערט גאר,
ווערט הױף און שטאלץ, ווערט יונג און פריש,
דאס סיווע בערדעל — טונקעלער,
דער שטערען גלאט און קלאהר;

די אױגען גליהען בליצענדיג
מיט ווילען-קראפט, מיט צארען-פלאם;
ער אמהעמט טיעף און 'שווער...
אײַך קוק זיך אײן אין פנים איהם,
אײַך הער זיך אין זיין שטימע אײן...
אײַך קוק זיך אײן און הער:

„— מיט הױכע בערג, מיט שווארצע בערג,
מיט וועלדער טיעפע, פינסטערע
פערצױמט פון אײַך, פערשטעלט,
אױף יענער זייט סמבטיון ליעגט
צושפרייט, צעוויקעלט ברייט און פריי
א גאנצע גרױסע וועלט;

א גרויסע וועלט, א מענשען וועלט,
מיט מיה, מיט זארג, מיט ארימקייט,
מיט הונגער נויטה און קעלט —
און דאך א וועלט א גליקליכע,
א גליקליכע, א ליכטיגע,
אנאייביג-יונגע וועלט.

פון תפיסות פון פערניכטעטע,
פון קייטען פון צובראכענע
פערשלאגט דעם לעצטען קלאנג
די שורה פון דעם גרעסטען גליק —
דאס לעבען-ליעד, דאס פריידען-ליעד,
דער פרייהייט'ס לויב געזאנג,

סמבטיון קאכט, סמבטיון ברענט,
מיט גיפט און פייער אטהעמט ער
און לאזט נישט צו צום ברעג;
צוגליהמע שמינער, איינגעטונקט
אוי פער און שוועבעל, שיטען זיך
ווי האגעל, אהן אנעק.

איחר, שוואכע, איחר, דערשלאגענע,
איחר נידעריגע „קנעכט ביי קנעכט“,
איחר שטעהט, דערוועגט זיך ניט
א ריהר זיך מהאן פון אלמען ארט,
דעם גרעניץ־שטריך אריבערגעהן
אפילו אויף א טריט:

און זיי — זיי פאלען הונדערט־ווייז,
בעגיסען זיך מיט הייסען בלוט
און געהען, געהען דאך
און רייסען פונם האלז אראפ
די גרויסע קייט, די שווערע קייט,
דעם אלמען שקלאפען־יאך.

און, אין דערווייטען שאלענדיג,
פון שלעסער פון צופראכענע
פערשלאגט דעם לעצמען קלאנג
די שורה פון דעם גרעסטען גליק,
דאס פרייהייט־ליעד, דאס פריידען־ליעד,
דער זיסער לויב־געזאנג! ...

III.

מיר דרימעלט זיך... מיר חלוט'ט זיך:
עס לעגט און הערשט אויף בארג און טהאל
א טיעפע, בלינדע נאכט
און ווינדען רוישען, ברעכענדיג
די צווייגען אינ'ם אלטען וואלד
מיט צארען און מיט מאכט.

און דער סמבטיון קאכט און ברענט
און קולות קלינגען, גיסען זיך
צום פלאמענדיגען פלום
פון בארג און טהאל, פון וואלד און פעלד
- א גרום אייך, רויטע יודעלעך!
א הייסער, טיעפער גרום.

מיר, קראנקע, מיר, דערשלאגענע,
מיר, נידעריגע „קנעכט ביי קנעכט“,
דערווייטערטע פון אייך,
מיר, וועמען פון די יונגע טעג
דערצהלט מען באבע־מעשה'ס גאר
פון יענעם ווייטען טייך.

וואס ברענט און קאכט, ציגיסענדיג
 אויף אייער ברעג דעם זודיגען
 און פלאמענדיגען פלוס,
 מיר שיקען פון דער פינסטערניש
 א גערום אייך רויטע יודעלעך,
 א טיעפען, הייסען גרום! ...

איהר, פחות, ריינע, הייליגע,
 וואס הערשען אין דער אייביגקייט,
 פערלאגט די נאכט, פעוועהט
 דאס עלענד הארץ מיט שמרעבען-קראפט
 צום העלען טאג, צום גרויסען טאג
 פון פרייהייט גליק און פרייד! ...

די לאקשענברעט.

(א סובות מעשה'לע).

יום-כפור, דאנקען גאט, אוועק;
דערלעבט, געטרייע ברידער,
אויס וויינען, זיפצען גאנצע טעג —
מען זיצט אין סובות וויעדער;

מען זיצט בעדעקט מיט גרינעם סכך;
אין רוהע און אין פריידען...
דער לולב שיינט, דער אתרוג שמעקט —
אריה פון גן-עדן!...

מען לעבט, מען פרעהט זיך, מען קוועלט-אן
ווי קינדער אין די וויעגען...
אי, אי, ווי גוט איז מצות מהאן —
בפרט מיט פערגעניגען

עס קומען אבער-פאר אמאל
דערביי אזוינע זאכען,
וואס ממש, כ'זאג אייך, גרויס און קליין
אהן פחות בלייבען פון לאכען,

פערווארף דעם קאפ און קייקעל זיך
און האלט זיך ביי די זיימען!...
די מעשה איז געווען ביי אונז
אין שמוינעווקע פארצייטען.

איהר מענטש עס הערען: משה-בער,
א בעל-הבית אין שטעדטיל,
האט פלייסנדיג צו דער סופה זיך
גענומען; וואו א ברעטיל,

א טהיר, א לאדען — אלץ געשלעפט
צום בנין, אלץ גענומען;
די מולטער מיט דער לאקשענברעט
איז אויך צונאך געקומען;

אלץ פיין און ריכטיג צוגעפאסט, —
די לאקשענברעט בעזונדער:
א גאנצע לאך פערשטעלט מיט איהר...
א סופה גאר א וואונדער!

אי הויף, אי ברייט, אי גרויס, האטש טאנץ
האטש דאווען מיט א מנין;
פאר בראדסקין און פאר גינצבורגען
אנאויסגעטאקטער בנין.

און דאנקען גאט, דערלעבט די צייט —
מאיז פון שול געקומען
און צו די יום-טוב'דיגע פיש
מיט חשק זיך גענומען.

— „אי, העכט מיט חריין! איך זאג אייך, געהמט
די ביטערסטע טריפ'ניאקעס,
וואס עסען חזיר אויפ'ן פוד
און קוויקען זיך מיט ראקעס

און ווילען נישט (אמבה זיי!)
אווארט פון יודען הערען.
געהמט זאגט זיי: „פיש מיט חריין“ — איז רעכט
חאמ'ש די פפרה ווערען“!...

אזוי האט אונזער משה-בער
גע'דרשנ'ט-זיך פנעימות
און נאך די לאקשען פרייט און פֿיין
גענומען זיך צום צימעס.

נאר דא, אין מיטענדרניען... נוואלד,
וואס איז דאס? גאט דו ליעבער!
די סופה טרעסט'שעט, הוידעט זיך
און ציטערט ווי פון פיעבער...

עם מהומ א קרעכץ, א קנאק און... טרראד!
אויס סופה!... וואונדער, כ'לעבען,
וואס ניט דער'הרג'עט... יא, ארויס
נאר טאקע מיטן לעבען:

ביי משה'בערץ איז א האנד
צופראכען, ביי נחמה'ן
א פוס, ביי רבקה'לען פערקלעמט
דאס ביי'כעל... וועה דער מאמען!

ביי יאסעלען צוהאקט א ליפ,
ביי נחמ'נקען צוריסען
א באק, און חוץ דעם נאך די צונג
א האלפע אפגעפיסען.

פון צי'הן און געזער רעדט מען ניט...
איהר פרעגט: וואס איז די סבה?
ווער האט דאס אלץ דא אנגעמאכט?
א חזיר, מיינע ליעבע!

דעם שכנ'ס חזיר איז פארביי
געגאנגען פונ'ם שפאציר
און ביי דער סופה אפגעשטעלט
א קראץ זיך טהון... נו, קראצט ער

פאמעליך, וואלט קיין אומגליק זיין...
איז ניין, ס'איז איהם ניט ניחה,
מיט אלע פחות אנגעשפארט
ווי מיט א מין רציחה.

און דוקא אן דער לאקשענברעט!..
אתל פון אלץ געווארען...
נו, היינט דעם מנהג ווייסט איהר דאך
פון יענע אלטע יאהרען:

געטראפען וואס ניט איז אין שטאדט —
איז געהט מען צום קווארטאילנע.
מע בעט איהם ער זאל משפטן,
ווי ס'רעדט זיך, גאנץ פארמאילנע.

אין שול אפילו האט מען שוין
גערעשעט: ס'דארף דער שכן
פאר אלץ בעצאהלען, — הערסט, ווי דען?
זיין חזיר האט צופראכען!

נאר דער קווארטאילנע איז געווען
א חכם עתיק: — אמת,
האט ער געזאגט, א הויק, יא;
די שולד איז אבער וועמעס?

דעם חזיר'ס? ניין: אגראפע זאך
יא, אבער ווייטער — גאר ניט:
עס פייסט איהם, נעביך, קראצט ער זיך;
וואו שטעהט עס, אז מען טאר ניט?

ניין, שולדיג איז די לאקשענברעט:
נאך וואס איז זי געפאלען?
כזויס, אויף א פרעמדע קעשענע
איז יעדערער א בעלן.

נאר איהר בעקלערט די זאך אליין
גאנץ רוהיג און געדולדיג —
איא? דער חזיר איז גערעכט,
די לאקשענברעט איז 'שולדיג!'

הושענות.

„אני והו הושיעה נא“.

א ליעבער גאסמ איז דא ביי אונז —
הושענאדרבה איז געקומען! ...
א גרום דיר, אלטעס פאטערלאנד,
מיט דיינע פרוז, צווייגען, בלומען!
א גרום אייך, פעלדער, גארטענס, לופט
און שיין און ווארימקייט! א זיסען,
א ליעבען גרום אייך, בארג און טהאל,
וואו וועלדער רוישען, מייכען פליסען,
וואו ליעדער קלינגען ווי א טוואל,
און קוואלען קלינגען ווי די ליעדער! ...
ווי זיס איז אונז דיין לופט און ליכט
חאטש פון דערווייטען פיהלען וויעדער
איין טראפען חאטש פון אלטען גליק
זאל היינט דערפרישען אונזער גומען ...
א גרום דיר, אלטעס פאטערלאנד,
מיט דיינע פרוז, צווייגען, בלומען! ...

* * *

מען האט אין שוהל'כעל אויסגעקעהרט
און אויסגעראמט אין אלע עקען.
אויף גיך פערווא'שען ווי ניט איז
פון בלוט און מארד' די שווארצע פלעקען.
פערשטאפט די לעכער אין די ווענד,
אריינגעשטעלט א דריי-פיער שויבען.
פערריכט די שטענדערס מיט די ביינק —
און זאל זיך פרעהען גאט פון אויבען! ...
ה'שענארבה איז ביי אונז!
און וויפיעל יודישע נשמות,
אזוי פיעל ליעגט „ה'שענות" דא
צושפרייט, צעווארפען. א רחמנות
צו קוקען! — נעכטען זענען זיי
געווען אי פריש אי פייכט, ביים ריינעם
און פרייען מייכעלע געלעבט,
געוואקסען און געבליהט אינ'איינעם,
און איצט ...

* * *

דער עולם איז אוועק.

דער שמש האט די טהיר פערשלאסען;
 א שטומער, מויטער דונקעל לעגט
 אין יעדען ווינקעל אויסגעגאסען.
 און אין דעם מויטען דונקעל דא
 איז אבגעבילדעט פונ'ם וויעגעל
 און ביזן קבר אונזער וועלט
 ווי אין א ריינעם, העלען שפיעגעל:
 פון אונזער אלטען, לעבען בוים
 ווי מיט א מעסער אבגעשניטען,
 צושפרייט, צעווארפען, מיט די פיס
 אין שטויב, אין בלאטע איינגעטריטען...
 איינס נאר — די טהיר איז אפען! ... געהט
 און זוכט, געפינט דעם בוים דעם אלטען..
 די טהיר איז אפען, — הויבט זיך אויף
 און געהט... מען וועט אייך ניט פעהאלטען...

* *

*

הושענא-רבא איז ביי אונז.
 דער הימעל שפאלט זיך... יודען קוקען
 און ווארטען... אין די אויגען ברענט,
 עס שמעכט אין קארק, עס ברעכט דער רוקען...

אח, שטראף מיך ניט, דו, גרויסער גאט!
אודאי, כ'האב צו דיר קיין טענות,
נאר פארט... א פאלק, א גאנצעם פאלק
פון — אפגעשלאגענע הושענות!!!!...

דער הימעל שפאלט זיך.

(א הושענאדרבה ליערעל).

ווי טרויעריג, פינסטער און קאלט איז די נאכט!
דער הימעל מיט וואלקען בעצויגען;
איין איינציגען שטערען, איין איינציגען פונק,
זיך איך אין דער הויף מיט די אויגען.

געדיכט זענען אבער די וואלקען און שווארץ —
זיי האבען די שטערען בעהאלטען...
„— נו, נארעלע, נו, וואס-זשע קעהרט עס דו? אן?
היינט מוז דאך דער הימעל זיך שפאלטען...”

יא, יא, מאקע אמת — היינט איז דאך די נאכט,
ווען יעדער קען אויפגעריכט ווערען;
דער קרומער קען אנהויבען וויעדער צו געהן,
דער בלינדער צו זעהען, דער שויפער צו הערען;

די וויסטע עקרה — א מוטער צו זיין
און וויעדער א ווייב — די עגונה,
דער שמומער קען ווערען א מגיד אין שטאדט;
דער בעמלער בעקומען בפבוד חיונה;

דער גרעסטער לאַיִזלע קען ווערען א גביר,
דער גרעסטער שלים-מזל — א פריץ,
אנאייזעל, א פערד — בעלידעה אין שטאדט.

א דין — דער גרעסטער עס-הארץ;
א שוסטער קען ווערען א „מוציא-לאור“ —
א נחת צו הערען, א חיות צו קוקען! —
א וויינ-שענקער אנהויבען קוועטשען קריטיק,
אנאלף-בית-יונגעל — ראמאנען צו דרוקען.

א זקן קען ווערען אי יונג אי געזונד
און אנהויבען וויעדער דאס רעדעל צו פיהרען,
אין שולד-הויף קען ווערען א גארטען — א פראכט; —
אין הקדש — א פאלאץ מיט פענסטער און טהירען...

א שמאלץ-גרויב ביי יעדען מלמד אין שטוב,
און וואו נאר א קלויז — א גן-עדן...
א פלל: עס קען ווערען א גליקליכע וועלט
מיט חכמה, מיט גבורה, מיט פריינדשאפט און פריידען!...

— טא זאגט-זשע מיר, יודען! פאר וואס-זשע האט איהר
ביז איצט אזא פינסטערען פנים —
אביזנים — ווי זאגט אויף דעם ברעג פונם ים,
ווי שטערען אין הימעל — קבצנים?

קבצנים, דלפנים מיט צרות, מיט שלעג,
יתומים, עגונות, אלמנות...
איך קוק אויף אייך, יודען, און קען דאס גאר ניט
פערשמעהען – אויף מיינע נאמנות!

עס געהען, עס פליהען א יאהר נאך א יאהר
און ציהען אלץ לענגער דעם אומגליק דעם אלטען;
עס שפאלט זיך דער מוח, עס שפאלט זיך דאס הארץ –
ווען וועט זיך דער הימעל שוין שפאלטען?! ...

שמחת תורה.

„שמחת תורה — האפעניו!
מיט'ן פום א קלאפעניו,
מיט'ן צונג א קנאקעלע —
און אין הארץ... א מכה'לע"...
(אנ'אלט פאלקס=ליעדעל).

פרעהליך און פריש
זעצט זיך צום טיש,
מאכט סעודת-מלך,
קוויקט זיך און מרינקט,
יודעלעך, זינגט
לעבעדיג, פרעהלעך!
אהן וואג און אהן א מאס
א פום נאך א פום —
האט ניש קיין מורא,
קוויקט זיך און מרינקט,
יודעלעך, זינגט
לכבוד התורה!...

* *

*

אך, יודישע שמחה'ס
און יודישע ליעדער!
זאגט, זאגט מיר, איך בעט אייך,
ערקלערט דאס מיר, ברידער:
פאר וואס ווערט פון זיי אזוי שווער?
דאס הארץ ווערט פערקלעמט.
דער קאפ ווערט געבייגען
און אפט גאר נישט ווילענדיג
טריפט פון די אויגען
א הייסע, א ביטערע טרעהר?...
פיעל מאל האט דאס גליק אונז
זיין פנים געוויזען
די זון פון נצחון
געשיינט און געבליצט;
מיר זענען געוועזען
שטארק ווי די ריעזען —
און דאך, ברידער, האבען
מיר נאך ביז איצט
קיין איינציגען יום־טוב

וואס זאל ניט דערמאהנען
 אויף אונזערע אלטע,
 צוריסענע פאהנען,
 אויף אונזער צופראכענעם שווערד;
 אויף יענע גבורים,
 וואס זענען געשטארבען,
 אויף יענע מזבחות,
 וואס ליעגען פערדארבען,
 צושטויסען, צושפרייט אויף דער ערד;
 קיין ליעד וואס זאל האבען
 צוויי פרעהליכע ווערטער,
 צוויי ליכטיגע ווערטער,
 וואס זאל זיך אין זיי
 ניט הערען קיין ביטערער
 בייזער געלעכטער,
 פון שאנד און פון וועהמאג
 קיין ווילדעם געשריי...

* * *

גרויסער, ליעבער יום־טוב, שמחת־תורה!
 הויף און ליכטיג שיינט דיין העלער שטערען.
 פאר אזעלכען יום־טוב, האמ"ש פאר איינעם,
 איז פדאי צו פאסטען צעהן תעניתים...

הגדה-ליעדער.

I.

דער חשבון.

די אלטע הגדה ליענט אפען. א בלאט
א גאנצע (איך לייען זי גערע...) ...
א חשבון א קלארער מיט דרוש און מיט פשט
פון מכות, וואס פרעה האט געפיך געהאט.
אי, מכות! בעהיט זאל מען ווערען!
דער חשבון ביי רבי עקיבא איז קלאר:
צוויי הונדערט מיט פופציג! א קלייניגקייט גאר!
מ'קאן שוין מיט דעם אי דעם גיהנום פערשפארען...
איך לייען די אלטע הגדה און מראכט:
„רבנו של עולם, ווי גרויס איז דיין מאכט
און שרעקליך אייך אונזערע שונאים דיין צארען!“...

נאר וואס איז דאס? וועמעס געלעכטער ביי נאכט
 דערהער איך?... ער גיסט-דין מיט ביטערע טרעהרען...
 „אוי, יודישע-קינדער דער חשבון זאל ווערען
 נאך קלארער, בערעכענמ די אומגליקען, שלעק,
 די בלוטיגע מכות, די ביטערע צרות,
 וואס גאט האט געשאמען אויף אונז אהן אנעק,
 און נישט אויף די ימים, און נישט אין מדברות
 און וועלדער, וואו וויסט איז אי פֿינסטער, אי איינג,
 אי אונמעגליך וואסער א טראפען בעקומען —
 בענעצען די ליפען, דערפרישען דעם גומען;
 נישט דארט, וואו עס קריכען די גיפטיגע שלענג,
 נישט דארט, וואו די חיות די שרעקליכע ברומען...

גרויס, גרויס איז דער חשבון, אהן מאס און אהן צאהל,
 די ציפער געשריעבען מיט פייער און שטאהל,
 מיט קייטען די שורות געקאוועט, אין וואונדען,
 אין בלוטיגע וואונדען די בלעטער געבונדען,
 און טיעף ווי דער אבגרונג און שווארץ ווי די נאכט
 איז דארט אויפן טאוועל די אויפשריפט געמאכט, —

אהן ווערטער געקריצט און אהן פעדער געשריעבען. —
די מפה, וואס אונז איז פון פרעה געבליעבען:
דער חשך!... אזי, ברידער, איהר זעהט
אן רבי יהודה'ס סימנים,
ווי שרעקליך, ווי ברייט
צוגאסען, צושפרייט,
ער ליעגט אויפ'ן יודישען פנים!..

יא, גרויס ווי די וועלט איז דער חשך! — און דאך
מיר לעבען נאך, ברידער, מיר ציהען זיך נאך
פון שמוץ און פון שימעל,
פון שלאפקייט און דרימעל,
פון הונגער און קעלט
צום ליכטיגען הימעל,
צום גליק אויף דער וועלט!..

II. ארבע פוסות.

דער גרויער ווינטער איז אוועק,
דער יונגער פריהלינג איז געקומען...
צינד אן די ליכט פון עק ביז עק,
בעקרענץ דעם טיש מיט פרישע בלומען!
דריי שענסטע רויעזען, העל און פיין,
קלויב אויס, מיין קינד, און שטעק אריין
אין מרזר, פרפס און חרוסת
און מיט דעם ריינסטען, בעסטען וויין
גיס אן ביז פול די ארבע פוסות!

מיט פרייד און ליעפע אהן א מאס,
מיט הייסען גלויבען, טיעפע טרייהייט
הויב אויף, מיין קינד, דעם ערשטען פוס
פאר אונזער אלטע, זיסע פרייהייט! —
אין ים-סוף ליגט די שווערע קייט,
דער קנעכטשאפטס-יאך פון לאנד מצרים...

א גאנצע אייביגקייט פערגעהט —
און יעדען יאהר וואכט אויף און שטעהט
דער גרויסער נס פאר אונז עד היום...

דעם צווייטען פֿום הויב אויף, מיין קינד,
לפֿבוד אונזער אלטע תּורה —
די ליעבע, איינציגע מנורה,
וואס פֿלעגט אין גרעסטען שמורס־ווינד
אין האגעל, פינסטערניש און רעגען
פֿעהרזיילען אונזער לייד און פֿיין —
פֿערגיסען ווארימקייט און שוין
פֿאר אונז אויף אלע וויסטע וועגען...

דעם דריטען פֿום נעהם, קינד, אין האנד
און הויב איהם אויף ווי א זכרון
פֿון אונזער אלטען פֿאטערלאנד,
פֿון יענע טעג פֿון יענע יאהרען,
ווען אונזער פֿאלק האט אויף דער וועלט
געהאט א הויט, אין רוה געזעסען
און פֿון זיין אייגען, פֿרייען פֿעלד
אנאייגען שטיקעל ברויט געגעסען...

דעם לעצמען, פיערמען פֿום גיס-אן
 און טרינק, מיין קינד, — לחיים, ברידער,
 פאר אונזער נייע פרייהייטס-פאהן,
 זי זאל אין וועג אונז פיהרען וויעדער
 צו אונזער ליעבען פאטערלאנד:
 מיר זאלען, פריי פון לייך און שאנד,
 דעם לאנגען גלות דארט פערנעסען,
 ניט וויסען מעהר פון שרעק און נויט
 און וויעדער אונזער אייגען ברויט
 פון אונזער פעלד אין נחת עסען! ...

מה נשתנה.

I.

א פערווארפען שטעדטעל
אין די אלטע צייטען.
ערב-פסח. ס'פלאקערט.
ס'קאכט פון אלע זייטען...
ליכטיגע מלאכים
פליהען ווי א וויכער,
טרייבען-אונטער, איילען:
„גיכער, יודען, גיכער!“...
די מלאכים שוועפען,
פליהען-אפ צום הימעל, —
און פון גי-התופת,
פונם זומפען-שימעל
רוישט דער בייזער בלבול —
גי-הגום-קעסלען זידען:
„גוי'איש בלוט אויף פסח!...
גוי'איש בלוט פיי יודען!“...

II.

ליכטיגע מלאכים
פון די נייע צייטען:
וויסענשאפט און בילדונג,
ליכט פון אלע זייטען...
פון די קירכען-טורם
געהען פאסחא-קלאנגען...
מנורות, ווירעך, בלומען...
און ווי ביזע שלאנגען
קריכען שווארצע שאטענס
פון דער אלטער שנאה,
און ווי גיהנום-דקעסלען
קאכט די גאנצע מדינה:
„יודיש בלוט אויף פאסחא!...
פייניגט אהן רחמנות!...
צו דעם מרבן-פסח —
יודישע קרבנות!“

שבועות-ליעד.

זיסער שבועות-אראמאט...
שאטענס גרינע שוועפען...
פונם אלטען, טיעפען וואלד
וועהט מיט יונגען לעפען —

מיט פריהמארגען-ליכט און פרייד,
אבענדס בלאהע, קיהלע...
גרינע צווייגען שעפטשען זיך...
הערט זיך איין: די שמילע,

גראהע אייביגקייט דערצעהלט
פון די אלטע יאהרען...

.
.

*

*

*

אויסגעציהרט אין הימעל-פראכט,
שמראהלען-קראנץ און בליצען-בלומען —
איז דאס הייליגע געזעץ
אויף דער ערד אראפגעקומען:

אין מצרים, צו די קנעכט,
פאסטוכער און ציגעלקנעמער
האט איהם גאט געשיקט צו זיין
זיי א העלפער און א רעטער.

שטאלץ און זיכער האט זיין וועג
דער שליח אנגעהויבען. —
אדלער־פליעגלען האבען פריי
איהם געטראגען, און פון אויבען

האבען העל געשיינט פאר איהם
שטערען ליכטיגע ווי זונען;
דאך דעם רעכטען וועג צום פאלק
האט ער נישט געפונען...

און דער בורא האט געזאגט
צו דער פרייהייט: „דיינע
אויגען זעהען בעסער... געה,
ליעבע טאכטער מינע,

צייג דעם וועג איהם — און דאס פאלק
וועט בעגעגנען איהם מיט גלויבען...
און די פרייהייט האט איהר פאהן
הויך און מוסהיג אויפגעהויבען!...

ווי פון שלאף זיך אויפגעהאפט
האט די וועלט... א ריינער, זיסער
קוואל פון יוגענד, ליכט און פרייד
האט פערפלייצט, ווי א געוויסער,

די פערשטויבטע, אלטע וועלט...
אומגעריכט א נייעם
געגנער מיט א נייער קראפט
האט דערפיהלט מצרים -

און דער אלטער מדבר-ספינקס
האט פערמאכט די טויטע אויגען,
מיטן גראהען מארמאר-קאפ
צו דער ערד זיך צוגעבויגען...

*

*

*

הויפט-זשע אויף די תורה הויף,
פרידער מיינע! און מיט טרייהייט
און מיט הייסער לעבע זינגט,
זינגט א לויב דער פרייהייט!

לויב דער פרייהייט! זי האט אונז
מיט דער געטליכקייט פערדייניגט
און א ברייטען, פרייען וועג
פאר דער תורה אפגערייניגט;

זי האט אונזער פאלק געפיהרט
פון מצרים און ביז ציון;
אייביג זאל איהר בילד ביי אונז
טיעף אין הארצען גליהען.

זי זאל ווערען אונזער ציעל,
אונזער ווילען, אונזער שטרעבען,
גויסהיג זיין, ווי ברויט און לופט,
טייער — ווי דאס לעבען.

שעצען זי און לויבען זי
הייסט אליין די תורה,
גאט אליין האט זי בעקרוינט
מיט דער קרוין פון בכורה...

הויפטזשע אויף די תורה הויף,
ברידער מיינע! און מיט מרייהייט
און מיט הייסער ליעבע זינגט,
זינגט א לויב דער פרייהייט!...

שבועות.

I.

א פישוף-מאכער איז די נאכט,
די שטילע, בלאהע נאכט —
מיט צארטע פינגער האט זי מיר
די אויגען צוגעמאכט;

די אויגען מיר פערשלעפערט שטיל,
דאס הארץ מיר אויפגעוועקט:
מיט ווייסע פליעגלען, ווייך ווי זייד,
מיך ליעבליך צוגעדעקט.

דער ליעבער, גרינער יום-טוב געהט.
די לופט איז בלאה און ריין:
אויף יעדען גרעזעלע שטראהלם-אויף
א העלער איידעל-שטיין...

II.

„דער גרינער יום-טוב קלאפט אין טהיר
די זון געהט-אויף און שיינט.
וואו, זיידע, וועלען מיר דאס גרינס
אויף יום-טוב געהמען היינט?“

— וואו, פרענסטו? קום, מיין גאלדען קינד,
אויף אונזער הייליג ארט, —
דער פריהלינג האט מיט גראז בעדעקט
דיין מאמענס קבר דארט...

קום, קינד מיינס! אונזער אייגען גרינס
דערקענען איז נישט שווער:
פון יעדען גרעזעלע שמראהלט־אב
א הייסע יתום־טרעהר...

מתן תורתנו.

מיר דרימעלט זיך... מיר חלומ'ט זיך
א בילד פון יענע יאהרען.
וואס זענען מיט דער עלטער מיר
אי ווייט, אי פרעמד געווארען...

שבעות, ליעבע קינדערלעך,
שבעות איז געקומען!
בעפלאכטען מיט גירליאנדען גרינס,
בעקרענצט מיט פרישע בלומען.

געהט זומער-לעב... עס שיינט און קלינגט
אין וואלד, אין פעלד, אין גארטען;
עס פליהען, פליהען פויגעלעך
און זינגען שירה דארטען:

דער ליעבער גרינער יום-טוב געהט,
זמן מתן תורתנו!...
און גאט איז אנ'אין-איינציגער,
זיין תורה'לע איז איינע!

„דארט שטעהט...“
אין וואלד, אין פעלד, אין טהאל,
ארום אויף אלע ערטער
ווי פערעל, שיטען, שיטען-זיך
די לעבע, זיסע ווערטער...

נאר אונבעמערקט הויפט-אן א ווינד
צו בלאזען און צו ברומען...
א שווארצע חמארע רוקט זיך אן,
פערדונקעלט גראז און בלומען.

לעשט-אויס די פונקען אויפן טייך,
דאס גינגאלד אויף די זאנגען,
און פונם זומפ אין טיעפען וואלד,
וואו ס'הערשען פרעש און שלאנגען

און פלעדערמיז - רייסט זיך ארויס
א טייוועלשער געלעכטער...
עס געהט א ווינד-זייל ביז ווילד,
די צווייגען רייסט און ברעכט ער...

„הא-הא-הא-הא! — לאכט א'שמדאי —

שבועות... א לצנות!

מיר מאכט זיך אויף א יום-טוב'ל

ניט זעלמען, פנאמנות;

„א יום-טוב'ל, א פראודניקעל

א פרעהליכער ביי ליימען:

עס זענען אויף דער וועלט פארהאן

אזוינע גוטע ציימען.

„און אויף בעגרייף, דערפיהל זיי באלד

מיט אלע מיינע חושים)

ווען אויף דער תורה מאכט מען גרינג

גאר נייענקע פרושים:

„למשל — ווען גאנץ עפענטליך

מען איז דעם עולם מזהיר:

ושמחת בהניף הייסט —

פרעס, זויף און הוליע, חזיר!

ווען, געהענדיג פון גאס צו גאס
און מיט א ווילדען זמר
שהחינו אויף א שטאף געמאכט
און קידוש אויף אנ'עמער,

דערפיהלט דער בלינדער, ווילדער מענטש
און זעהט עס בפרהסיה,
אז גולנען און רצחנ'ען
איז גאר א מצות עשה...

ווען יענע, וועמען ס'איז פון גאס
די מאכט און קראפט געגעבען
צו היטען אייער האב און גוטס,
בעשיצען אייער לעבען,

„דערלאזען אלץ...”

ניין, אשמדי!

ניין, ניין! דו, שר של מומאה!

חאט'ש גרויס איז נאך דיין קראפט ביז איצט
און שרעקליך די מהומה,

דאך גלויב איך ערענסט, היים און טיעף
און פיהל מיט אלע גליעדער —
גאט'ס ליכט, גאט'ס מאכט, גאט'ס העלער מאג
וועט אונז ערשיינען וויעדער:

דאס לעבען וועט אונז נייעם מומה
און נייע פחות טראגען,
די שלאנגען און די פלעדערמיז
צוריק אין זומפ פעריאגען.

מיר וועלען, ווי די גליקליכע
נשמות אין גן-עדן,
דעם גרינעם יום-טוב פייערען
אין ליכט, אין לופט, אין פריידען!...

ל"ג בעומר.

וואס פאר א העלד
פליהט דארט אין פעלד
קלינגענדיג מיט אייזען און שטאהל?
אונטער זיין פערד
וויענט זיך די ערד
ציטערט דער בארג און דער טהאל...
וואס פאר א פיינד
איינגעהמען היינט
געהט ער? איהם שלאגען צו טויט,
וויסט און צו שאנד
מאכען זיין לאנד
רויבען זיין קלייד און זיין ברויט...

נארישע וועלט!
נארישער העלד,
נארישע גבורה, נצחון!
גליקליך איז דער,

וואס אויף געוועהר
 לעגט נישט ארויף זיין במחון.
 און אז שוין יא,
 איז עפעס דא
 בעסערס פון ביקסען, קאנאנען,
 טויזענד מאהל ווערטה
 מעהר פון דעם שווערט,
 מעהר פון טראמפעמען און פאהנען...

אנאריש בילד, אליעבעס בילד
 שמעהט אויף און שפיעגעלט זיך און שפיעלט...
 די ריינע קינדהייטס-יאהרען,
 די חדר-צייט, די יונגע טעג
 שיפט וויעדער-צו צום שטילען ברעג
 דער שיפער — דער זפרון:
 אין פעלד, אין פעלד, אין פרייען פעלד,
 הויך ווי די מאנענבויער
 שמעהט אונזער רבי, אונזער העלד,
 איין מאל אין יאהר — ליג בעזמר,
 דער רבי שמעהט, — אין ברוסט א בראנד

פלאס-פייער אין די אויגען.
 א פיילענברויגען אין דער האנד
 איז שרעקליך אנגעצויגען.
 דערוועהן איהם מיט זיין געוועהר –
 א לייב, א העלפאנד און א בער
 וואלט אנגעחאפט א פיעבער...
 מיט וועמען האלט מלחמה ער,
 דער גרויסער, שטאלצער גבור?
 די סטעפ איז פוסט, די סטעפ איז וויסט:
 דער רבי ציעלט זיך דאך און שיסט –
 דעם שטן טויט צו שלאגען.
 די קליפה צו פעריאגען!
 תל מאכען פון זיי אלע דא
 פון אשמדי דעם ביזען,
 פון לילית וכל פת דילה
 נשמות צו דערלייזען...
 און יעדען יאהר ל"ג בעומר געהט
 דער רבי צו געניסען
 דעם העכסטען גליק, די טיעפסטע פרייד –
 דעם שטן טויט צו שיסען!...

יא, אמת, רבי, אייער מאכט
 איז גרויס, די הייליגקייט אפראכט;
 דער שטן מיט זיין גאנצער פתח
 אין דלת אמות ארום אייך
 אזוי ווי פייער אויפן טייך,
 פערליערט זיין פתח און זיין שליטה.
 איך גלויב אייך, רבינו, איך ווייס,
 איך פיהל עס טאקע טיעף און היים –
 אויף אונזער וועלט, אין אונזער לעבען
 איז אייך א צויבער קראפט געגעבען.
 פאר אייך קיין שווערקייט איז ניטא,
 איהר קענט דעם שטארקסטען פיינד פערשטויסען;
 אין איינס, אין איינס גאר האט איהר דא
 אטעות, רבי, און א גרויסען:
 דער אומגליק איז, וואס גאר ניט דארט,
 אין סטעפ, אין מדבר, איז דער ארט
 מיט אונזער שטן, מיטן אלטען
 און ביזען פיינד, מלחמה האלטען;
 ניין, אונזער קליפה, אונזער פיינד,
 איז צווישען אונז, זי זיצט ביז היינט
 אין יענע נארעס, יענע לעכער

מיט קרומע ווענד, מיט פוילע דעכער,
וואוהין עס גיסט זיך ניט אריין
קיין פרישע לופט, קיין העלער שיין,
קיין לעבע ווארימקייט פון הימעל,
קיין פויגעל-ליעד דאס הארץ דערפרעהט,
קיין פרישעס ווינדמעל ניט בעוועהט,
ניט לופטערט אויס דעם אלטען שימעל;
אין יענער ענגשאפט, יענעם שמוץ,
וואו נעהמט צונויף דאס גאנצע גוטס —
איז ניט א גראשען צו בעצאהלען;
וואו ס'איז ניטא קיין יונגער דור
דער מענטש ווערט גרוי צו דרייסן יאהר,
פון שמויב דערשטיקט, פון נעץ געשוואלען;
וואו ווי אווארים שטום און בלינד,
פערשווארצט, פערציטערט יעדען אבר,
וואקסט-אויס אין גויט דאס יודיש קינד,
און וואו פון וועגעל ביזן קבר
לעבט אב זיין נאריש וועלט דער יוד,
פערדארט, פערמריקענט ווי דער דארען,
און פיהלט ניט אייביג ווי עס גליהט
ביים פרייען מענשען, ברענט און זידט

דער הייליגער, דער פרייער צארען!...
 ער שטעהט, ער ציטערט, בויגט דעם קארק,
 אהן פיס, אהן הענד, ווי פון סוהאמע,
 פאר יעדען הונד, וואס פילט אין מארק,
 פאר יעדען חזיר אין דער בלאטע...
 דער שטן פליקט איהם אויס די בארד,
 די קליפה שפייט איהם אין די אויגען,
 און ער בלייבט שטעהען אויפן ארט —
 די ליפען שטום, דער קאפ געבויגען,
 דאס פנים פינסטער ווי די ערד,
 אין איין געדאנק פערקלעמט, פערפויירען:
 „אזוי מסתמא איז בעשערט,
 איוד איז דאך דערצו געפויירען!“...

אט, אמדוואו, רבי, איז דער ארט
 פון אונזער אומגליק פון פארצייטען...
 שטעהט אויף, שטעהט אויף, מיט קראפט און ווארט
 אנטקעגען אונזער שלאפקייט שטרייטען!
 שטעהט אויף, שטעהט אויף, צוברעכט, צורייסט
 די קייט, אין וועלכער אונזער גייסט

איז איינגעבונדען, איינגעשמידען.
איהר פיהלט די שטארקע, שווערע קייט?
דעם שטן, רבי, שיסט און מוים,
די קליפה הרגעט צווישען יודען!...

חנוכה שפיעל.

— קינדער! הערמ, וואס כוועל אייך פרעגען —
האט געזאגט אונז נחום מענדעל
חיים-בער'ס (— א יונג מיט ביינער
און דערצו א קלונע קאפ):

„פורים-שפיעל איז פון פארצייטענז
דא ביי אונז; דאס גאנצע שטעדטל
קאכט און ארבעט, ברענט און פלאקערט,
א יריד, א טאראראם!

„קומט א חנוכה — איז גאר ניט;
אפגעפענטשט די ליכטלעך, לאמקעס
אפגעגעסען, מיטן דריידעל
אפגעדריידעלט — און א סוף.

„סמייטש, מיט וואס איז, זאגט מיר, ערגער
נעביך, חנוכה פון פורים?
און פארוואס ניט מאכען טאקע
אויף אויף חנוכה א שפיעל?

וואס? איהר מיינט מען דארף דא עפעס
גרויסע חכמות? גאר ניט! נעהמט אונז
ווי מיר שמענהן דא, איז האט איהר
גאר אינגאנצען, גיך און גוט:

„איך וועל זיין דער מלך-זיין,
דו, אברהם'יל, שפיעלסט, למשל,
מתתיהו פתן-גדול,
און יונים וועלען זיין —

חיים, מאדרעס, איצע, בערקע,
חנה, נחמן, פיצע, שמערקע,
עוזר, לייזער, גרשון-בער
ווער עס וויל — אבי וואס מעהר.

„דארף מען וואס? א פאקן? א קיצור —
צו א לאפעטע א פראסטע
פינדט מען צו א מלית-קמן. —
פאך מיט איהם און שריי: „הוררא!

„הייבט זיך יודען! א מפלה
אויפן יון! איינגעזונקען
זאל ער ווערען!“... הא? וואס ווייטער?
פגדים פרעגט איהר? אויך א זארג!

„איך, למשל... ס'איז א פענדעל
דא ביי אונז פון רויטען קיפער
מיט א שפיציגן הענדטעל,
כ'טהו זי אן, פערוויקעל זיך

„פון דער נאז און ביז די פיאטעס
אין א קאלדרע א רויטע
און, פערשמעהט איהר? אט-א בין איך
אנטיזכזם אויסגעמאקט.

„איהר, יונים, ס'הייסט סאלדאמען,
טהוט זיך-אן אין קליידלעך, קאפטעס,
ווי דער מנהג איז ביי גרעקען;
שטעקענס, קאטשערעס און העק

„וועלען זיין ביי אייך פלייזיין.
סמיררנא!...! שאגאם... מארש!... פערשטאנען?
דו אברהם'ל — מתתיהו —
נעהם ביי'ם טאטען דעם חאלאט

„מיט די קוטאסען, א בגד
פאר א פהן-גדול — פשוט
אויסגעגאסען; דארף מען בעסערס?
אנ'אנטיק — אי ברייט, אי לאנג.

„חויז־דעם, ברודער, נעהם א גרויסען,
לאנגען, שארפען מעסער. מחמת,
ווי דו ווייסט דאך, דארפסטו דארטען
שטעכען יונגס קאמאנדיר;

„שטעל דיר פאר: דער ילד אין גרויסע,
לאנגע שטיוועל, מיט א קעסעל
אויפן קאפ, מיט לאנגע וואנצעס,
מיט א שפיז אין האנד... און דו —

„טהוסט א שפרונג, לויפט־צו — „דו גולן!“ —
שרייסטו — „דו, רוצח איינער!
וויילסט מען זאל אויף גאט פערגעסען?
אויפן גרויסען, שטארקען גאט,

„וועלכער האט פון לאנד מצרים
אונז דערלייזט, דעם ים געשפאלטען
און אריינגעפיהרט דאס ליעבע
פאלק־ישראל אין א לאנד,

„וועלכעס טריפט מילך און האניג,
בליהט מיט באקסערען און מאנדלען, —
זאלען מיר אויף איהם פערגעסען?
צו דיין געטצקע בוקען זיך?

„פֿורעם פאלען פאר'ן חזיר,
וואס די בריינגסט איהם פאר א קרבן?
הא? דאס פאדערסטו, דאס ווילסטו?
ניין, א מכה דיר אין האלז!

„נא דיר, נא, ימח'שמו'ניק!
און א שטאף איהם מיט'ן מעסער
גלייך אין בויך אריין! ... פערשטעהסטו?
די יונים בלייבען שטעהן

„אויף א רגע ווי פערגליווערט ...
נאר דערוועגנדיג דעם גבור
מיט די וואנצעס, ווי ער אקערט,
גראבעלט מיט דער נאז די ערד,

„חאפען זיי זיך אויף און לויפען
הענדום-פענדום ... א בהלה,
א דערשטיקעניש ... עס פליהען
קלעפ ווי האלץ ... עס קאכט, עס זידט ...

„דער מזבח קעהרט זיך איבער
אויף א זייט ... דער חזיר חריוקעט,
קוויט'שעט! ...
שטעה נאר ... ווארט א ביסעל! ...
נתום מענדעל שטעלט זיך-אב,

טוהט א רייב דעם שטערן — „הערסטו? —
מאכט ער, — „גאר ניט נאריש, כ'לעבען,
א מזבח מיט א חזיר...
גוט... נאר... אפער אז אזוי

„הייסט עס, דארף מען דאך א חזיר?
ווער-זשע וועט דעם חזיר שפיעלען?...
פערקע! הער, דו ביזט א נפש
מיט א געמבע, האסט א קוויטש

„במתנה פון זיין ליעבען
נאמען, — אי, א קוויטש! סאיז ממש
אנאנטיק; דער גרעסטער חזיר
איז א הונד אנמקעגען דיר,

„נעהם זשע פערקע-לעב, די ראליע,
שעם זיך ניט, פאר א דבר-מצוה
מעג מען, ברודערקע"...
נאר פערקע

ווערט צוקאכט: „א, געה אין דר'ערד' —

שרייט ער אויס — ווער איינגעזונקען
מיט דעם גאנצען שפיעל אינאיינעם!
הערסט א פלאן? א שעהנעם פבזד
ניט ער מיר — א חזיר זיין!?"

קורץ דערצעהלען, וויפיעל יונגלעך
סזענען דארטען ניט געוועזען.
קיינער האט דעם חזיר שפיעלען
בישום אופן ניט געוואלט, —

א טרפניאק, אנאפיקורס,
א גלוח — האמט דעם גרעסטען
הולטאי — וואס איהר ווילט, אבי נאר
ניט קיין חזיר... אט אזוי

ליעבע ברידער, ווי כ'דערצעהל אייך.
איז צו נישט געווארען אונזער
שפיעל אויף חנכה, פערפאלען
נחום-מענדעלס גאנצער פלאן.

איך דערמאן מיך אויף די אלטע
יאהרען, און איך טראכט: באמת
וואלט א יושר זיין צו מאכען
אויף אויף חנכה, א שפיעל".

אי מחברים, אי אקטיארען,
קיין עין הרע זאל ניט שאדען,
האבען מיר; וואס קאן זיין גרינגער?
און בפרט-נאך איצטער, ווען, —

ווי איהר ווייסט אליין מסתמא,
צווישען יודען, ליעבע פרידער,
אין א חזיר א מניעה
וואלט אודאי נישט געווען...

חמשה-עשר.

(שטיקלעך עראינערונגען).

א גרום דיר, אלטער, דונקעלער וואלד!
א גרום דיר, גרינער פירזת-גארטען!
אין ווייטען לאנד, אויף יענער זייט
פון בערג און ימים, ערגעץ דארטען.

פון וואן ס'געהט-אויף צו אונז די זון
און שמעלצט אין גאלד דעם הייסען זומער,
איז יזסטוב - גי-יאהר היינט ביי אייך...
אזעק פון מיר, מיין פיין, מיין קומער!

א פרישער לופט-שטראם ציהט אויף מיר...
עס פליהען אויף די ווייטע יאהרען,
און ס'טרעט-ארזיס א ליעב געשטאלט
אין קלאהרען שפיעגעל - אין זפרון:

עס ברענט דער פראסט, די גאנצע גאס
איז ביז די קניע מיט שנעע פערשאטען;
און ס'פיהלט זיך דאך א זיסע שיין,
וואס גיסט זיך דורך דעם ווינטער-שאטען...

א זיסע ווארעמקייט פילט-אן
די יונגע הערצליך... מיר לויפען,
מיר פליהען, פול מיט זארג און פרייד,
חמשה-עשר-כבוד קויפען.

א זיסע מצוה... געלד - ווי מיסט;
ווי פון אנהאזער שעפט דאס קלייטעל;
די בעסטע סחורה איז דארט היינט
א פייג, א באקסער און א טייטעל -

די פרוכט פון אלטען פאטערלאנד,
פון הר לבנון, עמק שרון.
א מיל-גרזים איז א זעלטענהייט
געווען ביי אונז אין יענע יאָהרען.

נאר דאס איז דאך דער גאנצער וועלט
בעוואוסט אז אין אויבס דעם ליעבען
איז וויפיעל קערענדליך פארהאן?
תרי"ג! - ווי איינס צו איינס געקליעבען.

„פערשטעהט איהר, שקצים, וואס עס קאן
א בורא-עולם?! - פלעגט רב חיים-
מלמד טענה'ן - אקדקוראט
תרי"ג!... היינט געה זיי גיט מקיים!?

„געה, טהו וואס אויף אנטקעגען „איהם“?!...
הא, חכמ-עתיק מיינער? קענסטו —
פרוב דר'שות, פשטליך מאכען; נעהם
פערבויג, זיי מתיר זיך דאס קלענסטע.

„אז אמטא האסטו קורץ און קלאהר
דעם בעסטען סימן פאר די אויגען!“...

עס זענען לאנגע יאהרען שוין
ווי פלייכע שאטענס דורכגעפלוזגען.

און נאך ביז איצטער שטעהט פאר מיר
מיט אויגען ווייכע ווי א סאמעט,
ביי אלע זיינע ווילדע גענג,
דער ליעפער אלטיטשקער מלמד:

א צאהן אין מזיל שוין ניט געהאט,
צוויי-דריי פעניאקלעך גאר אינגאנצען;
א מצוה דארף מען אבער טהון
בשמחת-לב — דאס הארץ זאל טאנצען...

„חמשה-עשר — זאגט איהר? — גוט;
צו וואס-זשע טווג זיך אבער נארען?
א פייג, א טייטעל... ניין, צוזים, —
א פאקסער דוקא, און א דארען!“...

ער נעהמט די „פרי“, זעצט זיך ברייט,
געהויבען ווי דער גרעסטער פרייך;
און בייסט און טשטאקעט... איז פערשטעהט –
ער פיהלט דעם טעם פון „פרי הארץ“!...

„תעניתים – פלעגט ער זאגען – ווהייסט
ניט קענען פאסטען? ליעבע ברידער,
עס קומט דאך ממש צו פון זיי
א שטיק געזונד אין אלע גליעדער!“...

כגעדענק דאס מענשעל: ווינטער-צייט
שוין הויט און ביינער, אויף דער עלטער, –
א הייסער מרחץ – אי, ס'דערקוויקט!
און טבילה – אדרבה וואס קעלטער!...

אין פלאווניע שניידען גרינס אויף סבך
(אליין, פערשטעהט זיך); פונם וואסער
בלאזט, פיפט דער ווינד... מען קומט אהיים
א האלב פערפראנער, א נאסער...

ביי שמורה דרעשען – סיאנט א שווייס,
א רגע זיך ניט אפצוקיהלען...
און זאל דער רוקען טענהן זיינס!
און זאל דער קרויז אויף טאקע פיהלען...

יסורי אהבה - קאן דען זיין
א מענוג טיעפער, זיסער, גרעסער?...
און אט אזוי א לעבען לאנג:
דעם "חומר" אונטער זייערן שלעסער

געהאלטען שטענדיג... רייך געווען
אזוי, אז, אויסער אלע זאכען,
אויף יעדען זאמען ביסען פרויט
געדארפט "שהחינו" מאכען...

און אלץ איז גוט און ליעב. דאס הארץ -
עס לעבט, עס וואקסט ווי ניי געבארען;
עס שעפט זיך אי ליכט, אי קראפט,
אליין א קוואל פון טרייסט געווארען...

איין רצון האט ער נאר געהאט
און פלעגט עס אפט אין חלום זעהען:
ווען ס'פלעגט איהם דער פראסט דורך-און-דורך
דערנעהמען און דער שנעע פערוועהען

די אלטע אויגען זיינע: "אי,
א טולעפעל!... אי-אי, מחיה-
נפשות!... ווארעם, ווייך... ווער רעדט
פון וועלף, - א האז איז אויך א חיה..."

ער האט אין אלט בורניסעל זיינס
געשמאק געפרארען א יאהר דרייסיג,
און נאך ביז איצטער שפרינגט ארום
זיין האז אין גרינעם וועלדעל פלייסיג...

דערלעבט ביז שמונים. קיינמאל נישט
געוואוסט פון אומעט, קנאה-שנאה,
און איינגעדערעמעלט שטיל און זיס,
אט ווי א פרוי בצל השכינה...

כ'דערמאהן זיך איצט אויף איהם און פיהל,
מיר דאכט זיך, יענעם ליעבען, זיסען
חמשה-עשר-אראמאט,
וואס פלעגט זיך אין דער לופטען גיסען

און ציהען פישופ'דיג צו זיך
די יונגע הערצעליך, זיי געבען
געניסען האמטש איינמאל אין יאהר
אנעכט „געשמאקען“, „זיסען“ לעבען...

*

* *
בית-מדרש-העלדען! ווייס איך, וואו,
אין שטויב, אין שמאמעס — איידעל-שטיינער!
מיר האבען אלע אייך געקענט
און נישט פערשטאנען אייך נישט איינער...

וואס איז די מאכט וואס האט אזוי
בעלעבענד אייער גייסט געהויבען?
וואו געהמט מען — ניט די קראפט, אף, ניין —
די טיעפע פרייד פון אייער גלויבען? ...

פערשוואונדען אין דער אייביגקייט —
א זיסע רוה זאל זיין אייך דארטען ...
.
א גרוס דיר, אלטער דונקלער וואלד!
א גרוס דיר פרישער, גרינער גארטען! ...

צוויי בילדער.

„זאג מיר, זיידע, זאג, פאר וואס
פורים פרעהט מען זיך — א מורא,
יודען הוליען אהן א מאם,
סאיז כמעט ווי שמחת-תורה.
איז דען חנוכה ניט וויכטיגער?
יענער נס ניט העכער, ליכטיגער
און ניט גרעסער אהן א מאם?
דאך קיין סעודה דעמאלט גרייט מען ניט,
קיין מגילה הערען געהט מען ניט...
זאג מיר, זיידעניו, פאר וואס?“...

*

*

*

— פון אווענד שלאפט די גאנצע גאס.
די נאכט איז קאלט, די ערד איז נאם
און פינסטער איז אין הימעל...
ווער געהט אהער?... ווער קלאפט אין טהיר? —
צוויי בילדער שמעהען אויף פאר מיר

אין שטילען, לייכטען דרימערל:
איין בילד... דאס אלטע גריכען-לאנד
האט איהם געשיקט ער זאל צו שאנד
דאס פאלק-ישראל שטויסען,
זיין גלויבען ווארפען טיעף אין מיסט,
זיין בית-המקדש מאכען וויסט,
צו שפאט זיין גאט דעם גרויסען...
ניט ציטער, קינד מיינס, און ניט וויין:
אכט ליכטלעך ברענען העל און ריין —
די חנוכה-מנורה...

ניט שרעק זיך מעהר פאר לייד און נויט, —
קינד! אנמיאכום איז שוין טוידט,
דו האב פאר איהם קיין מורא...
דער צווייטער... פורים איז אצונד:
פערהיילט א גרויסע, טיעפע וואונד...
מלייענט די מגילה!
דער גראגער מיטן המן-קלאפ
ווי האגעל שיטען אויף זיין קאפ...
מלייענט די מגילה!...
א תליה פופציג אייל די הויף...
פערשוואונדען איז ווי ווינד און רויף

דער שונא... זיסע, שטילע
געפיהלען ווארמען מרדכי'ס הארץ...
אויס אימתדמות, לייד און שמארץ...
מ'לייענט די מגילה!...

אוי, ניין, מיין קינד, ער לעבט, ער לעבט,
דער אלטער פיינד... ער פליהט, ער שוועבט
צושפרייט די שווארצע פליעגעל
אויף אונזער טיש, צוגיסט דעם וויין,
פערלעשט די ליכט און וועהט מיט פיין
און אטהעמט אויף דיין וויעגעל...
צו טרעהרען בלינד, צו זיפצען טויב –
פערשטעלט ער פאר דיין איינציג שויב
די שיין, די לופט אפילו...
און חשך פאלט אויף בארג און טהאל...
און נאך אמאל, און נאך אמאל
פון אנהויב די מגילה!...

די מלכה.

„והימים האלה נזכרים
ונעשים בכל דור ודור“.

פערועהט מיט שניי, אין אייז פערשמידט
א פריהלינגס-שמראהל, א זומער-ליעד...
אין צויבער-ווארט — און סזוערט צופאלען
די ווינטער-פעסמונג... סדוישען קוואלען
און שפראצען גראזען, סקלינגט און גליהט
דער פריהלינגס שמראהל, דאס זומער ליעד...
און וויעדער בליהט די מילדע, שמילע
שושנת-יעקב, לייכט און שיינט
אין פרייד און גליק: סאיז פורים היינט,
מען לייענט וויעדער די מגילה...

* *

*

ויהי... דאס אלטע צויבער-ווארט —
קוים שאלט עס אויס — און אויף דעם ארט,
וואו ביז בעגינען פלעגען שוועבען

נאר בלייכע קברים-שאטענס, דארט
שטראהלט-אויף און זידט מיט פרייד און לעבען,
ווי א בעשוימטער, פולער פֿום
דאס פראכט-בעצירטעס קיזער שלאס...
די אלטע קרוינען גלענצען וויעדער
און וויעדער קלינגען מאלצייטס-ליעדער...
די פורים-קעניגין שטעהט אויף
פון קאלטען קבר... טרעהרען פליסען
פון איהרע אויגען און בעגיעסען
דעם קאלטען, ווייסען מארמאר-הויף,
די טרעפ פון פיינסטער פערעלמוטער...
זי פאלט דעם קעניג צו די פיס,
זי קלאגט, זי בעט - די טרייע מוטער
פון פאלק... און גרויס און וואונדער-זיס
איז איהר נצחון... אלע גליעדער
זאפט אן א טיעפע הימעלס-פרייד:
זי האט דערשטיקט דעם פיינד, דעם שטין,
איהר ארים פאלק בעשיצט מיט מאכט,
זי האט די ביזע שלאנג צוטראטען,
איהר גיפט און קראפט צו שטויב געמאכט...
.....

און בלייך און דונקעל ווערען וויעדער
דאס צויבער-בילד, די חלום-שיין...
אין אלטען קבר דרימט-אין
די פורים-מלכה...

* *

*

ליעבע ברידער!

פלעכט-אויס, אלס לויב- און אכטונגס-לויזן,
א לארבער-קראנץ, א רויזען-קרוין
אויף אסתר'ס ליכטיגען זפרון, —
און שיינען לאנגע, לאנגע יאָהרען
זאל יענע מלכה וועלכע לעבט
ביי אונז עד היום, שפינט און וועבט
אליין, פון אייגען הארץ און זינען,
איהר פורפור-קלייד, איהר טרויער-קלייד,
וואס איז ניט-זעלטען אויסגענייט
מיט טרעהרען-פערעל, בלוט-רובינען...
די מלכה אונזערע, דער קוואל
פון אונזער האפנונג און נחמה...
דער אייביג-העלער פריהלינגס-שטראהל,
די אייביג-יונגע פאלקס-נשמה!

די אייביג יונגע... יא, עס ליגט
 אויף איהר ביז איצט און קלעדמט און דריקט
 א שאטען גאר, א שטויב א גרויער...
 שטעה-אויף, מיין פאלק! בלאז אב, וועה אב
 פון אונזער ליעבער מלכה'ס קאפ
 די אש פון איהר אלמנה-טרויער,
 און זעה, ווי גרינג זי וועט אליין
 איהר העלדען-מאכט אויף אונז פערשפרייטען,
 אהן רחמים-בעטען, אהן געוויין,
 אהן פרעמדע הילף אין שוץ: אליין.
 אליין צורייסען המן'ס קייטען
 און מאכען פריי פאר אונז און ריין
 דעם וועג דעם ליכטיגען און ברייטען,
 מיר זאלען געהן גרויס און קליין,
 די פאהן פון פרייהייט אויפגעהויבען,
 און שעפען יוגענד, קראפט-און גלויבען
 אין זיך אליין, אין זיך אליין!...

„שלח-נות“.

(א פורים-ליעדעל).

גוט יום-טוב, יודען! מזל-טוב! ...
א שמחה, א נחמה:
מיר האבען היינט אין המן'ען
דערזעהען א נקמה! ...

געקריצט פאר חרפה מיט די ציידן
האט זיך די מרשעת —
א סוף געהאט א ביטערען,
געלאפעט זיך פאר בעס! ...

און אסתר — הא? ... אין פעריל, גאלד
אין פאלאץ זיך געזעסען,
פלאדען, פיש מיט ראזינקעס,
מאקן מיט נים געגעסען! ...

און מרדכי, מרדכי! ... גאטעניו!
א יענעראל געווארען,
אין אחשורוש'ס מונדיר
רייטענדיג געפאהרען! ...

און אלע שונאים אונזערע
(אויף אייך געזאגט, טריפֿניאקעס
און אפיקורסים היינמיגע!)
אי, קלעפ געהאפט, אי, מכות!

* *

נאר שטעהט, רבֿותים, ווארט נאר אויס:
די מעשה איז געוועזען
דריטהאלבען טויזענד יאהר צוריק...
איך האב פון דעם געלעזען

ניט וועניג, ברידער! און איהר ווייסט?
דאס אלץ איז אמת מאקע.
און המן האט אודאי דארט
געהאט א גרויסע מכה.

מיט אלע זיינע בנים'ליך —
צו דאנקען גאט דעם ליעבען...
עס זענען אבער דארט פון איהם
פלעמעניקעס געבליבען.

און מחותנים אלערליי,
און פשוט גוטע־ברידער —
און אין א צייט ארום איז דארט
אוי, שלעכט געווארען וויעדער!...

ניט איין מאל האט מען יודען דארט
געבראכען יעדען אבר...
און מרדכי איז שוין ניט געווען.
און אסתר — אויך אין קבר!...

* *

*

נאר שא, גענוג! וואס מיר איך דאס?
גענוג חוץ דעם יסורים.
היינט איז א מצוה פרעהליך זיין —
היינט איז ביי אונז דאך פורים!

גענוג געקרעכצט, גענוג געוויינט
מיין אומעטיגע פיעדעל!...
איך נעהם די טאצען מיטן פויק,
איך זינג א פורים-ליעדעל.

שושנת-יעקב! יודעליך!
טאנצט, זינגט און מאכט א פוסה
און תיכף טאקע נאך איינע,
און אדרבא — א גרויסע!...

די גראגערס רוישען ארום מיר,
די המן-קלאפערס ברומען...
שטעהט-אויף, נעהמט צו א ליעבען גאסט,
א אורח איז געקומען:

X

* * *
איך לויף, איך פליה פון שמוב צו שמוב,
איך יאג זיך ווי איעגער —
איך בין דער יודישער קוריער,
דער שלח-מנות-טרעגער!

דער שלח-מנות-טרעגער געהט...
אי, מאנדליך! המן-טאשען!
אי, מייגליך, פלאדען, קיבעליך!
עס ציהט, עס ווילט זיך נאשען

דאס איז דאך אבער שוין פון לאנג
קיין חרד'ש ניט ביי יודען —
בכּן איז האב איך עפעס נייעס,
וואס איהר וועט זיין צופרידען:

פון צוקער-לעקעך, נים און מאהן.
פאר אייך אויף שלח-מנות.
פיגורען אויסגעגאסענע
גאר קונציג, בנאמנות —

אי מענשליך, אי בנימ'ליך —
אי דינינקע, אי גראבע,
נאר יעדעס ווי עס דארף צו זיין...
צום ביישפיעל אויף א פראבע:

* * *

אט איז פון לעקעך-טייג געמאכט
(א ניים פון אלע נייען!)
א גביר, וואס פארן ארימאן
איז „זיס“ און „לאזט זיך בייסען“...

ער מאכט זיך ניט ניטוויסענדיג
פון דעם עולם'ס צרות,
ער גארט ניט נאך א חניפה'לע,
דארף פבוד אויף פפרות...

אט איז א יודישע „מאדאס“,
און קוקט, אריסטאקראטקעס;
זי קרימט זיך ניט דערהערענדיג
פון קוגעל, טשאלענמ, לאטקעס!

אט איז א יודישע „מאמזעל“,
וואס, אז מע רעדט אויף יודיש,
וועט זי ניט קוקען ווילד אויף אייך,
ווי עפּיס אויף א חידוש.

און קריכט אין קלוב ניט אויסגעפּוצט,
א נחת איז איהר באפע! —
צו הערען דארט א סקאצעל-קומט:
„זשידאווקא, ברוך תבא!“...

* *

*

אט זענען צוויי „דאקטוירים לייף“
אין א יודיש שמעדייל —
ניט זידלען זיך, ניט שלאגען זיך
ביי דעם קראנקענס בעטיל!...

אט איז א יודעל, וועלכער וועט
ביים קבצן פאר א קאפקע
די הויט ניט שידען, האט'ש ער האלט
דוקא די „קאראפקע“!...

פון צוקער-גלאז*) א וואכערניק
פאר ארימע אלמנות
וואס אז עס טריפט א הייסע טרעהר
„צוגעהט“ ער — פאר רחמנות!?!...

אט זענען צוויי „מחברים לייף“
א אלטער און א יונגער, —
דער קונץ אין זיי איז, ווייסט איהר וואס?
זיי שטארבען ניט פאר הונגער!!

(*) לעדעניעץ.

* *

*

אט נאט אייך אַמלמדיל —
איהר געהט אקארשט דאס שטיקל
פון האניג-לעקעך אויסגעטאקט,
א צאצא, אנאנטיקל:

ניט קיין משאחאטקע האט ער ניט
און איז ניט קיין הארבאטע,
זאאיקעט זיך ניט, איז ניט פלינד,
ניט קרום און ניט פאנפאטע!!!

א צעהנדליג המן-טעשליך — קוקט,
זיי פליהען ווי די רויזען, —
א מנין תלמוד-תורה'ניקעס
אין שטיוועל און אין הויזען!!!

* *

*

און אט — ווער וויל? אזעלמעניש!
שרייט העכער, יודען, העכער!
א תלמוד-תורה מיט אדאך!
און מיט אדאך אהן לעכער!!!

אט איז א פלאדענדיל — אי, אי!
דער בעסטער און דער שעהנסטער, —
א וואונדער-פאלאץ, א דווארעץ:
א, ה ק ד ש, און מיט פענסטער!!!...

אט איז פון מאנדלען און פון נים
א, ש ו ל" געמאכט, — א חיות:
חאטש צאהל א רענדיל פאר א פאטש
א יודען פאר עליות!?!...

אט איז א, ב א ד" א קונציגע,
א גרויסע און א ריינע:
אין מקוה אויף די טרעפ ניטא
א זשאבע חאטש-בי איינע!?!...

* * *

אט איז א מענשעלע געמאכט.
וואס איז ער? איז די שאלה —
א גולם, נאר א פשוטער,
נאר ער האט א מעלה:

ער קריכט ניט ווערען וואו ניט איז
א היינטיגער, ר א ב י נ ע ר,
וואס ווייסט אויף לשון-קדש נור
א, שקל' און א, דינר'...

אט איז א „אנטיציוניסט“, —
פון צוקער אויסגעגאסען, —
א „קאוונער“ דוקא און — איהר הערמ? —
ער שרייבט ניט קיין דאנאסען!?!...

און נאך פיגורען האב איך — אלץ
ארויסגעחאפט פון לעבען,
אויסגעגאסען, אויסגעטאקט
גאר ניט נאריש, חלעבען;

זיי ערגעץ קויפען קען מען ניט,
חאטש פאהרמ אויף צעהן ירדען;
זיי בריינגט דער יודישער פאעט
איך שלחמנות אידען!...

געהט כ'בעט אייך, נעהמט, איך שענק זיי אייך,
אט די פיגורען מיינע.
און ווייסט איהר, וואס איך וויל פאר זיי?
א נארישקייט, — דהיינו:

אז איך וועל איהר'ש
אויף פורים קומען ווידער,
זאל איך זיי לעבעדיגע שוין
ביי אייך דערוועהען, ברידער!...

קײן אסתר'ס האפען מיר שוין ניט
און מרדכי'ס היינט בעגעהערען
נור צו בעקומען א „מונדיר“
און „אחשתרנים“ ווערען...

בבן איז מוזען מיר אליין
זיך העלפען זיין צופריעדען...
א פורים אייך א פרעהליכען!
א גוטען יום-טוב, יודען!...

שלח-מנות.

(א גראס-ליעדעל)

אי פארפעלעך, מאהנדעלעך, מייגעלעך, קישעלעך,
אי טארמען, מאראנצען, מיט ראזינקעס, פישעלעך
א בארג פון המן-טאשען --

עס ציהט, עס ווילט-זיך נאשען!

פון גרוינעווקע, שמוינעווקע, פון מרה-שחורהווקע
פון שחינעווקע, פנהווקע און מפת-בכורהווקע
פליהט אויפן אלמען שטייגער
דער שלח-מנות-טרעגער!

— אנו, באווייז אקארשט, מיין פריינד,

וואס טראגסטו שלח-מנות היינט?

— אט איז א לאנגער צעמעל

פון יעדע שטאדט און שטעדטל —

פון שמוינעווקע,
פון גרוינעווקע
פון בידניווקע,
פון זלידיניווקע
פון גשן, חונגתניווקע,
פון אתה-בחרתניווקע...
נאר וועה! אין יעדער קהלה
די אלטע, אלטע מגילה:
אין תלמוד-תורה'לע
א מרה'שחורה'לע,
און פארן עולם'
א ביקור-חולים'
מיט ווענד און דעכעלעך
פון גאלע לעכעלעך...
און א קאראפקעלע –
זאל א חוואראפקעלע
אין בויד, אין אקסעלע
זיין דעם בעל-טאקסעלע
פאר חוילע ביינדעלעך

דעם קבצן'ס צייהנדעלעך...
 מע ווארט פון יק'אלע
 א פעטען שטיקעלע...
 דערוויל געה דלפןדעל,
 און מראג צום חלפןדעל,
 די באנק, דאס מישעלע,
 דאס לעצטע קישעלע...
 און „רב עקיבאלע“
 זיצט שרייבט א בריוועלע,
 א מין פאפירעלע
 מיט א מסירהלע
 אויפן מגןדודל...
 אי, אי, א סחורהלע,
 א שעהנער פבדל
 דעם פתרתורהלע!...
 אוי, ליעבע המןטאשען!
 עס ציהט, עס ווילט זיך נאשען!...
 נימא קיין העמד,
 נימא קיין ברויט!

עס דריקט און קלעמט
די שווערע נויט...
עס שווייגט דער האדן,
די נאכט איז שטום...
און שווארצער מאהן –
א בארג ארום!...
אוי, זיסע המן־טאשען!
עס ציהט, עס ווילט זיך נאשען!...

דער פורים־טאט.

איהר הערט? פון יעדער זייט
קלינגט „ארור המן“ וויעדער,
עס איז נאך אבער ווייט
צו אונזער „סעודה“, פרידער!
ניט אלץ נאך צוגעגרייט,
ניט אלץ נאך צוגעקליבען;
נאך פיעל ארום צושפרייט
אי שמויב אי שמוץ געבליבען.
פיעל ארבייט שטעהט נאך פאר,
צו פריה נאך זיך צו פרעהען...
און דאך זאל העל און קלאהר
פאר אינו די צוקונפט שטעהען,
און ליעב זאל זיין דער וועג:
דורך וועלדער, זומפען, שמראמען...
און היינט, און אלע טעג

זאל קלינגען „ארור המן!“
 און אלע גוטע פריינד
 אט פון דעם רוח דעם שווארצען,
 וואס זייגען נאך ביז היינט
 דעם בלוט פון אינזער הארצען
 און פייניגען אינז פריי,
 אהן שאנד און אהן רחמנות,
 זאל שיקען אשמדי
 פון גיהנום שלח-מנות:
 פערפלאמט פון העליש גלאנץ,
 און שוועבעל דורכגעזאדען —
 מיט טשוועקעס א מאראנץ,
 מיט קרעמעניעס א פלאדען!...

ז י ס !

(א ליעדעל צום פורים-שפיעל).

צוקאכט, פערמאמערט און צוהיצט...
דאס נעזעל גלענצט, דער שטערען שוויצט...
ער לויפט דער פורים-יעגער —
דער שלח-מנות מרעגער!
ער האלט אטעלער'ל אין האנד.
איך שריי איהם: „שמעה!“ — ווי צו דער וואנד.
ער לויפט, ער פליהט אלץ ווייטער —
חאטש יאג איהם-נאך ארייטער.
ניטא קיין צייט, ניטא קיין צייט,
דער טאג איז קורץ, דער וועג איז ווייט.
אוי, שלח-מנות מראגען —
א שפיעלעכ'ל צו זאגען!
מען זעהט ניט ווי עס פליהט די צייט.
די שטאדט איז גרויס, דער וועג איז ווייט;
פערעכענט, אדרבא:
צום קאזנאטשיי, צום גבאי,

און צום בעל-טאקסע, און צום רב?
 און וואס? איהר מיינט, מיאז שוין א סוף?
 היינט ווארדזשע איז א דאקטאר?
 „— צו שלח-מנות — זאגט ער —
 לאזט מיך! אין מאנדלעך און אין טארט
 בין איך א בקי פערוויסארט,
 מזונות מאכען ברכה —
 אנאמת'ער „מזרחי"...!
 און דער אפטייקער טאקי איך
 האט ליעב א פלאדען דיק און הייך
 און המן-טאשען עסט ער
 דעם גאנצען תענית-אסתר...

* *

*

נאר, ליעבע לעזער, ליעבע פריינד!
 איך מײן קיין שלעכסט, חלילה. .
 רכילות ריידען האב איך פיינד;
 נישט מעהר, איך וויל נאר זאגען היינט:
 זאל לעבען די מגילה!
 זאל פורים שיינען ווי דער מאי

אין פייכטען, גרינעם גארטען
און זאלען פרעהליך, פריש און פריי,
די בעלי-בית'טעם פון דאס ניי
אונז באקען זיסע טארטען
פון פל המיני מארטען,
מיט מאנדלען, ראזינקעס און ניס,
וואס טעם גרעדן יעדער ביים, —
און לאמיר זיין צופריעדען,
וואס האט'ש איין טאג אין יאהר איז זיס
כמעט ביי אלע יודען!...

לעגענדען

דער הויפען ערד.

(א לעגענדע פון תלמוד וועגען אלכסנדר מוקדון).

פראלאג.

אלטע בלעטער פונ'ם תלמוד,
אלטע זאגען און לעגענדען!
אין מיין טרויעריגען לעבען
אפט טוה איך צו אייך מיך ווענדען.

ביי דער נאכט, ווען אין דער פינסטער
לויפט דער שלאף פון מינע אויגען,
און איך זיין אליין און עלענד
צו דער ברוסט דעם קאפ געפויגען.

אין די טרויעריגע שמונדען,
ווי א שטערען אין דער בלויער
זומער-נאכט, הויפט אן צו שיינען
דער זכרון אין מיין טרויער.

איך דערמאתן זיך אויף די לעבע.
אויף די זיסע קינד הייטס-יאהרען.
ווען איך בין נאך פריי געוועזען
פון מיין קומער, לייד און צארן.

איך דערמאתן זיך אויף די צייטען,
ווען איך פלעג דעם ערשטען, זיסען
בעסטען פֿוס פון לעבען, פרייהייט,
פרייד און לוסטיגקייט געניסען.

איך דערמאתן זיך אויף די אלטע,
אויף די זיסע, לעבע יאהרען;
און די בלעטער פֿונם תלמוד
שטעהען אויף אין מיין זכרון.

אח די אלטע, אלטע, בילדער!
וויפיעל ליכט און וויפיעל שטערן
ברענען, שיינען און זיי קאנען
אייביג ניט פערלאשען ווערען?

טויזענד שטראמען, טויזענד טייכען
האבען זיי געטון פערפליסען;
זאמד האט זיך אויף זיי געשאטען,
שטורעמס האבען זיי געריסען.

און די אלטע, אלטע בלעטער
לעבען נאך... זיי זענען טאקע
נעל, פער'שכט, אפגעריבען,
דארט א לאך און דא א מכה.

דא א שטיקעל אפגעסמאלעט,
דארט א שורה טויג אויף צרות,
און אינגאנצען האט א פנים
פון אניאלטען בית-הקברות...

מילא — וואס? נו, איז דאס טאקע
א בית-עולם, וואו בעגראבען
לעגט אין קבר אלץ, וואס אייביג
וועלען מיר שוין מער נישט האבען:

און איך אלטער, קראנקער יתום,
פול מיט לייד, מיט אימת-מות,
שמעה, מיין גרויען קאפ געבויגען —
שמעה און וויין אויף „קבר-אבות“...

פון לאנד צו לאנד, בעוואפענט, ביז און שטארק,
טהוט געהן דער גרויסער העלד און קעניג.
עס איז נישט קיין רוה פאר איהם, — זיין קראפט,
זיין רייכטום, הערשאפט — אלץ נאך וועניג.

אלץ ווייטער ציהט און רייסט זיך איהם דאס הארץ;
פאראויס, דורך ווילדע, גרויסע וועלדער,
דורך היילען, פעלזען, איבער אייז און שניי,
דורך בערג און מיהאלען, שטעדט און פעלדער.

פיעל פעלקער זענען אונטערטהעניג איהם,
פיעל לענדער האט ער איינגענומען;
און — געהענדיג אלץ ווייטער אין דער וועלט,
איז אין א מדבר ער געקומען.

לאנג זענען דורך דעם הייסען, וויסטען פעלד
געגאנגען זיינע מחנות־דרייעזען,
ביז פון דערווייטען האט זיך זיי צום סוף
א גרינעס וועלדעלע בעוויזען.

דאס חיל האט זיך אברוהען געלעגט.
דער קעניג — אום זיין דורסט צו שטילען —
איז צוגעגאנגען צו דעם שטראם, וואס איז
געפלאסען אין דעם וואלד, אין קיהלען.

און באלד נאר, אז דער קעניג האט פון שטראם
דעם ערשטען קאלטען טרונק גענאסען,
האט עפעס זיך ביי איהם אין יעדען גליעד
א זיסע ווארימקייט צוגאסען;

א טיעפער חיות איז זיך אין זיין ברוסט
צוגאנגען. נייע, יונגע קרעפטען
און נייער פרישער מומה האט איהם געמחן
זיין הארץ בעשפינען און בעהעפטען.

„וואס קען דאס זיין? — האט ער געטראכט — דער שמראם
מוז פון א גליקליך ארט טהון פליסען...
שמעהט אויף, איהר ליעבע העלדען מיינע! קומט
איך וויל, און מוז דאס גלייך דערוויסען.

„אהין, אהין! זאל זיין דארט ווער עס איז —
ער מוז מיר אונטערטעהעניג ווערען,
פון מיר אליין ערווארטען גליק און פרייד
און מיך אלס העלד און קעניג עהרען.

„און אויב עס וועט דארט זיין ווער געגען מיר,
א, טויט וועט פון מיין שווערד ער פאלען...
שמעהט אויף, איהר ליעבע העלדען מיינע, קומט!
עס קלאפט דער פויק, די שופרות שאלען.

די פאהנען טהוען פלאטערן; עס געהט
א קלינגערײ, א טומעל — הונדערט
חילות געהען נאך דעם גרויסען העלד...
דער מדבר ליעגט ארום פערואונדערט:

וואס טהוט זיך דאס? ווער האט זיין רוה, זיין שלאף,
זיין טיעפען שלאף געשמערט?... די ריימער,
די פאהנען ציהען זיך פאראויס, פאראויס,
דער קעניג געהט אלץ ווייטער, ווייטער...

פיעל מעג איז ער געגאנגען אלץ פאראויס
פיעל אויסגעשמאנען שמערצען, ליידען;
און איז לסוף געקומען מיטן שטראם –
וואוהין? – צום טויער פון גן עדן!

בעפלאכטען מיט גרינע,
מיט בליהענדע בלעמער,
מיט פרישע, מיט שמעקענדע
בלומען בעקרענצט.

טהוט לייכטען און שיינען
דער הייליגער טויער;
מיט טויזענדער שטראהלען
גליהט ער און גלענצט.

עס שלאנען די קוואלען,
עס רוישען די שטראמען,
עס געהט ווי פון זילבערנע
גלעקער א קלאנג;

עם הערען זיך שטימען
פון מויזענדער פויגעל,
עם גיסט זיך א ליפעס,
זיסעס געזאנג.

נאר דארט ביי דעם מויער,
זעהט שמעקן דער קעניג
א מלאך מיט פלאמענדען
שווערד אין די הענד:

ער שמעהט צו בעשיצען
דעם הייליגען מויער —
די הויכע, די שטארקע,
הייליגע ווענד.

ווער ביזטו? — טהוט פרעגען
דער מלאך ביים קעניג —
דו ביזט אלפסנדר?
שמעה-זשע! פאר „דיר“

וועט בלייבען אויף אייביג
פערמאכט צום גן-עדן
די ליכטיגע, ריינע,
הייליגע מהיר.

נור די, וועלכע לעבען
אין פריינדשאפט, אין פריעדען,
וואס טהוען און פריינגען
גוטס אויף דער וועלט;

נאר זיי קענען קומען
אין הייליגען גארטען,
אין ליכטיגען, אייביגען
פֿוראס געצעלט.

און דו, וואס פֿערגאסען
האט מייכען פֿון טרעהרען
דיין אייזערנע, ביז,
בלוטיגע האנד —

דיך האט דער בעשעפער
בעגליקט אין דיין לעבען
מיט הערשאפט, מיט רייכטהום,
מוטה און פֿערשטאנד;

ביזט אבער פֿערגאנגען
אויף זינדיגע וועגען.
פֿערדרעהט זיך אין שרעקליכען
שטורם און ווינד;

דו פלעגסט נישט בעשוינען
קיין יוגענד, קיין עלטער...
צו גרויס זענען דייע
שרעקליכע זינד!

אומזיסט איז געוועזען
דיין מיה, אלפס נדר
דו קאנסט אין גרעדן
נישט קומען! פאר דיר

וועט בלייבען אויף אייביג
פערמאכט פון גרעדן
די ליכטיגע, ריינע,
הייליגע טהיר..."

* *
*

„— אה, דו גרויסער ענגעל!
האט מיט הייסע טרעהרען
שמיל געזאגט דער קעניג —
שרעקליך איז דיין שמראף:

שמעהען נאהענט נעבען
טויער פון גרעדן,
פיהלען שוין דעם זיסען
רית... און לסוף...

ניעב־זשע, גיעב האט'ש עפ'ס
מיר אנאזת־זפרון,
אז איך בין געוועזען
דא, ביי דיעזער מהיר;

מענשען זאלען זעהען,
מענשען זאלען גלויבען,
אז דאס האט געטראפען
אויפ'ן וואהר מיט מיר.

— נא, — האט דא דער מלאך
איהם געזאגט — אט האסטו...
געה צוריק — און שמארקען
זאל דיר גאט דיין הארץ.

זאלסט פערבריינגען דייע
איבעריגע יאהרען,
ניט צו וויסען אייביג
פון קיין נויטה און שמארץ...

* * *

דער קעניג איז געקומען אין א שטאדט
און האט געשיקט צונויפרופען די זקנים,
די פיינסטע און די קלינסטע פון דעם פאלק.
„איהר זעהט? — האט ער געזאגט — דעם שעהנעם

דעם ליעבען אַז-זיכרונ, וואס פון דארט
איך האב געבראכט? ווי זאל איך מיך נישט שעמען!
א שטיקעל ביין! א שטיקעל פוילען ביין!
איך, אלפס נדר מוקדון; איך — פאר וועמען

עס האט א גאנצע וועלט געקניעט,
געציטערט נאר פאר מיר אליין, פאר איינעם...
— א, שטראף מיך נישט, מיין קעניג, פאר די רייד —
האט איהם געענטפערט איינער פון די זקנים:

פֿערהאט נישט די מתנה, וואס דער גייסט
האט דיר געגעבען, אין דעם מויטען
און פוילען ביינדעל ליעגט א טיעפער זין,
וואס קאן דיר אפשר נוצען אין פיעל נויטען

עס מרעפט נישט זעלטען, אז די קלענסטע זאך
ווערט זעהר וויכטיג אין דעם מענשענס לעבען.
ערלויב, איך וועל דיר דאס בעווייזען באלד,
בעפעהל דו נאר, מען זאל א וואג מיר געבען.

מען האט געבראכט, דער זקן האט געלעגט
דאס ביינדעל אויף איין וואג-שאל, אויף די צווייטע —
צוויי הויפענס גאלד, די וואג-שאל מיטן ביין
האט גלייך געטהון זיי איבערוועגען ביידע.

וואס איז דאס? — פרעגט דער קעניג — שיט ארויף
נאך זילבער, גאלד!...“ מען האט פון אלע זייטען
געשאמען, — עס האט אבער ניט געווירקט...
— וואס קען דאס זיין? וואס זאל די זאך בעדייטען?...

דער קעניג האט זיין שווערעס, גרויסעס שווערד,
זיין קרוין, זיין פאנצער — אלץ אראפגעריסען
און אויף די צווייטע שאל געווארפען — ניין!
דער ביין האט ניט געוואלט פון גאר ניט וויסען.

ער האט זיך ניט געריהרט ניט אויף א האר
און אויף זיין וואגשאל רוהיג זיך געלעגען.
דער קעניג האט געציטערט, ווי א בלאט:
— „א, זאג'זשע מיר! איך גייע מיין גאנץ פערמעגען.

אלץ, וואס איך האב, — צו וויסען, וואס בעדייט
דאס שטיקעל ביין... עס ברענגט מיר אין מיין מח!
מיט וואס קען אפגענומען זיין פון דעם
דער וואונדערבארער, צויבערליכער פח?

מיט וואס'זשע?...“

„מיט א קלייניגקייט — האט איהם
געזאגט דער זקן. האט זיך אנגעפויגען
און אויף דאס שטיקעל ביין א הויפען ערד
ארויפגעשאמען פאר דעם קעניגס אויגען.

און וואונדערליך! - די וואג-שאל מיטן גאלד
האט טאקע באלד א פאל געטהון פון אויבען
און געגענפאלס די צווייטע מיטן ביין
האט ווי א פערדער שנעל זיך אויפגעהויבען!...

און דער גרויער זקן
האט געזאגט צום קעניג:
„אט דאס דארע ביינדעל,
וואס דו האסט געבראכט.

איז ניט מעהר - א שטיקעל
פון א מענשענ'ס שארבען;
זעהסט אין דעם א לעכיל?
קוק זיך איין, בעטראכט...

יא, מיין הערד! א שטיקעל
פון א מענשענ'ס שארבען;
אין דעם קליינעם לעכיל
יאהרען פיעל צוריק

איז אנ'אויג געזעסען...
אוי, ווי נאריש, נאריש
איז דער מענש צוזאמען
מיט זיין גאנצען גליק!

קליין און שלאף איז אונזער
אויג: און וויפיעל אבער
אין דעם מענשענ'ס לעבען
גלוסט עס און בעגעהערט,

רייסט זיך, ברענט מיט תאוה?
וועניג! אייביג וועניג!
עס פערזאפט אלץ ווייטער...
גיעב די גאנצע ערד,

הימעל, זון און שטערן
גיעב אוועק — אלץ וועניג!
יאג זיך, מענשיל, ארבייט,
קלעטער, שפרינג און לויף

ווייטער, מענשיל, ווייטער!...
נו, און פארט ביז וואנען?
— ביז מען שיט דעם ערשטען
הויפען ערד ארויף...

אמ, גענוג, ניט ווייטער;
ניט איין טריט, איין רגע!...
נאט אייך, גאר דעם גאנצען
חשבון אפגעמקט...

אח, א ביסעל קאלמעס
קבר-ערד — און זעהט נור,
זעהט, אקארשט, איך בעט אייך,
הא? — ווי שווער דאס וועגט! ..."

דעם שמיש'ס מאכטער.

(א פאָלקס-לעגענדע).

1.

שמיל און פינסטער איז געוועזען
אין דעם אלטען איינגען שטיבעל.
וואו געלעגען און געשלאפען
איז דער אלטער גרויער שמש.

שמיל און רוהיג שלאפט דער שמש,
און אין שלאף דערהערט ער עפעס
שווערע מרים ווי פון א קרומען,
וועלכער געהט ארום אויף קוליעס.

און דערשראקען און פערוואונדערט
האפט זיך אויף פון שלאף דער שמש;
ער צינדט אן דאס אלטע לעמפיל —
און וואס זעהט ער? — גאט, דו ליעבער!

ער דערזעהט: פון וואנד צו וואנד
געהט ארום אליין זיין שטעקען...
אוי, דאס איז א שלעכטער סמן —
אז א גוסס איז אין שטעדטיל...

אין דעם אויגענבליק דערהערט ער
שרייט זיין טאכטער: גיכער, טאטע,
וועק דעם עולם! אונזער רבי,
אונזער רבי איז פארביי!...

2.

נאך ביי נאכט פון שטוב צו שטוב
געהט און קלאפט דער אלטער שמש...
אבער וואס איז דאס מיט דבורה?
מיט דעם אלטען שמש טאכטער?

דבורה זיצט ביים טיש, און היינט
טרעהרען קאפען פון די אויגען;
ביטער וויינט זי, וויינט און שעפטשעט:
„אח, דער רבי איז פארביי!...”

הייל איהם, העלף איהם, גאט דו ליעבער!...
היים און ערנסט ווי א טאכטער
האט פון קינדהייט ליעב דעם אלטען,
קראנקען רב די יונגע דבורה;

ווייל דער אלטער מורד-צדק
האט דאס קינד אויף ליעב געהאט
ווי אנאייגענע: פלעגט רופען
אלע שבת זי אינאיינעם

מיטן שמש ברכה מאכען.
האט זי אויסגעלערנט דאוונען.
אויף געלערנט שרייבען, לעזען;
ליעבליך זאגענדיג דערביי:

לערן, דבורקע, לערן, מאכטער,
און דו וועסט איה"ש
ווערען גרויס און קלוג ביי יודען,
גלייך מיט דבורה די נביאה..."

און זי זיצט ביים טיש, און הייסע
טרעהרען טריפען פון די אויגען;
ביטער וויינט זי, וויינט און שעפטשעט:
„הייל איהם, העלף איהם, ליעבער גאט!"...

8.

אין בית-מדרש שמעהט דער עולם.
גרויס און קליין געקומען אלע
תהלים זאגען; וויינען, בעטען
צו דעם פֿורא... נאר עס העלפט נישט.

שוין פון וואקס א ליכט א גרויסע,
אקוראט די מאס פון קראנקען,
אויסגעגאסען. אין תכריכים
אנגעהויבן און, ווי דער מנהג

איז ביי יודען פון פארצייטען,
זי בעגראפען אין א קבר
ווי א בר-מנן... עס העלפט ניט,
אלץ געפרובט און אלץ אומזיסט...

אמת, איינס נור איז געבליבען,
איינס נור: יעדער פון דעם עולם
זאל אוועקשענקען א חלק
פון זיין לעבען פאר דעם חולה —

מענער, ווייבער, קינדער, זקנים,
ווער א טאג און ווער א חודש —
דאס פערשרייבט מען אויף א צעטעל
און פערשליסט אין ארזן-קודש...

4.

אז צום אלטען שמש'ס שטייבעל
איז מען מיט דעם כתב געקומען.
האט זיין טאכטער די גבאים
אפגעשטעלט, און שטיל און רוהיג

זיי געזאגט: פערשרייבט, איך בעט אייך.
וויפיעל, דבורה, שענקסטו? — וויפיעל?
אח, מיין גאנצעס, גאנצעס לעבען!...
יא, פערשרייבט — איך שענק אוועק

איהם מיין גאנצעם לעבען! — דבורה,
האבען זיי זי אנגעהויבען
אפצוריידען: נאריש קינד,
ווי געשיקט זיך? ... אבער אלע

טענות האבען ניט געהאלפען.
ניט געהאלפען האבען דא
אויך דעם אלטען טאטענים בעטען.
זיינע רייד און זיינע טרעהרען.

און פערשריבען האבען זיי
מיט איהר חתימה אין דעם צעטעל,
ווי זי האט פון זיי געפאדערט:
דבורה שענקט איהר גאנצעם לעבען.

און בשעת דער שליו
האט דעם פתב אין שוהל געבראכט
און פערשלאסען איהם אין ארון,
אין דעם זעלבען אויגענפליק

איז דער חולה אויפגעשטאנען
וויעדער פריש, געזונד און יונג;
און די אומגליקליכע דבורה
— דאס אונשולדיג ריינעם קינד —

איז דעם זעלבען מאג געקומען
אין איהר רוה... דער אלטער מאמע
האט זי ערנסט, הייס בעוויינט
און געזאגט דעם ערשטען קדיש.

אויף איהר הערליכע לויז
איז געווען דער גאנצער עולם
און געווינשט פון פולען הארצען
איהר א ליכטיגען גן-עדן...

5.

שמיל און רוהיג געהט די צייט
אין דעם קליינעם, שמילען שטעדטל;
מענשען לעבען, האבען קינדער,
קינדער — ווערען יונגע לייט.

וואקסען, ווערען אלט און שטארבען.
אויף דעם אלטען בית-הקברות
זענען דא פיעל נייע קברים...
וואס-זשע מאכט דער אלטער רב?

דאנקען גאט, ער לעבט אין פריעדען
לעהרנט תורה, פסקנ'ט שאלות,
און געדענקט דאס ליעבע קינד.
ער געדענקט די טויטע דבורה.

ער פערגעסט נישט יעדען יאהר־צייט
קויפען ליכט און זאגען קדיש,
און אזוי געהט שטיל און רוהיג
טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר.

6.

טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר
געהען פאר, ער ווערט נישט עלטער,
אבער מרויעריג נישט זעלטען
זעהט ער אויס; דערזעהלט נישט קיינעם

וואס ער פיהלט און וואס ער טראכט.
און עס ווייסט פון דעם נישט קיינער,
אז ביי נאכט בשעת ער
זיצט און לערנט, ווי געוועהנליך.

הערט זיך איהם א פרויען־שטימע.
זיסע ליעדער, ליעבע ליעדער
קלינגען, פליסען פון דערווייטען,
און פאר זיינע אלטע אויגען

שמעהט א בילד... אח, ער דערקענט,
ער דערקענט דאס זיסע פנים
פון זיין תלמידקע - פון דבורה'ן,
און ער בעט זי: „זיי מיר מוחל!

זיי מיר מוחל, ליעבע טאכטער,
וואס דורך מיר ביזטו געגאנגען
פון דער וועלט... ווען די וואלסט לעבען,
וואלסטו איצט געווען א בלה'...

7.

טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר
געהען פאר, און איינמאל הערט ער
א געשריי פון א יולדת...
און ער וויינט, בעגיסט מיט טרעהרען

די גמרא... -- זיי מיר מוחל!
בעט דער זקן -- ליעבע דבורה,
אז די וואלסט געבליבען לעבען,
וואלסטו איצט געווען א מוטער'...

און אזוי אויך יעדע נאכט
הערט זיך איהם איהר יונגע שטימע --
זיסע, ליעבע וויעגע-ליעדער
זינגט ביי נאכט די טויטע מוטער...

8.

דרייצען יאהר געהט פאר... ער הערט
ווי איהר זוהן, שוין א בר-מצוה,
זאגט א גרויסע, שעהנע דרשה...
- ער וואלט זיין א גרויסער למדן.

— מראכט דער רב — און וויפיעל פרייד
וואלט געהאט פון איהם די מאמע!
ווייטער הערט ער — פלי-זמר שפיעלען:
פיעדלען, טאצען און קלארנעמען

קלינגען, זינגען פון דערווייטען...
„זי מאכט חתונה א טאכטער —
מראכט דער אלטער — צו דער חופה
פיהרט זי איצט די טויטע מאמע“...

9.

און פון דעמאלט אן טאג-טעגליך
הערט און פיהלט און זעהט דער זון
יעדען צושטאנד פון איהר לעבען.
און ער וויינט מיט הייסע טרעהרען

און ער בעט דעם פורא-עולם:
„גיב מיר, גאט, איך זאל דערהערען
איהר געוויין, איהר ביטער זיפצען,
איהרע טרעהרען זאל איך זעהען —

האמש די איינציגע נחמה
זאל איך האבען, אז אין לעבען
וואלט זי אויך געליטען צרות,
וואלט זי אומגליק אויך געפיהלט

און עס וואלט ביי איהר געוועזן
חאטש איין-איינציגע מינוט,
ווען זי וואלט די וועלט פערשאלטען
און געוואונשען זיך דעם טויט! "...

10.

נור אומזיסט איז זיין בקשה:
זיסע ליעדער, ליעבע ליעדער,
הערט ער זינגען אין דער פינסטער,
גליקליך וואלט געווען איהר לעבען —

יענעם שטילעם פרויען-לעבען.
וועלכעס גלענצט ניט ווי די זון,
נאר עס שיינט אהן ווינד און וואלקען
ווי דער העלער מארגען-שטערען...

און עס גיסען זיך און גיסען
זיינע טרעהרען טעג און יאהרען.
— ליעבער גאט! — איז ער מתפלל —
טהו מיט מיר דיין גרויס גענאד,

אה, בעפריי, בעפריי מיין אלטע,
מיין פעריאמערטע נשמה;
שטארבען, שטארבען העלף מיר גיכער,
ליעבער פאטער, גרויסער גאט! "...

מאג נאך מאג און יאהר נאך יאהר
 געהען פאר. דאס קליינע שטעדטל
 איז שוין לאנג א שטאדט געווארען.
 א בעקאנטע, רייכע שטאדט.

הונדערט מענשען, צעהנדליג זקנים,
 וועלכע ער געדענקט אלס קינדער,
 ליעגן שוין אויף דעם בית-עלמין;
 ער גור איינער לעבט און לעבט.

נייע צייטען, נייע מענשען,
 נייעס לעבען און מנהגים;
 פרעמד און איבריג, ווילד און עלענד
 איז דער זקן צווישען זיי.

דונקעל זענען זיינע אויגען,
 אויסגעדארט דער גאנצער קערפער,
 און ער קלאגט צום פורא-עולם,
 וויינט און בעט אויף זיך דעם מויל...

איין געדאנק און איין געפיהל
איז דעם זקן נור געבליעבען:
שטארבען! שטארבען!... און צולעצט
האט זיך גאט אויף איהם דערבארימט.

פינסטער איז געווען די נאכט,
שרעקליך האט גערוישט דער שטורם:
ווי א קינד, געקלאגט, געיאמערט
האט די קאלטע, שווארצע נאכט.

אפגעוועהנט שוין לאנג פון אלע
לעבענס־פריידען, לעבענס־שמערצען –
זיצט דער זקן אין בית־מדרש...
מיט אמאל דערהערט זיך איהם –

א געוויין, א קלאג פון קינדער...
פושקעס קלאפען אין די גאסען
און מען זינגט „אל מלא רחמים“...
„דאס וואלט זי געשטארבען איצט!“

האט מיט פרייד געזאגט דער זקן —
— „אויס, א סוף צו מיינע שמערצען!...“
נעהם מיך מיט, מיין ליעבע דבורה,
אויף די ריינע וואהרע וועלט“...
* * *

שטיל און רוהיג האט בעפרייט זיך
פון דעם קערפער זיין נשמה...
און אויף מארגען האט דער עולם
היים און ערנסט איהם בעוויינט

חתן-תורה.

(„שאלי שרופה...“)

I.

מ'האט א נייע ספר-תורה
איינגעגעבען. אינ'ם אלטען
ארון שטעהט זי ווי א פלה;
ווי א שעהנע, לעבע פלה
צו דער חופה אנגעטהאן.

די געטאקטע עץ-החיים
זענען פריש און ריין. מיט גאלד
און מיט זילבער אויסגענייהטע
אויפ'ן דונקעל-גרינעם סאמעט
שמעהען דארט צוויי שמארקע לייבען.
מיט א הויכע, שמאלצע פאהן

שמעהען זיי ווי צוויי גבורים
צו בעשיצען די צוויי לוחות —
אונזער אלטען אדעל-צייכען,
אונזער גערב און אונזער שילד.

פריש און בליהענד ווי א פלה
אין איהר ליעפען חופה-אווענד,
קוקט זיך דא ארום די נייע
ספרת-זרה, און איהר דאכט-זיך
עפעס וואונדערליך און ווילד -

וואס די גרויסע, אלטע, ספרים
אין צובויגענע, צוקריצטע,
שווערע קרוינען -- אבער טאקע
אמת-קעניגליכע קרוינען -
שטעהען אומעטיג און שטום.

פינסטער, שטום איז אינ'ם ארון,
זעלטען הערט-זיך נאר א שטילער
זיפן; א ביטערער און טיעפער
קרעכץ פון גרויסען, שווערען וועהטאג,
און עס גיסט-זיך-אויס ארום

גרעסער נאך דער שווארצער אומעט...
וואס בעמייט עס? - טראכט דאס נייע
ינגע ספר'ל - כ'פערשטעה ניט
כלעפען, היינט איז דאך ביי יודען
י'ם-טוב, - פרעהליך דארף מען זיין!

„שמעהט דען ניט אין אונז געשריבען:
ושמחת בחגך?
פרעה זיך, יודישע נשמה,
פרעה-זיך, שעפ מיט פולען הארצען
פרייד און פרייהייט, לופט און שיין!“...

זי פערשמעהט ניט, וואס בעמייט עס
און זי קאן דאס ניט פערשמעהען:
אך, דאס ערשמע מאל אין לעבען
האט מען זי דאך אויסגענומען —
ווי א לייעבע, שעהנע פלה
פאר דעם „חתן-תורה“ היינט!

און ווי פרעהליך און ווי גליקליך
איז געווען איהר אויף דער בימה!
יעדער אױט האט ווי א דימענט
אויף דעם פארמעט אויסגעזעהען,
יעדעס ווארט האט ווי געפונקעלט,
יעדע שורה האט געשיינט.

און נאך איצט — זי לעבט, זי קוויקט זיך;
סױלמ זיך פשוט שירה זינגען...
ווי צוויי שעהנע בלומענ-שטאקען

גלאנצען איהרע עץ-היים
און די שכינה רוהט אויף זיי...

וואס-זשע זענען אט די אלטע
ספר-תורה'ס אינ'ם ארון
אזוי אומעמיג? א טיעפע
מרה-שחורה ליעגט אויף זיי...

II.

און די אלטע ספר-תורה'ס
אין די דונקעלע און שווערע
קרוינען — קעניגליכע קרוינען —
הויבען-אן דערזעהלען... ביטער
ווי א קוואל פון סס-המות
גיסט זיך זייער שטימע דארט:

„— שוועסטער ליעבע! ווייט פון דאנען,
ווייט פון אונזער אלטען ארון,
איינגעוויקעלט אין תכריכים,
אין א טיעפען, קאלטען קבר
אויפ'ן וויסטען הייליג-ארט

ליעגען אונזערע פערברענטע
און צוריסענע אויף שטיקער
ליעבע חבר'טעס און שוועסטער...
אויף א מאל ווי די געוועזען
זענען זיי אי פריש, אי ריין;

„אויף געשיינט און אויף געפונקעלט
מיט די הויכע, שעהנע קרוינען.
מיט די עץ-החיים; אבער
אויסגעגאסען האט זיך זייער
ליעבע שירה, זיסע שירה
אין א ביטערען געוויין...”

„אויפן וויסמען בית-הקברות,
אין אנאיינגען, קאלטען קבר
ליעגט אנאלטער גרויער שמש;
זיס און רוהיג שלאפט ער דארטען
אינ'ם קאלטען, איינגען קבר.
ווי א גרויסער, שטארקער העלד

„אויפן שלאכט-פעלד... נאר עס שלאפט ניט
די נשמה זיינע... זעהסטו
דארט א פייעריל א בלייכעס —

ווי עס וויעגט זיך, ווי עס ציטערט
אויף דעם וויסטען, מויטען פעלד?
„דאס שמעהט-אויף דער אלטער שמש
„פון זיין איינגען, קאלטען קבר.

ער שמעהט-אויף, צינדט וויעדער-אן
דעם פערלאשענעם נר-תמיד
און ער נעהמט ארויס די שטיקער
פארמעט, ער צעוויקעלט זיי

„און ער לייענט... ווי רופינען
צווישען שנורען שווארצע פערל,
גלאנצען טראפענס-בלוט און גליהען,
ברענגען-דורך די שווארצע שורות...
אין תכריכים, ווייס ווי שניי

„שמעהט ארום אנעולם-זקנים,
ווייבער, קינדער... זעהסט? — דאס זענען
אלץ הרוגים. און זיי שמעהען
און זיי הערען ווארט נאך ווארט
ווי דער מויטער חתן-תורה
לייענט... שטיל, נאר זיס און ריין

„הילכט א פסוק נאך א פסוק...
אויף די קברים און מצבות
ציהט זיך איבער און בלייבט הענגען
א געדיכטער, גרויער וואלקען,
ווי א הייליגער פרוכת,
פונ'ם הימעל... און די מתים,
אלטע, יונגע, גרויס און קליין

„הויבען-אן צו זאגען קדיש...
פרעגסט: „נאך וועמען? ווער קאן וויסען,
שוועסטער ליעבע? אפשר טאקע
נאך די לעבעדיגע... מתים
זאגען קדיש, און עם צאנקען
נר-נשמה'ס אין די בלייבע,
אין די אויסגעדארטע הענד..

„נר-נשמה'ס לייכטען, צאנקען
געהען אויס ווי ביי א גוסס
די פערבלענדטע לעצטע בליקען
דורכ'ן גרויען וואלקען ציטערט
נאר דאס פייעריל דאס בלייבע;
ווי א יאהר-צייט ליכט ביים עמוד,
ציטערט, וועגט-זיך, ברענט און ברענט...

„און פון אויבען, דורך די בוימער,
וואס בעשיטען מיט די געלע,
פויגע בלעטער די מצבות
אין דער קאלטער אסיען-נאכט.

וועהט א ווינטעלע א שטילעם
ווי פון ווייכע, מילדע פליעגעל;
און דאס ווינטעלע דאס שטילע
וויינט און זינגט: „אל מלא רחמים“
אין דער קאלטער אסיען-נאכט...”

III.

אינם אלטען, איינגען ארון
שמעהט די נייע ספר-תורה,
ווי א קינד זיך צוגעטולעט
צו די גרויסע, אלטע ספרים
און פערוואונדערט און דערשראקען
ווי א מייבעלע, וואס הערט

א גערויזש פון שטארקע פליעגעל
אויף איהר נעסטעלע, און פיהלט שוין,
אז דאס אומגליק איז געקומען,
אז דער טויט איז איהר בעשערט...

אינ'ם אלטען, איינגען אר'ן.
 אנגעמ'הן אין זייער ציערונג.
 שמעהען גרייט די אלטע ספרים,
 גרייט צו אלץ... און טיעף פערטראכט

הערען זיי זיך-צו ווי ביטער
 וויינט און קלאגט, און אהן אנאויפער
 זינגט דער וויד: „אל מלא רחמים“
 אין דער קאלטער אסיע-נאכט...

דער גאלדענער שליסעל.

(תלמודישע לעגענדע).

I.

האסטיג, שרעקליך רוישט דער שטורם,
בויגט און ברעכט די אלטע בוימער...
וויפיעל צווייגען שוין צובראכען!
וויפיעל בלעמער אבגעריסען!...

אין דעם רוישען, אין דעם ברומען
זיפצען, וויינען טויזענד קולות...
אך, מיין פאלק, מיין פאלק, ווי שרעקליך
איינג און פינסמער איז דיין וועג!

האסטיג, שרעקליך רוישט דער שטורם,
און וואס ווייטער — העכער, שטארקער
הערט זיך מיר א קלאנג פון קייטען...
וואס בעטייט דער ווילדער קלאנג?

טויזענד קולות הער איך וויינען
אין דעם רוישען, אין דעם ברומען
און אנאלטעם, זיסעם ליעדעל
זינגט דער שטורימדיגער ווינד:

II.

— אין די אלטע, אלטע צייטען
איז געווען אנאלטער קעניג;
גרויסע אוצרות, פיעל עשירות
האט געהאט דער אלטער קעניג.

„גאנצע בערג פון גאלד און זילבער,
הויפען דימאנטען און פערל
זענען שוין פון לאנג, געלעגען
אין זיין גרויסען, שטארקען פאלאץ.

מיט א שטארקען שלאס פערשלאסען
איז געווען די טהיר פון פאלאץ;
מיט א שליסעלע א קליינעם
פלעגט זיך עפענען דער שלאס.

פון דעם בעסטען, ריינסטען גאלד,
איז געווען געמאכט דאס קליינע,
שליסעלע, און זעהר לייכט
איז געווען עס צו פערלירען;

און פדי צו זיכער זיין
פאר די אוצרות — האט דער קעניג
צוגעפאסט דעם קליינעם שליסעל
צו א גרויסער, שווערער קייט...

אח, טא זאל-זשע רוישען, ברומען
ארום דיר דער ווינד, דער שמורם, —
לעב, מיין פאלק! דו ביסט דער שליסעל
צו דער אלטער קעניגס-טהור:

צו דער טהור, פון יענע גרויסע,
גרויסע אוצרות, וועלכע זענען
בעסער, טייערער פון זילבער,
פון בריליאנטען און פון פערל —

צו דער טהור, פון יענע גרויסע
ליעבע אוצרות, וועלכע הייסען:
"תורה, צדקה און אמונה..."
נאר פדי דו זאלסט, מיין פאלק,

אייביג ניט פערלארען ווערען
אויף דער וועלט – האט דײַ דער בורא
צוגעבונדען, צוגעקאוועט
צו א גרויסע, שווערע קייט...

צו א שווערע קייט פון צרות
האט דײַ צוגעפאסט דער בורא:
„געה, מיין פאלק“ – האט ער געזאגט,
„לאז דער שטורם רוײשען, ברומען,

די וועסט לעבען די מזוט לעבען!...“
נא טא געהזשע, געה, ישראל, לויק,
בויג דעם אלטען, קרומען רוקען,
שלעפ די גרויסע, שווערע קייט!...

דער פרומער יעד.

(ט ב'שבע מעשה פאר יודישע קינדער).

I.

ניט פון שטורם חוואליעס רוישען,
ניט פון הונגער לייבען פרומען;
צו דעם גרויסען שר פון גיהנום
איז א ראפארט אנגעקומען.

און דאס וואיעט ער, דאס קריצט ער
מיט די שרעקליך-שארפע צייהנער! ...
אינ'ם ראפארט שטעהט בעשריעבען,
ווי א יעד, און דוקא איינער

פון די בעסטע, מר"י און ערענסט
אבגעדיענט שוין כמה יאהרען.
איז א מורד בפרהסיא
גאר א פארמענער געווארען:

ניט גענוג, וואס קיין נשמות
פרומע, פשרע און קלארע
פאנגט ער ניט אזוי ווי פריהער
מיט'ן געץ פון יצר-הרע.

העלפט ער נאך, ווי אויף צו להבעים,
די פערבלאנדזעטע צו ווערען
ווידער פרום און אויפן רעכטען,
גלייכען וועג זיך אומצוקעהרען.

— א, דו, גרויסער הערר פון אלע
גיהנום-קעסלען, ריטער, צוואנגען!
שיק ארויס פון העליש פייער
אלע עקדישען און שלאנגען.

„זשאבעס, שפינען, סאלאמאנדרעס —
מיט א רויטען פלאמען-ווייזער,
מיט א גרינעם שוועפעל-האגל
בריינגען איהם צו דיר וואס גיכער!“ ...

.
.

— ש'שא! מ'פיהרט איהם! ...

פארן קאלנער

האלט איהם שטייף א פיפערנאטער;
ביי די זייטען מאנצט א פארל
פונים מין האלב-ציעג, האלב-קאטער ...

הערנער שמויסען זיך אן הערנער...
צייהנער קריצען... סם-המות
שפריצט אויף איהם פון אלע זיימען...
און באמת — א קאטאוועס!...

„— לייען? — זאגט דער שר, און זיינע
גרינע אויגען ברענען, גלאנצען...
וואס-זשע ענטפערט יענער? „— כ'דארף ניט
כ'זייס עם אויסווייניג אינגאנצען...“

„חוי דעם — זאגט ער — איז אין ראפארט
נאר בקיצור אלץ בעשריעבען,
טא ערלויב מיר פארן עולם,
פארן פריינדליכען און ליעבען.“

„אין רעעלע, קלארע בילדער,
ס'זאל אין זיי קיין שמריך ניט פעהלען,
אז צוויי-דריי פון מיינע מעשים
פריי און רוהיג פארצושמעלען...“

II.

ס'איז געווען א בלאהער,
זיסער זומער-אווענד;
אין א שטיל, גרין וועלדיל,
פון א וואוינונג ווייט

האבען זיך בעגעגענט
„ער“ מיט „איהר“ – א פאר'ל
בלוט מיט מילך, צוויי בלומען
פון דער יוגענד-צייט.

פון דער צייט, ווען צווישען
צוויי פאר הייסע ליפען
ווערען ערד און הימעל
אין איין אויגענבליק.

ווי א גרינג און שניי-ווייס
וואלקענדיל, פערשוואונדען
און גיט זעלטען קומען
זיי צו-שפעט צוריק...

אן אנ'אלטער סאסנע
אנגעשפארט, בין רוהיג
איך געשטאנען... כ'דארף אייך
נאך בעמערקען דא:

ער, דער בחור מיינער,
איז א יוד געוועזען
זי — א שיקסע. דוכט זיך,
גאר נישט שלעכט, איא?

פאר א שד, אנ'עכטען,
טרייען גיהנום-דיענער,
איז דאך דאס א סחורה!
שמעה און קוק, און שווייג...

ניין, רבז'ים! כ'האב דאס
נישט דערלאזט — האב האסטיג
אנגעהאפט א דארע
און א דיקע צווייג —

קר-דראך!!! דאס ליעבע פאר'ל
איז דא אויף א רגע
ווי פרשטיינערט געווארען,
ווי פערגליווערט... באלד

אבער אויפגעשפרונגען
און געלאזט זיך לויפען,
ווי צוויי האזען נעביך
פונ'ם גרינעם וואלד!...

כ'האב זיך פאר די זיימען
אנגעהאפט... איך זאג אייך,
פון געלעכטער פשוט
שיעור זיך נישט דערשטיקט

און מיט פרייד און לעבע
— לעבען זאל די אונשולד!
האב איך פון דער-וויימען
זיי מיין וואונש געשיקט...

III.

ס'האט שרעקליך געוואיעט
דער שניי-שמורם; פינסטער
און קאלט איז געוועזען די נאכט,
איך בין דורך א געסיל
אנ'איינגע און קרומע
געגאנגען פאמעליך, פערטראכט.

און פלוצים דערהערט זיך
א קרעכץ מיר א טיעפער,
א שווערער... איך קוק זיך ארום:
עס ליעגט ביי א פארקאן

אין שניי, האלב פערגראבען
א מענשיל... דאס געסיל איז שמוס

און פוסט... ערגעץ דארטען,
אין קלוב נאר, איז ליכטיג:
א טאנץ-אבענד געהט דארטען היינט,
די יונגערע טאנצען,
די עלטערע שפיעלען
אין קארטען. דער זאל גלאנצט און שיינט...

און דא צאנקט און ציטערט,
געהט-אויס א נשמה...
כ'האב נאהענט בעטראכט דעם פארשוין:
אנ'אלטער, א גראהער
א גוף הויט און ביינער,
אין קבר צו לייגען איהם שוין:

ווי כ'שמעה און בעטראכט איהם
מיט גרויס פערגעניגען,
דערזעה איך — עס הויבט זיך שוין אן
די גסיסה... „ניין! — טראכט איך —
דאס טויג ניט“, — און האסטיג
א קלאפ אין א פענסטער געמאהן!...

עם זענען באלד מעגשען
געקומען צולויפען
און, איבעריג דא ניט געטראכט
צום ווארימען אייווען
אין „לינת-הצדק“
דעם האלב-טויטען נפש געבראכט...

IV.

א דעפוטאט האט שמוינעווקע
געקליבען... לעבער גאט!
א וואכען דריי האט טאג און נאכט
געטאראראמט די שטאדט.

שווארץ-מאהציקעס, אנגעגורט
די לענדען, האבען פריי
געטהיילט די ספיסקעס זייערע
מיט הייסע קלעפ דערביי...

געשטאנען פעסט איז זייערער
א יאלד, געזונד און הויך
און שיכור זעבען מאל א וואך
חוץ חגא... ס'האבען אויך

דארט אקטיאבריסטלעך עטליכע
געארבייט פאר זיך... ניין! —
האב איך מיר דא א טראכט געמאכט —
פון שמוינעווקע מוז געהן

א יוד! ... כ'האב אינ'ם אקטיאבריסט
צערייזט דעם ביזען האהן
און דעם שווארץ-מאהניק צו איהם
מיט פעטש א לאז געטהאן...

צוויי פאטריאטען האבען זיך
קוים אנגעהאמפערט זאט,
דערווייל איז דארט דאס יודעלע
געווארען דעפוטאט!...

V.

איצט ערלויבט בקיצור
איין ערקלעהרען, ליעבע
פריינד, דאס עכטע, טיעפע
ציעל פון אלע דריי

ווילדע מעשים. ערשטענס,
נעהמט דעם בחור מיינעם:
ווען איך וואלט געלאזט איהם
מיט דער שיקסע פריי...

וואלט געווען, וואס מיינט איהר?
וואלט ער — די עברה
אפצעוואשען — טאקע
אפשר זיך גע'שמד'ט

און מיט מזל-ברכה
מיט זיין הייס-געליעבטער
פראסינקע, זאל לעבען
חתונה געהאט,

וואלט מיט איין משומד
מעהר ביי אונז געווארען.
א מציאה, כ'לעבען!
ס'אר א גרויסען ווערטה

האט איצט א משומד! ...
ניין, אנ'אנדער לעבען
מיט אנ'אנדער גורל
האב איך איהם בע'שערט:

זאל א יוד ער בלייבען
און א יודיש מיידעל
נעהמען. קינדער-יודען
האבען — און דערפֿי

זאל קיין פונק אפילו
פונם עכטען, ריינעם
יודישקייט האמט זעלטען
ניט א בלישמט מיהן פריי! ...

יאלקעס וועלען שיינען,
מאסליעניע וועט בלינעם
באקען צו דער סעודה...
און מען וועט דארט אלץ

מהון, אבי בעהאלטען
דעם פעהאסטען נאמען
„יוד“, וואס וועט זיי שמעהען
ווי א ביין אין האלז.

פאר א גוי זיך שמעלען
אויף די הינטער-פיסלעך.
ציטערען פאר יעדען
שאטען ווי א האז

און דאס גאנצע לעבען
שרינקען גאל און וועהטאג
פונם קרומען רוקען
און הארבאטע נאז! ...

VI.

דער אלטער וואלט, אמת,
פערפרוירען געווארען:
געראטעוועט האב איך
איהם דאסמאל פון טויט.

בדי ער זאל מארגען
דערפיהלען נאך טיעפער
זיין שרעקליכע דאליע.
זיין ביטערע גויט:

מען האט איהם דערווארימט
און פראשקעס געגעבען —
אסגולה נפלאה
צו שלאף, אפעטיט, —

די בלאטערען אלע
פערהיילט כדבעי
(מיזשאלעוועט דארטען
קיין גענוען-שמאלץ ניט) —

און הייבן, פערשטעהט איהר,
פון „לינת-הצדק“
מחילה געבעטען, —
נעה, אלטיטשקער, געה.

הער וויעדער ווי פרעהליך
עס וואיען די ווינדטען,
פערזוך ווי עס ווארימט
די גליעדער דער שניי.

ווער צעהנדליגער מאל נאך
פערפרוירען, שליס-מזל,
דערשלאגען פון עלענד,
פון הונגער פערשמאכט...

און צעהנדליגער מאל נאך
וועט הערען דיין וידוי
און זעהען דיין גסיסה
די פינסטערע נאכט!...

VII.

מיטן דעפוטאטעל
איז אזוי די מעשה:
יודען דארפען פבוֹד:
וואהלדעכט האט מען דאך

זיי געגעבען, ליעגען
וועט אויף זייער נאקען
ווי ביז איצט דער אלטער,
שווערער שקלאפען-יאך

און דעם קאפ זיי בויגען
מוזענד מאל נאך שווערער,
ערגער ווי פאר-צייטען
צו דער שווארצער ערד.

וועגען „פרייהייט“, „פראוועס“
מיט די אלע זיעבען
זאכען בין איך רוהיג...
האב איך מיך בעקלערט

גזייט-יודענפרעסער
זענען קיין עין-הרע
דא גענוג; זאל זיצען
דארט א יודעל אויך...

זאל ער דארט בע'קען.
 זאל ער דארט מע'קען
 און א ווארט ניט סמייען
 זאגען פריי און הויך...

וועט עס זיין א כבוד
 פאר'ן פאלק ישראל,
 און זאל פרייד און גדולה
 קלויבען גאט אליין!...

.

VIII.

ניט קיין חוואליעס רוישען, פרומען, —
 ס'דייט זיך ווילד ביי קליין און גרויס
 פון מיליאנען שדיס-גארגלען
 א געלעכטער-קוואל ארויס...

און עס דונערט דורכ'ן גיהנום
 פונם טייוועלשען באנקעט:
 — לעבען זאל די קלוגע קליפה!
 לעבען זאל דער פרומער שד!...

בילדער פון פארצייטען

בילדער פון פארצייטען.

I.

מחוץ למחנה.

אויסגעצירט זיך פראכטיג
אין די בגדי־שרת,
ברייט צוקעמט די לאנגע,
שעהנע, גרויע בארד,
געהט דער פת־גדול
צום מזבח. פֿהנים
און לויים שטעהען
יעדער אויף זיין ארט.

אין די הענד־געגילדטע
וויירעך־לעמפלעך, בעקענס,
האנדפאסען; די קליידער
ווייס און ריין ווי שניי.
שיר־המעלות זינגען

זיסע, ריינע שטימען;
פידלען, הארפען, מאצען
העלפען-אונטער זיי

מיט די פעטסטע רינדער.
מיט'ן בעסטען בוימאייל,
זעמעלמעהל, געווירצען
האבען העל געפלאקערט
די מזבח'ות היינט:
פון אָרם, פון יָוֹן,
בְּשָׂדִים און מִצָּרִים
זענען געסט געקומען—
פריהערדיגע שונאים,
איצטערדיגע פריינד;
און דער פֿהן-גדול
האט זיין ברכה ליעבליך
יעדערען געגעבען.
שעהן און שטאלץ און הויף
שטעהט ער ביים מזבח
אין די בנדי קדש,
שיינט און גלאנצט פון גדולה

אין די רויטע פלאמען,
אינ'ם בלויען רויף...

.

ווער-זשע שמופמ-זיף דארטען
דורך די אויסגעפוצטע
שרים, אנשי-חיל

צום מזבח? ... ווער? ...
אפגעריסען, בארוועס,
איינגעהויקערט ... יעדער
אבר אין איהם ציטערט,
יעדער טריט איז שווער...

ווער איז ער, דער אלטער,
און וואס וויל ער? — זעהט נאר:
מיט א קרבן-עני
אין דער דארער האנד
קריכט ער צום מזבח,
און די בלייכע ליפען
בעטען: „בזק-גדול!
בריינג אויף מיין מתנה
צו דעם גאט דעם לעבען

פאר מיין פאטערלאנד! ...

אין דעם פה'ס אויגען
צינדט זיך אן א פייער:
(סטייט'ש, אזא מין העזה...)
— דו, מצורע! — שרייט ער —
ווי דערוועגסטו זיך
צום מזבח נאהענט
צוטרעטען?! ... איי! נעהמט איהם,
האפט איהם, דעם מצורע,
און מחוץ למחנה
ווארפט ארויס איהם גיך!!

.

שיר-המעלות זינגען
ריינע זיסע שטימען;
פיעדלען, צימבלען, טאצען
העלפען-אונטער זיי...
און דער פהן הערט ניט
ניט דעם עולם'ס שטימען,
ניט דעם זקן'ס גרויסען
ביטערען געשריי:

„— איך? איך בין מצורע?
 מיך — מחוץ למהנה?...!
 ניין! טהראוים דעם אפוד,
 רייס־אראב די אורים
 ותומים פון דיין ברוסט!...
 אין די אויגען דיינע
 ברענט א העליש פייער...
 קרעץ איז אויף „דיין“ שטערען
 און „דיין“ הארץ איז פוסט —
 „פוסט פון עכטען גלויבען...
 ניט דעם גאט דעם גרויסען.
 אייביגען און שטארקען
 דיענסט, פהג־גדול!
 פייניגסט, שטראפסט און יאנסט מיך
 ניט פאר מיינע זינד,
 נאר פדי דער עולם,
 דער המון דער ווילדער,
 נארישער און גראפער,
 זאל אין דיר ווי פריהער
 גלויבען שטום און בלינד!“...

פיעדלען, צימבלען. מאצען
קלינגען פון דערווייטענס...
און מחוץ למחנה,
עלענד ביי א וואנד
פון א וויסטער חורבה
שטעהט און קלאגט דער אלטער
מיט דעם קרבן-עני
אין דער דארער האנד...

II.

א י ו ב .

אין ווינקעל הויף, אויף שטויב און קויט,
בעדעקט מיט קרעץ אין בלוט, אין אייטער,
ליעגט א י ו ב. ביטער איז דער טויט,
נאר, ווי א הונגעריגער — ברויט,
ביי גאט די רוה פון קבר בעט ער.
אלץ, אלץ פערפאלען: פוסט און וויסט
זיין הויז, זיין שייער און זיין קעלטער;
זיין טיש איז אש, זיין בעט איז מיסט —
און עלענד, איז ער אויף דער עלטער...
דארט, וואו עס פלעגן סעודות זיין
מיט פעטען פלייש מיט אלטען וויין,
מיט פיעדלען, צימבלען, פויקען, טאצען,
דארט ליעגט ער, שטום, אין שמוץ און שאנד,
פון ארמ זיך ריהרען ניט אומשטאנד,
און האלט א שערביל אין דער האנד —

די הוילע, טיעפע וואונדען קראצען...
 שטיל איז ארום, דער גרויסער שלאק
 איז אויף דעם גאנצען ארט געפאלען.
 ווי אויף דאס בוימעלע די האק.
 פערטריקענט זענען אלע קוואלען
 פון טרייסט און האפנונג... קלאג און פיין
 זעהט יעדער אויג, הערט יעדער אויער.
 נאר... הערט זיך-צו... וואס זאל עס זיין?
 וואס טהוט זיך דארט ביי דעם טויער?
 די הינד, די אלטע, ביזע הינד,
 די שזמרים איז'נס... א, זיי ווילען
 פון גאר ניט וויסען... טויב און בלינד –
 זיי טהוען זייערס נאר – זיי בילען!
 זיך אבגעריסען פון דער קייט,
 פיהלט יעדער הונד זיך פאר א גבזר...
 זיי שפרינגען, לויפען דולערהייט
 און האפען יעדערען וואס געהט
 פארביי דער חורבה...
 נאט, דו ליעבער!

א בילער, א מין געשרי,
 א דולע, ווילדע וועלט!... א פנים,

גנבים חלז'מען זיך-זיי.
גנבים, רוצחים, ביזע שונאים...

.....

דו שטעהסט דערשראקען, ארים קינד!
דערשטיקט דיין קראפט, פערשטיינט דיין ווילען...
וואס קאן מען מדין? זיי זענען הינד –
זיי זענען הינד און מוזען בילען...

III

נבזור אדן.

עם רוישט דער ווינד... עם דזנערט... בליצען רייסען
די וואלקען-דעק ווי פייערדיגע שלענג...
מצבות פלאצען... פונ'ם גידעם-אפגורנד
שטעהט-אויף א בילד — א בילד פון האם און פיין...

אין שווארצען רויף און נעבעל איינגעוויקעלט,
ווי איין מזבח פלאמט די גאנצע שטאדט;
און גרויס און שרעקליך זענען די קרבנות:
דער העכסטער און דער פיינסטער שאץ פון קונסט
און וויסענשאפט; די איידעלסטע קליינאדען
פון גלויבען און פון גאטעס-דיענסט; די קרוין
פון תורה און פון פהינה, און אינאיינעם
מיט זיי דאס האב און גומס, די מיה און ארבייט
פון טויזענדער פעריאמערטע נשמות,
דאס לעצטע ביסעל ארימקייט — פון אלץ.

פון אלץ איז דארטען אש און שטויב געווארען:
ניטא ניט יונג, ניט אלט, ניט ווייב, ניט קינד, —
אלץ האט צושטויסען ווי א ריעזען-האמער
נבוכדנאצר'ס מערדערישע האנד! ...

און, פול מיט האס, נקמה און נצחון,
אין טעמפעל קומט אריין נבוזראדן,
דער פלייסגער געהילף פון דעם טיראן,
דער אויבער-האר פון זיינע הויף-דראפאנטען,
פון יענע שומרים, וועלכע היטען אב
אי טאג, אי נאכט זיין שלאף, זיין רוה, זיין אמהעם,
בעגלייטען איהם אויף יעדען שריט און טריט...
אין טעמפעל קומט אריין נבוזראדן,
א ביזע פרייד, א פונק פון העליש-פייער
גליהט-אויף און בליצט אין זיינע טיעפע אויגען,
דערהערענדיג דעם ווילדען קלאנג פון העק
און האמערס אין די הענד פון די סאלדאטען,
וואס האקען אויס די שווערע קופער-זיילען,
דעם פראכט-בעציהרטען קופערנעם באסיין,
—אם גאלד און זילבער פון די אפפער-טישען...
און קאראוואנען ציהען זיך צו בבל

בעלאדען פול מיט אונשעצבארען רויב...

אין מעמפעל געהט ארום נבוראדן —
און פלוצים בלייבט ער שמעקן טיעף פערוואונדערט:
דארט, אויף די מארמאר-שטיינער ביים מזבח
דערזעהט ער... ווארט! וואס איז דאס? — פרישעס בלוט
בעדעקט די קאלטע, די געשלייפטע שטיינער...
און שרעקליך קאכט און זידט און שפריצט אויף זיי
דאס בלוט ווי אויף א העל-צוגליהטען אייזען...
— וואס איז דאס? — פרעגט נבוראדן — וועמעס
בלוט זעה איך דא? און וואס לעגט פאר א פח
אין דעם, וואס לעבט און הערט-ניט-אויף צו זידען?...

— עס איז געווען א נביא — ענטפערט איהם
א ציטערדיגער קול — און הויך און מעכטיג,
ווי אויפן פרייען ים דער פרייער ווינד,
פלעגט צו דעם פאלק דעם נביא'ס שטימע שאלען;
און ווי די כוואליעס פלעגען זידען הערצער
פון זיינע פייער-פליסענדיגע רייד...
דאס איז געווען א שמראם פון גיפט און צארען
פאר די געקרוינטע קעפ פון די טיראנען;

דאס איז געווען א זיסער קוואל פון טרייסט,
 פון ווארימען, מחיה'דיגען בוימאיל
 פאר אלע נויטגעדרונגענע, פאר אלע
 פעריאמערטע און עלענדע נשמות...
 און, זעהסט, אט דא איז ער געפאלען מיט
 פון די, פאר וועמען ס'איז זיין קול געוועזען
 אנאייביגער, געפעהרליכער קמיגור,
 אנאייביגער און שרעקליכער גורדין...
 דאס איז זיין בלוט! עס זענען טעג און וואכען
 פערגאנגען, און... דו זעהסט? עס זיידט און שפריצט,
 עס קאן נישט רוהען און עס וויל נישט רוהען
 דעם נביא'ס הייליג בלוט"...

— נו, האט געזאגט

נבוראדן מיט א בייזען שמייכל —
 שוין טעג און וואכען זיידט דאס בלוט און קאן נישט
 און וויל נישט רוהען?... כ'פין א בעלן פרובען
 עס איינצושטילען!... קום אהער, מיין פריינד
 געטרייער פריינד, מיין גומער, אלטער תלן!
 בעווויז דיין ארבייט!..."

און ער קוילעט אויס

אויף יענעם ארט די זקנים פון סנהדרין —
 פון גרויסען און פון קליינעם — די פערציהרמע
 מיט פתרי-תורה לעהרער פונ'ם פאלק...
 נאר ס'איז אומזיסט: עס קאכט און זידט ווי פריהער
 דעם נביא'ס בלוט... נבווראדן הייסט
 פערנעהמען אלע שעהנסטע, פיינסטע טעכטער
 פון ציון און די איידעלסטע בחורים —
 די איידעלסטע און פיינסטע יוגענד-בלומען —
 און שעכטען זיי... עס העלפט ניט!... דער טיראן
 בעפעהלט, מען זאל אין גאנץ ירושלים
 צונויפנעהמען די קינדער פון די שולען,
 די טייבעלעך די אונשולדיגע, ריינע,
 די טרייסט און האפנונג פונ'ם פאטערלאנד
 און בריינגען זיי צום תלין...

און א טייף

פון קינדער-בלוט פערפלייצט די קאלטע שטיינער,
 פערשפריצט, פערפלעקט די ווענד, די פענסטער, טהירען...
 עס פליסען שטראמען פון די טרעפ אראפ
 אין הויף, אין פאר-הויף; פליסען און פערפלייצען
 די גאסען, מארקען...

און א רויטע חמארע

פערשפרייט, פערבלענדט נבוראדן'ס אויגען...
 ער ווערט פערציטערט... האפט זיך פארן קאפ...
 א ווילד געשריי, א קול פון אימת-מות
 מיט וועהטאג רייסט זיך-אויס ביי איהם פון הארצען...
 ער לויפט ארויס פון טעמפעל... שפרינגט אריין
 אין רייט-וואגען און יאגט די פערד... זיין לאנגען,
 מיט גאלד און פערעל אויסגענייטען מאנטעל
 צעוועהט דער ווינד ווי פליענעל, רייסט און פלאנטערט
 די לאקען די געקרייזעלטע און שווארצע
 און פייפט און זומט אין פנים... און עס וואקסט
 און וואקסט ארום די שווערע רויטע חמארע,
 און בליצט, און פלאקערט... און עס וויינט און קלאגט
 דער שטורעמווינד... און קולות אין דער לופטען
 צוגיסען זיך ווי תוואליעס, און זיי שלאגען
 אין פנים איהם מיט צארן און מיט האס:

„— אהא! דו פרובסט די גוטע אלטע תרופה
 פון טיראניי: בלוט אבשווענקען מיט בלוט,
 מיט בוימאייל פייער לעשען? און עס העלפט ניט, —
 איא? עס העלפט ניט?!... און עס וועט ניט העלפען!
 דעם נביא'ס בלוט וועט אייביג, אייביג לעבען

און זידען, און מיט ברענענדיגע טראפען
דיר שפריצען אין די אויגען... לויף, טיראן,
בעהאלט זיך אין די פאלאצען פון בבל
ווי אין דער שטארקסטער פעסטונג... צוים-ארום
די ווענד פון זיי מיט פעלזען ביזן הימעל,
דריי-פאכיג רינגעל זיי ארום מיט שומרים,
בעוואפענט פון קאפ און ביז די פיס
מיט שפיזען, שילדען, פויקען און טראמייטען,
זיי זאלען שמעהען וואך אי מאג אי נאכט,
עס זאל א האהר אנ'איינציגעס, חלילה,
ניט פאלען פון דיין קאפ, עס זאל א פליג
דיין שטילען שלאף, דיין זיסע רוה ניט שמערען;
פערשליס אויף זיעבען שלעסער יעדע טהיר,
בעשלאג מיט שמאהל און אייזען יעדען פענסטער, —
און אלץ וועט זיין אומזיסט!... די רויטע חמארע
וועט געהן נאך דיר, וועט שמעהן פאר דינע אויגען;
דער בלוטיגער, דער שווערער, ביזער שאטען
וועט עמעמען אין פנים דיר מיט גיפט
פון האס און פלוך, פון צארען און נקמה,
ביז וואן דו וועסט אין אונשולדיגען בלוט
אליין דערשטיקט, אליין דערמרונקען ווערען!...

עם וויינט און קלאגט דער ווינד... עם רייסען בליצען
די וואלקען-דעק ווי פייערדיגע שלענג...
מצבות פלאצען, פאלען... פונ'ם אבגרונד
שמעהמ-אויף דאס בילד...

IV.

ה מ ן .

זמרדני יושב בשער המלך.
(אסתר, ב' ב"א).

עם זינגט און קלינגט, עם פינקעלט און עם שיינט
דער קארנאוואל, די זיסע פורים-סעודה...
די גליקליכע שושנת-דיעקב זיצט
ביים טיש און מהיילט די קינדער המן-טאשען...
דער המן-קלאפער רייסט זיך פון דער הויט
דער גראנער דרעהט זיך אין א ווילדען וויחאר...
עם זינגט און קלינגט, עם צאפעלט און עם קנאקט,
און ערד מיט הימעל שרייען: „— ארור המן!
פערשאלטען זאל ער זיין, דער בייזער פיינד,
ימח שמו, דער צורר היהודים!!!”

און פון דעם גיהנום-אבגרונד שווימט ארויס
די טיעף-פעררהאסטע, פינסטערע נשמה...
דעם פף-הקלעניקעס בילד שמעהט אויף פאר מיר

אין אזיאטיש-העל פערציהרמען אנצונ:
אין א חאלאט פון בלאהען סאמעט-שטאף.
א גרינעם טורבאן אויף די שווארצע לאקען.
פאנטאפעל געלע, קונציג אויסגענייהט
מיט גאלדבארטען, מיט פערעל און סאפפירען —
און נור דאס תליה-שטריקעל אויפן האלז
עראינערט אויף זיין ביטערע מפלה...

ער שטעהט פאר מיר... א שמייכעל, דוכט זיך, צאנקט
און שלענגעלט זיך אויף זיינע בלייכע ליפען...
און המן רעדט:

.... הקיצור — זאגט ער — איצט
איז שפעט צו קריטיקירען די מגילה...
מיט ווילד-גראז איז בעוואקסען יענער דור,
מיט גראהען מאך און שימעל זיין מצבה...
א ווילדע צייט איז אונזער צייט געווען,
דאס לאנד א ווילדעס און די מענשען ווילדע.
איך, המן, בין געווען גרויס און שטארק,
פון אלע שרים מעכטיגער און העכער;
און אלע פלעגען קניהען דארט פאר מיר.
היינט זאג אליין, בערעכען על פי יושר,

האב איך געקאנט קאלמפלומיג זיין צו דעם,
וואס מרדכי האט זיך נישט געוואלט מיר בוקען?
און ווער-זשע איז געווען אט דאס יודעל,
וואס פלעגט ביים שויער זיצן גאנצע טעג?
אנאיינגעהער ביי הגי סרים המלך:
אנאיינגעהער... איך זאג, פערשטעהסטו מיר,
חלילה נישט א מעקלער ביי דעם פיינעם
סאנאוויק פון הארעם, נור גלאט אזוי —
א פאסטאווסטשיק פון בשמים, פארבען, זאלבען
א הענדלער מיט גאלאנטעריי און גאלדווארג,
און אפשר א הלואה'לע אמאל
אויף וואכער מיט א גוטען משכון פלעגען
ביים יודעל נעמען בנתא מיט חרבוניהן
(און, דוכט זיך מיר, חרבוניה מאקע אפט)...
קיין גרויסער יחסן, ס'הייסט, איז נישט געוועזען
דאס יודעל... נור דאס אלץ בין איך דיר מוזר
ניין, וויכטיגער איז אט וואס: אט דער מרדכי
פלעגט זיצן דארט ביים שויער; און א יוד,
וואס זיצט ביים שויער, דארף און מוז זיך בוקען,
מוז קנייהען פארן פריץ קושען איהם
די הענד, די פיס, די פאלעס, די פאנטאפעל,

דעם שטויב פון זיינע טריט, דעם שאמען זיינעם,
אין מויל איהם קוקען, שלינגען יעדעס ווארט
און חאפען יעדען וואונק פון זיינע ברעמען.
אזוי איז שוין דער מנהג - און א פשיטא
אין אונזער צייט, אין אונזער ווילדער צייט!
און אז דאס יודעל האט געהאט די העזה
דעם קאפ צו האלטען הויף און שטאלץ פאר מיר,
נאמירליך, האט געדארפט ביי מיר אין הארצען
א העליש פייער פלאקערען און קאכען
ביז וואן איך וועל פון איהם נקמה נעהמען.
ניט ריכטיג אבער שטעהט אין דער מגילה:
"וַיָּבוֹ - כֹּהֵאב גַע'מאוס'ט זיך טויטען נאר
איינ מרדכי'ן: גלאט ויבו - אהן א פירוש;
ניין, כֹּהֵאב צו דעם געהאט א טיעפען טעם -
איך האב פערשטאנען, אז דער שטאלץ, דאס גדלות
מוז לעגען אין נאטור ביי יעדען יודען.
מוז זיין אנאייגענשאפט פון גאנצען פאלק,
זאגל'זשע אויף דאס גאנצע פאלק ישראל
זיך אויסגיסען מיין האס, מיין גיפט, מיין צארען!...
דו ווייסט, ניט נאריש איז מיין פלאן געווען
און שרעקליך וואלט געוועזען מיין נקמה!

עם מחוט זיך אבער אומגעריכט א דרעה
דאס רעדעל — אייער מרדכי ווערט א גדול,
און איך... איך פליה צו אל'די שווארצע יאהר,
אין גיהנום, אין דעם טיעפען, וויסטען גיהנום!...
דער צורר לאזט אראפ דעם קאפ... ער שטעהט
א וויילע שטיל, פערטראכט... און וויעדער הערט זיך
זיין שטים פערשטיקט פון טרויער און פון וועהמאג:

— נו, מילא, פעך און שוועבעל, שרויפען, צוואנגען —
דעם טעם פון דעם פערשטעקן איז ניט שווער.
ניין. ניין. דעם גרעסטען וועהמאג פלעג איך פיהלען
איין מאל אין יאהר, איין-איינציגס מאל, בשעת
מען פלעגט מיין שווארצע, זינדיגע נשמה
ארויסלאזען פון גיהנום אויף דער וועלט:
געה! — פלעגען די מחבלים מיט די ריטער
און צוואנגען שרייען מיט א ביז געלעכטער —
געה, המנ'קע, און קוק און האב הנאה
ווי יודען פראווען פורים! הער זיך צו,
ימת-שמו'ניק, צו די מי-שביר'ס,
וואס קלינגען דארטען פאר דיין כבוד וועגען!
קריץ מיט די צייהן, דו אלטער וואלף! צופלאץ

דעם שלאנגען-קאפ! אויף הילע, ווייסט שטיינער
גיס-אויס דיין גיפט!..."

אוי, ביטער, הערסטו, ביטער
איז דאס געווען!... און דאך א גרויסער טעות
איז מיינען, אז אין גיהנום איז שוין גאר
א סוף צו טרייסט און האפנונג; אדרבא,
דער גיהנום לייטערט-אויס דאס הארץ, דאס ביזע
און פינסטערע, בלאזט-אויף, צינדט-אן, צוגיסט
א ליכטיגקייט פאר די פערבלענדטע אויגען,
און קומענדיג אויף אייער נאריש וועלטיל
האב אנגעהויבען איך צו זעהן עפּים
אזעלכעס, וואס מיט זיסע טרייסט דערפילט
מיין עלענד, ביטער הארץ... יא, איצט, דורך לאנגע
צוויי טויזענד מיט דריי הינדערט יאהר אנערך,
וואס זעה איך אויף דער וועלט? – איך זעה א לאנד,
וואו יודען האבען מיטן גאנצען הארצען
גענומען זיך צו בילדונג, צו קולטור;
זיי נאָרען, צאפלען, קריכען פון די פליס,
דעם לעצטען גראשען גיבען זיי אוועק,
דעם לעצטען מארק, דאס לעצטע ביסעל חיות
אויף „לערנען"; און עס זענען, דאנקען גאט,

שוין מויענדער דיפלאמען דא ביי יודען.

און יודען זענען אומעטום, וואו נאר
עס שפראצט א זאנג פון וויסענשאפט, עס שימערט
א פונק פון וואהרהייט, אפפערען מיט ליעבע
דאס גאנצע לעבען אינ'ם גרויסען קאמפף
פאר וואהרהייט, ליכט, גערעכטיגקייט און פרייהייט –
און לעבען... לעבען ערגער ווי די הינד!...
און וואס-זשע טהוען מרדכי'ס יורשים, יענע,
וואס האבען בצואה פון דעם זיידען
די גאלדענע, די גרויסע יחוס-פאהן,
דעם הויכען טיטול: „גדול ליהודים“?
וואס טהוען זיי? אח, זיי געבענשט, געלויבט,
דו, גיהנום, פאר דעם זיסען טאג, אין וועלכען
די אויגען מיינע זעהען דאס: די מרדכי'ס –
די אלטע קנעכט, די אלטע מויער-זיצער –
זיי זענען זיך משתדל פאר'ן כלל!
זיי זענען זיך משתדל – ס'הייסט: זיי קריכען
צו מיין „ממלא-מקום“, בוקען זיך
און קניהען, פויען פאר די פיס און קושען
און לעקען יענע הענד, וואס שלאגען זיי,
און קוקען מיט א זיס הניפה-הנדל

אין יענעם מויל, וואס שפייט אין פנים זיי!...
 און נאך א חלוק פון די אלטע יאהרען
 בעמערק איך דא, געדענקסטו, לעבער פריינד,
 מיין ראפארט אחשורושן פארצייטען?
 דארט ווייז איך אן, ווי אויף דעם גרעסטען חטא
 אויף, ודתייהם שונות". אין מיין גראבער
 און ווילדער צייט איז דאס געווען א זינד
 פאר וועלכען ס'איז, אין שוה להניחם:
 א פאלק, וואס לעבט נאר פאר זיך, וויל נישט וויסען
 פון אלגעמיינעם לעבען אינעם לאנד,
 פון אלגעמיינע האפנונגען און נויטען;
 א פאלק אזוינס איז א געפאהר צו האלטען
 פאר וואסער-טרעגער, האלץ-העקער אפילו.
 אזוי האב איך אין מיין דאקלאד געשריבען.
 און איצט, ווען יודען האבען מייכען בלוט
 פערגאסען, אויפן רוסישען מזבח
 געבראכט קרבנות אהן א צאהל - איצט גיט
 דער נומער, בארעמהערציגער מיניסטער
 אנעצה זיי להיפך אקוראט:
 -, וואס טויג אייך - זאגט ער - מיינע לעבער יודען,
 בעמיהען זיך און זארגען פאר דער וועלט?

מיט פרעמדע לייט זיך מישען מיט די לעפעל?
 פאר אייך איז גלייכער בלייבען פרעמד צו זיי...
 פערקריכט אין אייער אלטען; פינסטער ווינקעל;
 זיצט רוהיג; א שמיל-שווייגעניש זאל הערשען
 אויף אייך. קיין אמהעם זאל פון אייך נישט געהן;
 זייט, יודען, שמוס און בלינד און זייט מקבל
 פון מיר באהבה יעדען שפיי אין פנים,
 און געהט אוועק און טראגט איהם-אב גאנץ פנסת
 ישראל, וואס האט אייך געשיקט צו מיר,
 צו אייער בעסטען, אמתן בעל-טובה! "...
 אח, זיי געבענשט און געלויבט אויף אייביג
 דו, שווארצער גיהנום, פאר דעם טיעפען טרייסט,
 וואס געהמט אראפ פון מיר די שווערע קייטען,
 וואשט אב פון מיר דעם אלטען צורר-שאנד,
 גיסט-אן מיט פרייד מיין זינדיגע נשמה...
 וואס קאן זיין זיסער פון אזא נקמה! "...

און המנים ביז געלעכטער שאלט און קלינגט
 און גיסט זיך ווי א שטראם פון סס-המות,
 פערפלייצט, פערטרינקט די זיסע פורים-סעודה...

און הייסע רויטע טראפענס פאלען, פאלען
אין פורים-בזם... דאס טריפט דאס בלוט פון הארצען...
און ווי א שמייכעל פון א טויטען שארבען
זעהט-אויס דאס ווילדע פורים-שפיעל!...

V.

די שרפה.

דער אווענד-שטערען גלאנצט און שיינט...
 א הייסער מאג געוועזען היינט,
 געברענט, געבראטען אהן רחמנות,
 א מאג א יאהר — א שווערער תענית!...
 דער אווענד-שטערען לייכט און שיינט...
 עס געהט אין גאס דער לאמפען-צינדער —
 שוין צייט זיך אפצופאסטען, קינדער!
 איך זיין ביים פענסטער, שמוס און שווארץ
 בעדעקט דער שאטען בערג און טהאלען...
 וואס ציטערסטו, מיין קראנקעס הארץ?...
 אף, די געדאנקען וויעדער מאלען
 אַנאַלטעס בילד, א שרעקליך בילד:
 רוים קלאנט און שרייט פון וועהטאג ווילד...
 רוים ברענט, רוים פלאקערט... ס'פלאצען, פאלען

געוועלבען, זיילען און פארטאלען...
 עס איז אין רויד דער פאנטעאן
 ווי אין א וואלקען אנגעטהאן...
 אין קאליזיי און אויפן פארום
 הערשט אימת-מות... עלענד, ארים
 ליעגט רוים... זיין יום-טוב איז פערשטערט..
 פון צווייטען, מגדל-נמרוד ווערט
 א הויפען א'ש און מיסט און שטיינער...
 און דארטען... זעהסט, מיין קינד? שמעהט איינער
 פון די, וואס טיטום האט מיט מאכט
 אהער, אין שטאלצען רוים, געבראכט
 פערשמיעדט אין קייטען. אט דער גרויער
 און בלייכער מאן, אין שווארצען טרויער,
 ביים ברעג פון טיבר... דו זעהסט, מיין קינד:
 ניט אפגעשוואכט און ניט דערשראקען —
 ער שמעהט אי הויך, אי שטאלץ... דער ווינד
 צעווייט די לאנגע, ווייסע לאקען:
 דער פלאמען-אפגלאנץ גליהט און שיינט
 אויף איהם ווי העליש-רויטע בלומען
 און שרעקליך קלינגט זיין שטימע:
 — היינט,

אָ רױם! אָ, רױם, מײן בײזער פײַנד,
הײַנט איז דײַן טאג, דײַן טאג געקומען! ...
אָ, מיטום! דו געדענקסט די מענ,
ווען, נאכץ פלומיגען געשלעג,
ביזט דו געשמאנען אויף די גאסען
פון ציון? דעמאלט גרויסער העלד,
האב איך זיך אויסגעלערענט... האסען!
ניט דײַן נצחון אויפ'ן פעלד,
נאר דײַן געשפעט פון אונזער שאדען
און אונזער שוואכקײט האט דאס פלום
אין מיר ווי פײער אויפגעזאדען! ...
נאר גאט האט וויעדער קראפט און מוטה
אין הארצען מיר אריינגעגאסען, —
איך האב דאס גרעסטע פרייד גענאסען:
נקמה! ... אײ, ווי שוואך און קליין
איז איצט דײַן זאל פון מירמעל-שטײן,
דײַן שווערד און שילד! וואס איז די פעולה
פון זײ? ניט רױם — נײן מיטום, נײן;
דאס ברענט דײַן פבור און דײַן גדולה!
דאס בעסטע, גרעסטע גומס און האב,
וואס האסט געקליעבען לאנגע יאהרען,

פון אלץ איז אַש און מיסט געווארען!...
איך האב געזעהען דיך אין שאנד,
דיין קאפ געפויגען, שוואך דיין האנד,
דיין פורפור-קלייד צופליקט אויף שטיקער.
איך האב געזעהען, אַ, בעדריקער,
ווי דו ביסט הונגעריג און מאט –
און בין אהן פרויט געווארען זאט
און בין אהן וויין געווארען שיפור!...
און ליכטיג איז מיר איצט מיין נאכט!
די יונגע אדלער דיינע פליהען,
די יונגע לייבען דיינע, ציון.
זיי וואקסען, וואקסען!... מוטא און מאכט
אין זייער הייסען הארצען בליהען,
עס זידט דאס בלומ, די אויגען גליהען...
א נייער מזל שפריצט און פליסט
אין אונזער לעבען און בעגיסט
מיט פרייד און קראפט די אלטע גליעדער
און מאכט אי יונג, אי שטארק זיי וויעדער
מיט ציונים פאהן און ציונים שילד!...

*

*

*

און עס פערשוועבט דאס אלטע בילד...
 און ווי א רויף צוגעהט מיין דרימטעל...
 א שאטען ליעגט אויף ערד און הימל...
 דער אווענד-שמערען לייכט און שיינט...
 א הייסער טאג געוועזען היינט,
 געברענט. געבראמען אהן רחמנות...
 געווען א לאנגער, שווערער תענית...
 און צו בעגינען איז נאך ווייט,
 ווייט ביז עס קומען וויעדער
 די אלטע פוחזות...

אף, שוין צייט —
 שוין צייט זיך אפצופאסטען. פרידער!...

VI.

פ ר ע ה .

(מדרש רבה, שמות א')

ווען? — פרעגסטו, עלענדע פויגעלע — אן ערף
דריי טויזענד מיט דריי הונדערט יאהר צוריק
האט דאס פאסירט — דערצעהלט אונז די לעגענדע.

קיין גבור איז ער קיין מאל נישט געווען
דער פרעה, און קיין גרויסער חכם אויף נישט.
די „פרעה'אנען“ זיינען אבער שוין
פון אייביג-אן פעררעכענט אין מצרים
פאר כ'שרע און הייליגע נשמות.
די געטער הימען און בעשיצען זיי
אויף יעדען טריט; די שטערן-זעהער קוקען
אין הימעל-בוך — אין העלען גאלדענשריפט
פון די מזלות, און די פרומע פריסטער
אין טעמפלעל שחטען שעפסען, בעק און רינדער

און קלינגען זיך — בעטראכטענדיג די פעטע
און ווארעמע געדערם — אלץ פֿדי
ס'זאל פרעה'ס מינדסטער נאגעל זיין בעווארענט
פֿון אלדאס ביז, קיין טראפען טהוי אויף איהם,
קיין שטויבעלע זאל אויף איהם נישט פאלען.
און ווייזשע גרויס, ווי גרויס האט דארט געדארפט
דאס וואונדער זיין דערהערענדיג אז פרעה'ן
האט מיט א מאל פערטאפט א מין חלאת
וואס מיט איהר נאמען מאוס'ט זיך אפילו
דער גרעסטער קנעכט, דער לעצטער, בעטלער —
קרעץ!

און וואס פאר קרעץ! עס האט זיך אויסגעשאמען
און אויסגעשפרייט פון דעם געקרוינטען קאפ
און סאמע ביז די פֿיאטעס — ביז די פֿיאטעס
די איידעלסטע און פיינסטע אין מצרים...
אה! ס'דארפען דאך פאר צער, שאנד און וועהטאג
זיך איבערקעהרען אין די טיעפע קברים
די זיידעס און עלטער זיידעס זיינע,
סטייט'ש, פרעה א מצורע!! ווארוזשע זיינען
די כהנים און, חרטומים, שמערען-זעהער,
די שפרעכערס, די דאקטוירים, די מכשפים?

זיי זיינען אלץ שוין געווען דארט
און אלץ געפרופט: מען האט איהם שוין בערויכערט
מיט הייליגע געווירצען, גראזען, ווארצלען,
געריבען איהם מיט פעל פון קעץ און מאלפעס,
געשמירט איהם מיט גאל פון שווארצען עגל אפּים
מיט פריש און ווארים בלוט פון פויגעל ינשוף,
געשפראכען און געבלאזען און געפאכט
אויף איהם מיט די פרוכתן פון טעמפעל
און הונדערטער קרבנות שוין געבראכט —
און אלץ אומזיסט!

איין האפנונג איז געבליבען:
מען האט געשיקט צום גרעסטען בעל-אוב,
צום כהן פון דעם גיהנום-גאט אנוכים
די מתים צו בעשווערען און ביי זיי
א מיטעל צו בעקומען פאר דעם חולה.
און פון די קברים-היילען, פון די טיעפע
און פינסטערע, בעוואקסענע מיט שימעל —
פון דארטען וואו עס זיצען גאנצע טעג
בעהאלטען פון דעם הימעל-שיין, די סאוועם
און פלעדערמיין, דערהערט זיך א דערשטיקטער
און הייזעריגער קול:

„א וואנע פולל

מיט בלוט, מיט בלוט — מיט פרישע מענשען-בלוט!“

א דונערשלאק איז פון קלאהרען הימעל
אראבגעפאלען אויף די שטעדט און דערפער
און איבער גאנץ מצרים האט זיך האסטיג
א גאָס געטהאן א הייסע רויטע כוואליע.
פערפלייצט די וועגען, גאסען, הייפּען, הייזער;
פערטרונקען און דערשטיקט דעם לעצטען פונק
פון לעבענס-שיין, פון לעבענס-פרייד און האפנונג —
דער קרעציגער טיראן איז ביזן האלדז
געזעסען און געוויקט זיך אין בלוט-באד...
עס האט געשפריצט פון דארט אין אלע זייטען.
די מארמאר-ווענד און די געטאקטע זיילען
פון מאלאח'ט, פון קופער און לאזור-שטיין,
די פארהאנגען פון גאלד און זילבער-שטאף
די זינגענדיגע שפרינג-ברונעם אין גארטען,
די זאפטיגע און פרישע בלומענשטאקען —
אלץ איז געווען בעדעקט מיט רויטע פלעקען
פון בלוט — פון ווארים, פרישע מענשען-בלוט!

אך, ציטער ניט און וויין ניט, ארים קינד,
מיין פויגעלע, מיין עלענדעס און קראנקעס!
דריי טויזענד מיט דריי הונדערט יאהר צוריק
האט דאס פאסירט — דערצעהלט אונז די לעגענדע.

VII.

מתתיהו.

בימים ההם
בזמן הזה.

עם שטעהט פאר מיר דאס אלטע לעמפעל ווידער.
דאס לעצטע, וואס ביי אונז איז נאך ביז איצט
פון גאנצען בעל-הבתישקייט געבליבען —
א זכר אז מיר האבען אויך אמאל
צו לייטען גלייך געלעבט, געפיהלט, געטרונקען
דעם זיסען גיפט פון צארן און נקמה,
די פרישע לופט פון פרייהייט, קראפט און פרייד...

עס שטעהט פאר מיר דאס אלטע לעמפעל ווידער.
דאס ליכטעל צאנקט און אטעמט ווי א קינד
אין טיעפען שלאף, אין שטילען, בלייבען חלום...
און חלום-בילדער שוועבען איבער מיר
און וויקלען מיך ארום מיט א ווייכען
און קלארען וואלקען... פון די גרינע בערג
און פון די בלאהע טהאלען ציהט אוינעמעל —

א גרום, א זיפן פון אלמען פאטערלאנד...
עס שיינט די זון פון גבורה און נצחון,
פון שלאכט-פעלד געהט דער העלער העלדטן-צוג...
עס קלינגען ליעדער פון די בלאהע מהאלען,
טראמייטען שאלען פון די גרינע בערג:
געלויבט איז גאט! געבענשט איז מתתיהו!...
.....

און שטילער, שטילער ווערען יענע שטימען
און אויסגעלאשען יענע שיין און פרייד...
א שמורם רוישט... עס יאגט א שווארצע חמארע...
פון קאלטען, טויטען אבגורנד הויבט זיך אויף
א בילד... א בילד אין רויטען פלאם און געבעל...
און. וויעדער פריש און מוטהיג שטעהט פאר מיר
דער שנאה-גייסט, דער בייזער, שווארצער שטן
פון יענער צייט... זיין הייזעריג, פערשטיקט
געלעכטעריל צושימ זיך אין דער פינסטער
און קריצט און סקריפעט ווי א טומפע זעג...
און ווי א גיפט-שמראם גיסען זיך אין הארצען
מיר זיינע ווערטער:

— אמת מאקע, אמת
דאס איז געווען צו ווילד, צו מיאוס: גלאט

א פשוטען, א גראפען דבר-אחר,
דאס נידריגסטע, דאס שמוציגסטע פון אלץ,
דאס טרפה'סטע פאר א אידישער נשמה,
צו בריינגען פאר א קרבן! מיט זיין פלוט
מטמא זיין דעם גאלדענעם מזבח,
דאס הייליג הויז פון אייער גרויסען גאט!
יא, איך פערשטעה, ווי שטארק און טיעף און בריהענד
דאס האט פערכאפט, פערקלעמט דאס הייסע הארץ
פון מתתיהו. שרעקליך איז געוועזען
דער גרויהער מאן! זיין חלף האט געפלאמט,
געפונקעלט ווי דאס שווערד ביי'ם מלאך-משחית...
דער אלטער לייב, דער לייב פון בארג-לבנון
איז אויפגעוואכט און... טייער, אי, צו-טייער
האט מיר געקאסט דער דבר-אחר מיינער!...
געדיינקסט-דאך?... צינד-זשע אן, צינד אן די ליכטלאך
זאל באדען זיך אין זייער ליעבער שיין
און קוויקען זיך דיין עלענדע נשמה!...
הער אבער ווייטער, אלטער, גוטער פריינד:
בשעת אויף מיין ברוסט, וואס איז געוועזען
פערצויגען און פערשמידען אין שטאהל און קופער,
איז פריי געשטאנען מתתיהו'ס פוס

בשעת מיטן חור-בלוט אינאיינעם
 איז אויסגעמישט געווארען און פערטראמען
 אין מיסט און שאנדע מיין כבוד און מיין קראפט.
 האב איך א קול דערהערט... א טרייסט א טיעפע
 האט ווי א בוימאיל, ווי א זיסער וויין
 אויף מיין פערביטערט הארץ זיך אויסגעגאסען:
 „שווייג, ברודער, ליעג און שווייג... סוועט זיין א צייט
 סוועט זיין א צייט – מזועט דעם קדיש דיינעם –
 דעם דבר-אחר – אנמהן אין די שעהנסטע,
 די אידעלסטע און ריינסטע בגדי-כבוד,
 מיט לארבער-בלעטער און מיט פרישע רוזען
 בעקרענצען איהם און מיט א ריטטער-באנד
 איהם אנגורמען די לענדען... און א קול
 וועט געהן און גרינצען איבער בערג און טהאלען:
 מאכט אפאראד! שמעהט אויף, שמעהט אויף! עס געהט
 דאס בעסטע, דאס בעריהמטעסטע, דאס פיינסטע,
 עכט-נוציגע, עכט-פֿשר'ע, עכט-ריינע
 בעשעפעניש פון גאנץ מדינת-יון.
 דער שורש פון איהר גבורה, גדולה, כבוד,
 די קרוין פון דער יִגְיִישער נאמור!...
 און ברייט און פריי, און הויך דעם קאפ פערריסען.

אין פערעל און אין סאמעט אויסגעציהרט,
 וועט געהן דער תכשיט איבער שטעדט און שטעדטליך
 און פראנק און פריי וועט טרעמען מיט די פיס
 ער מתתיהו'ס אייניקלעך; וועט שמויען
 זיי מיט דער טרפהער מארדע אין די אויגען.
 אין פנים שפייען, באדען זיך און שווימען
 און קוויקען זיך אין זייער פיין און וועהטאג,
 און פריי, ווי וואסער, טרינקען זייער בלוט!...
 און וואסדזשע וועלען זיי, דעם אלטען גבור'ס,
 דעם לייב דעם אלטענ'ס יורשים דעמאלט מהו?
 אף, שרעקליך וועט אין זיי דער צארן ברענען!...
 עס וועלען פיעל פון זיי די אלטע פאהן,
 די גרויסע פאהן פון מתתיהו פרובען
 מיט מומה און גלויבען אויפהויבען און טראגען
 אין קאמפף אין שווערען אויפ'ן פרייען פעלד...
 עס פאלען טויזענדער קרבנות
 אויף יעדען שריט און טריט... דאס גאנצע לאנד
 וועט ווי א פעלד פערזייהט מיט קברים ווערען...
 עס וועלען הילכען, קלינגען מאג און נאכט
 נקמה־שבועה'ס און נצחון־ליעדער...
 עס וועלען פליהען, שימען זיך ארום

פון אלע זייטען, קלינגענדיג און רוישענדיג,
 גבורימלעך, גבורימלעך ווי באב...
 און איינער וועט ביי זיי נאר פעהלען דעמאלט...
 נאר איינער... איינער – מתתיהו!!!”...

א ו פ ו ח .

(פאנטאזיע)

אין די פינסטערע און לאנגע
ווינטער-אווענדען, אין יענע
טויטע שטונדען, ווען דאס גאנצע
שטעדטל ליעגט אין שניי פערגראבען
און דער ווינד צושפרייט די ברייטע
קאלטע פליענעל אויף די דעכער,
קלאגט און יאמערט ווי א יתום —
אין די נעכט שטעהט-אויף אנ'אלטעם
ליעבעם בילד פאר מיינע אויגען:

„— זיידעניו, דערצעהל אונז עפעס“.
„— וואס-זשע זאל איך אייך דערצעהלען,
קינדערלעך?“ ...

און שמיל און רוהיג
איז אין צימערעל. דער זיידע
לאזט אראב דעם קאפ דעם גרויען,

מהומ א זיפן, א טיעפען זיפן.
 און אויף זיינע בלייבע ליפען
 שוועפט ארום א מילדער, ליעבער,
 זיסער שמייכל... ביי דעם אלטען
 זענען זיי צונויפגעגאסען.
 אט דער העלער, זיסער שמייכל
 מיטן ביטערען און שווערען
 זיפן אינאיינעם: ווי די שיין
 פון די שטערען מיט די שאמענס
 אין א שטילער זומער נאכט...

- וואס־זשע זאל איך אייך דערצעהלען?
 און דעם זיידענס שוואכע שטימע
 ווערט מיט יעדעס ווארט אלץ שטארקער,
 ריינער, יונגער...

- אויב איהר ווילט,
 ליעבע קינדער מיינע, וויסען,
 וואס עס הייסט די גרעסטע שנאה,
 שנאת־מות: טא ערלויבט מיר
 אייך צוויי שכנים פארצושטעלען:
 פראדיעגא, א קאטויליק,

און רב יוסף פון נאווארא
האבען צוואנציג יאהר אין שכנות
אפגעלעבט. אין פרק־אבות
שמעהט געשריבען, אז דאס בעסטע
פאר דעם מענשען אין זיין לעבען
איז א שכן מ״ב. רב יוסף
איז געווען א גוטער שכן.
פראדיעגא — אויף נישקשה.
ביידע האבען זיך גאנץ רוהיג
צוואנציג יאהר געפסקנט שאלות.
יעדערער פון זיי גאר פאר־זיך —
פון אנאנדער יורה־דעה.
ניט געמישט זיך מיט די ספרים,
ניט געטהון זיך איבערווארפען
מיט המצאה־לעך, מיט פשט־לעך,
מיט פירושים־לעך, מיט ווערט־לעך,
ווי דער מנהג איז ביי יודען.
יעדערער פון זיי האט פאר־זיך
צוואנציג יאהר געפסקנט שאלות.
פאר זיך ביסלעכווייז געקלעבען
מעשים טובים, עולם הבא —

און געלעבט זיך שטיל און רוהיג
ווי די בעסטע, ליעבסטע פריינד.

יא, אזוי האט אויסגעוויזען,
פאר א פרעמדען על-כל-פנים,
ווען ער וואלט אמאל געזעהן,
ווי עס פלעגן זיך בעגעגענען
אפט פארנאכט די ביידע זקנים:
„א גוט-אזענד, פראדיעגא!“
„א גוט-אזענד, רבי יוסף!...“
„נו, ווי פיהלט איהר זיך?“ — „נישקשט
דאנקען גאט. און איהר?“ — „א דאנק אייך.
עפעס קאלט איז היינט געווארען...“
„יא, א פרעסטעל... און אזוי
געהט ביי זיי דער שמועס רוהיג
וועגען דעם און וועגען יענעם.
ביידע זענען זיי געוועזען
גוטע, עכטע בעלי-בתים:
יעדערער געהאט א גארטען
איילבערט-בוימער, אויך א שטיקעל
פעלד צום אקער. און ניט זעלשען

פלעגן זיי זיך האלטן עצות
וועגן ווירטשאפט-זאכען. רוהיג.
שטיל און פריינדליך זיצן ביידע
אויף א ביינקעל נעבען טויער...
פֿיין? א יא?... איך מוז אייך אבער
אלץ ענטפלעקען ביזן סוף.

פראדיעגא און רב יוסף...
איהר פערשטעהט דאך. ליעבע קינדער.
פיהלט דאך גוט, וואס פאר א טיעפער.
גרויסער חילוק איז געוועזן
צווישן זיי אין תורה, אין מקור...
נ, איז וואלט איהר נאר געזעהן.
ווי אזוי אט די צוויי גראהע,
פֿינע, גוטע, פֿרומע שכנים
פלעגן זיך אמאל צוקאכען
און צוידען – גאט דו מיינער!
עס איז נאר נישט צו בעשרייבען:
פונקען פליהען פון די אויגען
ווי ביי ווילדע, ביזע חיות
יעדער אבר ציטערט ממש

ווי אין פיעבער... קולות געהען
 מאקע ווי מען וואלט זיי שניידען,
 שטעכען, בויערען מיט עגבערס...
 פראדיעגא און רב יוסף,
 דארפט איהר וויסען, זענען ביידע
 ניט נאר פרומע מענשען, אבער
 אויך פאליטיקער געוועזען;
 און דערצו אויך פילאזאפן.
 שארפע מוחות גאר פערשפיצטע
 האבען ליעב געהאט גאר צו שמוסען
 וועגען יענע גרויסע שאלות,
 איבער וועלכע גאנצע פעלקער
 האבען טייכען בלוט פערגאסען.
 יענע שאלות, יענע חידוה,
 וועלכע וועלען פאר דעם מענשען
 אייביג בלייבען אונפערשטענדליך...

אף, גענוג אייך, אלטע, גומע,
 ליעבע לייט! איהר ווייסט, פערשטעהט דאך
 ניט פון היינט און ניט פון נעכטען,
 אז אומזיסט איז אייער מרחה:

שרייט און שרייט פון היינט ביז מארגען.
 וועט דאך פארט נישט ווערען גארניט.
 פשוט גארניט אט פון אלע.
 אלע אייערע ופוחים;
 ווייל דעם ריינעם, רעכטען אמת
 ווייסט דאך נאר איין גאט אין הימעל.
 וואס קאן וויסען פראדיעגא?
 וואס קאן וויסען רב יוסף?
 יעדערער פון אייך איז זיכער
 אז דער ריינער, רעכטער אמת
 איז ביי איהם אליין פארהאנען.
 נאר פאר איהם איז דער גן-עדן
 מיטן גאנצען עולם-הבא;
 ער אליין איז דער בן-יחיד
 און דער יחסן ביי דעם פֿורא.
 איהם געהערט אלץ, ביז א ברעקעל,
 און דעם אנדערען — א לעק נישט...
 אך, די אלטע, אלטע שאלות! —
 לאזט זיי רוהען: — נישט מיט צארען
 און מחלוקות קען מען קומען
 צו דעם רעכטען, ריינעם אמת...

ניין, אומזיסט. — די פילאזאפיע
 האט אין זיך אזא מין קליפה —
 ניט פאר אייך געדאכט — עס קארטשעט,
 ברענט און שטעכט; עס ציהט, עס ווילט זיך
 איבערריידען, איבערשרייען...
 צוואנציג יאהר האט זיך געצויגען
 דער ופּוּת, די מחלוקה,
 ביז דער טוידט איז אנגעקומען
 און געזאגט: „גענוג, רבּותים! —
 צוואנציג יאהר האט איהר געשריען,
 צייט שוין אייך זיך אבצורוהען...
 קומט מיט מיר איך וועל אייך פיהרען
 אין אנאָרט וואו איהר וועט אפשר
 מיט אמאל דערגעהן, דערוויסען.
 וואו עס ליעגט דער רעכטער אמת“...

II.

אויף דער קירכע אין נאווארא
 קלינגען טרויעריג די גלעקער;
 אין ארייכער, שעהנער טרונע
 ליעגט דער אלטער פראדיענא.
 אין בית-מדרש אין נאווארא

זאגט דער גאנצער עולם תהלים,
וויינט און קלאגט... אומזיסט — עם העלפט ניט:
רב יוסף איז געשמארבען.

ווייט פון אונזער נאריש וועלמיל
אין דער לופט אלץ העכער, העכער
צו דעם ווייטען פלויען הימעל
פליהען — שוועבען צוויי נשמות:
פראדיעגא און רב יוסף...
(„סטייטש! ווי הייסט? ווי איז עם מעגליך?
— פרעגט איהר — הא? א יוד אלמדין
און אינאיינעם אויפ'ן הימעל
מיט א...“ אמת, קינדער! אבער
וואונדערט זיך ניט: איך דערזעהל דאך
איך א מעשה שלא היה,
א געשיכטע, ווי די וועלט זאגט.
„ניט געשמויגען, ניט געפלויען.“
פרעגט-זשע, כ'בעט אייך, ניט קיין קשיות,
זוכט ניט, כ'בעט אייך, דא קיין חידות,
און הערט בעסער אויס מיין מעשה.)
פראדיעגא און, להבדיל,

רבי יוסף, זענען ביידע,
 ווי מען זאגט, שוין אבגעקומען
 דאס פערפינסטערט, נאריש וועלמיל –
 און צום ווייטען, בלויזען הימעל
 שוועפען, פליהען צוויי נשמות
 פון צוויי גוטע, פרומע שכנים,
 פון צוויי גרויסע, ביזע שונאים.
 „נו, אצונד – מיין ליעבער שכן –
 טראכט דער אלטער פראדיעגא:
 גרייט זיך נאר, אקארשט, מיין ליעבער!
 איך וועל דיר שוין גוט אויסצוואנגען.
 א, ווארט אויס, ווארט אויס א ביסעל,
 וועסט שוין וויסען, וועסט שוין פיהלען,
 ווער עס איז גערעכט געוועזען...
 גרייט זיך, גרייט זיך, רבי יוסף!
 און דער אלטער פראדיעגא
 שטעלט צונויף אין קאפ א לאנגע,
 גרויסע, שרעקליך-גרויסע רעדע
 פול מיט למדות און מיט חכמה.
 די הקדמה צו דער רעדע
 וואלט אליין כמעט פערנעהמען

א מסכתא בבא-קמא ...

א, דער אלטער פראדיענא
איז ניט פויל - זיין גאנצע למדות,
די פירוש'לעך און פשט'לעך,
אלע מליצות, אלע גראמען,
גמטריאות און נומריקן -
אלץ פערמישט ער אלץ פערקנייט ער
אין דער לאנגער שארפער דרשה.
און די דרשה ווערט אלץ גרעסער,
טיעפער, שארפער ... נו, רב יוסף -
טראכט דער אלטער פראדיענא:
אי, א באד וועסטו דאס האבען,
אי, א צוואנ! - דעם גרעסטען שווא
וואלט איך, כ'לעבען, ניט געוואונשען
אויף דיין ארט צו זיין, מיין ליעבער,
טרייער שכן, רבי יוסף!
טייער, טייער וועט דיר קאסטען
וואס איך בין פון דיר אין לעבען
אויסגעשטאנען!" ...

אמ-אזוי

טראכט זיך, שוועבענדיג צום הימעל,

פראדיעגא. און רב יוסף?
 א, רב יוסף איז פערנומען
 גאר מיט אנדערע מחשבות,
 פאליטיק און פילאזאפיע
 האט ער גאר אין גאנץ פערגעסען;
 איין געדאנק און איין געפיהל
 זיצט ביי איהם אין קאפ, אין הארצען:
 היינט וועט דאך מקוים ווערען
 די מחשבה פון זיין גאנצען,
 גאנצען לעבען... אך, דאס בעסטע
 און דאס טייערסטע, דאס ליעבסטע,
 וואס ער האט געגארט פון קינדהייט
 מעהר פון אלע פערגעניגענס,
 דאס וועט ער לסוף בעקומען:
 אין גן-עדן אין גן-עדן
 פליהט אצונד דאך רבי יוסף!!!...

קינדער מיינע, ליעבע קינדער!
 אך, ווי גוט איז דארט, ווי ליעבליך,
 ווי געשמאק איז אין גן-עדן!...
 וואס? איהר מיינט, ווייל דארט איז ליכטיג,

ווארעם, פריש, עס פליהען פויגעל;
פליהען, שוועפען, זינגען שירה;
וואונדער-שעהנע בוימער וואקסען,
וואונדער-שעהנע בלומען בליהען.
פון קריסטאל, פון גאלד און זילבער
שמעהען פאלאצען און שלעסער –
אפגעשפיעגעלט אין די ריינע,
זילבער-קלאהרע קוואלען, שטראמען.
אייביג וואקסען יענע בוימער,
אייביג בליהען יענע בלומען,
און די פויגעל מיט די שטראמען
און די בלומען מיט די שמערען
ניסען דארט צונויף די שטימען
מיט די שטראהלען, מיט די ריחות
אין אליעפען שיר-המעלות –
אין א זיסען לויב-געזאנג.
און די גליקליכע נשמות
טהוען אייביג דארט געניסען
פרייד און פרייהייט, רוה און פריעדען?
אט מיט דעם איז דער גן-עדן
א גן-עדן? ... קינדער, קינדער!

ברימער, פויגעלעך און בלומען —
 נארישקייט! ... צו וואס? ווער דארף עס?
 וועמען קעהרט דאס אן, איך בעט אייך?
 אין גרעדן, מיינע לעבע,
 איז פארהאנען עפעס אנדערש,
 עפעס בעסערס פון די אלע
 פוסטע זאכען... וואס? איהר פרעגט נאך?
 סטייטש! אט דארט איז דאך דער מקור
 פון דער תורה. אלע גרעסטע
 אלע טיעפסטע, שארפסטע מוחות,
 וואס די וועלט האט נאר געזעהען,
 זענען אלע דארט בכנופּיא:
 אין א גרויסען, שעהנעם גארטען
 שטעהט א גרויסער, שעהנער פאלאץ;
 אין דעם גרויסען, שעהנעם פאלאץ
 שטעהען לאנגע בענק און טישען;
 גרויסע שאפעס פול מיט ספרים
 ביי די ווענד, אין יעדען ווינקעל.
 און ארום די לאנגע טישען
 זיצען זיי די גרעסטע לומדים
 און גאונים... בערען! ל״בען!...

אלע קשיות, אלע תיקוים,
 אלע חידות און פלפולים —
 זענען דארט שוין לאנג פערענטפערט...
 וואס? עס איז אייך עפעס קשה
 אינם תוספות? — געהט צום תוספות!
 דער מהרש"א ניט גלאט א ביסעל?
 פרעגט, זייט מוחל, געהט, אן זיצט ער;
 פרעגט, ער וועט אייך אלץ בעשיידען,
 מאכען אלץ אייך קלאהר, פערשטענדליך...
 אלע ליב מפרשים
 זיצען דארטען; אויף די קעפ
 שיינען, בליצען פתרי-תורה,
 און די שכינה רוהט אויף זיי...
 גאט דו מיינער! וואס קאן בעסער,
 ליעבער זיין פון דיין גן-עדן?...!
 פראדיעגא... ע, אנעסק,
 געה און האב מיט איהם ופוחים!...
 קום אהער, דו גראבער יורקע,
 ווייז זיך נאר ארויס מיט דיינע
 ווילדע פשמלעך, וויסמע דרשות;
 קום, מזועט דיר דא אזעלכע

תרוצים געבען, אז דו וועסט שוין
 אייביג מעהר קיין קשיות פרעגען!...
 אט אזוי טהוט ביי זיך טראכטען
 רבי יוסף... ווייט פון אונזער
 נאריש וועלטיל, העכער, העכער
 צו דעם טיעפען, בלויען הימעל –
 פליהען, שוועבען צוויי נשמות,
 און אין גיכען וועלען קומען
 זיי אהין צום גרויסען בית-דין,
 וואו עס וועלען קלאהר, פערשטענדיג
 ווערען אלע שאלות, קשיות,
 אלע חידות, אלע תיקונים,
 און זיי וועלען שוין דערוויסען
 דארט דעם רעכטען, ריינעם אמת...

III.

און וואס ווייטער, און וואס העכער,
 ווערט די לופט אליין קלאהרער, בלויער
 און די שמערען ווערען גרעסער,
 שיינען ליכטיגער און העלער;
 און וואס ווייטער און וואס העכער
 און וואס נעהענטער צום בית-דין,

ווערט רב יוסף'ן אלץ זיסער
און געשמאקער אויפ'ן הארצען.
און דער אלטער פראדיעגא
ווערט אלץ מעהר צוקאכט, צוזאדען:
„ווארט נאר, ווארט, דו וועסט שוין וויסען,
וועסט שוין פיהלען, ווער גערעכט איז,
ווער פערשטעהט...
נאר, סטאפ! אט איז שוין
זייער ציעל — גענוג צו פליהען...”

פראדיעגא און רב יוסף...
אך, ווי באלד עס האט זיך שטיל
אנגעהויבען אויפצומאכען
דער בעקרוינטער, וואונדער-שעהנער,
גרויסער טויער פון גן-עדן;
האט אויף ביידען אין איין רגע
א מין בליץ געטהון פון דארטען,
אז זיי זענען באלד פערטומעלט
און פערבלענדט געווארען ביידע!...
אלע ווערטלעך, אלע פשטלעך,
גמטריאות און געמריקין

זענען באלד ביי פראדיענא
 פונ'ם קאפ ארויסגעפלויען.
 רבי יוסף איז געבליבען
 ווי פערגליווערט, ווי פערפרוירען,
 האט אפילו נישט פערשטאנען
 וואס עס רעדט צו איהם דער בת-קול
 דארט פון אויבען, פון דעם גרויסען,
 פלויען וואלקען מיט די לאנגע
 העלע שטראהלען האט געציטערט
 און געפריהרט ווי אין קדחת...

אין זיך איז צו-ערשט געקומען
 פראדיענא, דער קאמוליק;
 האט זיך אויסגעווישט די אויגען,
 האט זיך אויסגעהויסט גאנץ רוהיג,
 דעם געגאלטען קאפ אביסעל
 אויפגעהויבען. און פון זיינע
 דיקע, פעטע, רויטע ליפען
 האט זיך אנגעהויבען גיסען

די בעריהמטע לאנגע דרשה.
 האלב פון איהר איז איהם אפילו
 פונים קאפ ארויסגעפלויען;
 צעהנדליג פסוקים, גראמען, מליצות
 האבען זיך ווי באב צושאמען.
 עס איז אבער אויך ניט וועניג,
 דאנקען גאט, ביי איהם געבליבען.
 „א, דו האר פון אלע הארען!
 האט ער האסטיג אויסגעשריען —
 מהו אצונד דיין אויהער נויגען
 צו דיין קנעכט, פערנעהם מיין תפלה —
 גרויסער ליעבער גאט! איך בעט דיך:
 לאז דיין גרימצארען מהון פאלען
 אט אויף דעם פערפלוכטען יודען,
 וועלכער שטעהט פאר דייע אויגען!
 לאז דיין שמראף אויף איהם מהון פאלען
 פאר דער חוצפה, פאר דעם עזות
 וואס ער מראגט אין זיין פערגראבטען,
 בייזען הארצען!... ליעבער פאטער,
 מיין בעשעפער, מיין בעשיצער!
 מהו מיט מיר דיין גרויסען חסד

און בעשטראף איהם ווי עס קומט איהם
 פאר זיין חוצפה! ... הערט א ביסעל:
 „איך בין, זאגט ער, ביי דעם בורא
 א בן-יחיד, א מוחס,

ווייל איך בין געוועזען דער ערשטער,
 ווער עס האט די ליעפע תורה
 און דעם עכטען, ריינעם גלויבען
 אויף דער וועלט געבראכט פארזייטען...“

נו, בקיצור, כוועל נישט ספארען,
 אפשר איז דאס טאקע אמת...

ווייס איך... זאל זיין יא... נו, מילא,
 און אז יא, איז וואס געווארען? —

איך ווייס אבער און א גאנצע
 וועלט קאן זיין אויף דעם אנערדות —

אז דאס ערגסטע און דאס שלעכטסטע
 פאלק פון אלע זענען זיי —

די פערשאלטענע אויף אייביג,
 ביזע יודען! אף, עס איז דאך

פשוט גארנישט צו בעשרייבען
 וואס מען האט פון זיי געליטען
 זינד זיי זענען פון מצרים

ארויסגעגאנגען און ביז איצמער ...
 אבער מעהר ווי אלע פעלקער
 האבען מיר פון זיי געליטען,
 מיר די שפאניער! ... ליעבער גאט! ..."
 (פראדיעגא האט א טיעפען,
 טיעפען זיפן געטהון; צוויי גרויסע,
 הייסע טרעהרען, ווי צוויי פערעל,
 האבען זיך אראפ געקייקעלט
 איבער זיינע דיקע באקען).

— גאט דו מיינער! — האט ער וויעדער
 אנגעהויבען — ליעבער פאטער!
 וויפיעל שלעק און וויפיעל צרות
 איז אויף אונזער קאפ געפאלען!
 וויפיעל געלד און צייט און טרחה
 האט געקאסט אונז אט דאס קליינע,
 שוואכע אומהלע! פערעכענט,
 אלץ, וואס אונזער לאנד איז געבער
 אויסגעשטאנען פון די יודען ...
 גוואלד! עס איז דאך א רציחה!
 וויפיעל האלץ און וויפיעל קוילען

איז אויף איהם פערברענט געווארען
 אויף דעם קרבן פולז-פליל.
 אויף די הייליגע מזבחות
 פון די אאטא-דא-פע!
 וויפיעל שמדיק און וויפיעל ביימ'שען
 האבען מיר אויף איהם צוריסען!
 וויפיעל טורמעס און אסטראגען
 האבען מיר פאר איהם געסטרועט!
 וויפיעל מוסרים און דינים
 וויפיעל שומרים, וויפיעל פלינים
 האבען מיר פאר איהם געהאלטען.
 שכירות זיי געצאהלט, געשריבען
 און געדרוקט פאר זיי די דינים.
 די מנהגים און די סדרים...
 וויפיעל וואקס און וויפיעל ווידעך
 האט מען אויסגעבראכט אין שפאניען
 אויף די יודען; שרעקליך, פשוט!
 און דאס אלץ — אי געלד, אי מרחה —
 נאר פון עולם-הבא וועגען...
 און דערביי — ווי פריינדליך, ליעבליך
 פלעגען מיר זיך מדין בעגענהן

אט מיט די פערפלוקטע יודען! –
קיין געצאהלט פון זיי געפאדערט
ניט פאר ודוי, ניט פאר קבורה;
די אלמנות און יתומים
פלעגען מיר פערזארגען פריינדליך
מיט א בגד, מיט א דירה
אין די רוהיגע און שמילע
קלויסטער-הייזער, מאנאסטירען.

ווי מען זאגט – פאר לייט געמאכט זיי...
נו, און דאס איז אלץ נאך וועניג,
נאך עדהיום קענט איהר הערען
פון איודען קללות, חרמות
אויף דאס ארים פאלק פון שפאניען.
ס'איז ניט אויסצוהאלטען פשוט!...
וואס? פאר וואס? דאס איז דאך ממש
א רציחה! א רציחה!...”

אט אזוי האט פראדיעגא
לאנג און לאנג גערעדט, גע'דרשנ'ט
פאר דעם בית-דין. ווי אלעמפערט
האט געברומט ער און געדונערט.
יעדעס ווארט האט ווי א האמער

אין רב יוסף'ס קאפ געשלאגען.
 האט איהם דורך און דורך געשטאכען
 און געשניטען ווי א מעסער.
 א רחמנות איז געוועזען
 אויף דעם אלטען מאן צו קוקען:
 יעדעס גליעד און יעדער אדער
 האט געציטערט ווי פון פיעפער.
 און בשעת פראדיעגא
 האט געענדיגט, און דער בת-קול
 האט געווענדעט זיך צום זין
 רבי יוסף פון נאווארא
 מיט די ווערטער: „נו, רב יוד,
 וואס האט איהר אויף דעם צו זאגען?“
 איז דער אלטער רבי יוסף
 אויפגעשפרונגען, לא-עליכם,
 ווי אנעכטער חסר-דעה
 און משונה'דיג דערשראקען
 האט ער ארויסגעלאזט א ווילדעס,
 גרויס געשריי פון טיעפען הארצען:

— שמע ישראל! שמע ישראל!
 אינזער גאט איז איינער! ... איינער!!!...
 — נו, און דאס איז גאר אינגאנצען
 — האט געפרעגט ביי איהם דער בת-קול —
 האסט מעהר גאר נישט וואס צו זאגען?
 נו, בקיצור ... ארט מיר אויף נישט...
 הערט-זשע אויס אצונד, רבותים,
 דעם גור-דין וואס וועט אויף ביידען
 מאקע באלד מקוים ווערען:
 דער קאטויליק פראדיענא
 קלאגט אויף דעם פארוואס די שפאניער
 האבען פיעל געהאט הוצאות
 אויף דעם פאלק ישראל, היינו —
 האלץ און קוילען, שטריק און ביימ'שען
 גוואנגען, מעסער, ריטער, קייטען...
 יא, ער איז גערעכט, — מען מוז איהם
 געבען שכר דערפאר... נו, זאל איהם
 ווערען אומגעקעהרט מיט רוח
 מאקע דא אין הימעל אלע

צוואנגען, מעסער, קייטען, ריטער
 האלץ און קוילען, שטריק און בייטשען
 גאר אינגאנצען ביז א ברעקעל...
 און דעם יודען רבי יוסף,
 וועלכער ברויכט שוין צופיעל גאווה -
 מאכט זיך גרויס מיט דעם וואס זיינע
 עלטער-זיידעס, עלטער-באבעס
 האבען גוטס געטהון פאר לייטען,
 און בכך מעג ער שוין זיצען
 ווי א פריץ און געניסען
 אלדאס גוטס נאר פון זכות-אבות -
 איהם דער פסק איז: ער זאל וויעדער
 גאר פון נ"י געבארען ווערען -
 וויעדער אנמהן זיך א קערפער
 אויף דער זינדיגער נשמה.
 וויעדער וואקסען, וויעדער לעבען...
 געהט-זשע, געהט, רבי'וד, זייט מוזל,
 וויעדער אויף דאס נאריש וועלמיל,
 געהט אהין און איך בעפעהל אייך

אייביג וואגלען זיך און בלאנזען,
געהן און קריכען אהן אנאויפהער
איבער פעלדער, איבער מייכען,
בערג און מהאלען, שטעדט און דערפער
און ניט אויפהערען צו שרייען,
אייביג שרייען:

„ש מ ע י ש ר א ל !

אונזער גאט איז איינער, איינער,
אייך-און-איינציגער אויף אייביג! ...
ש מ ע י ש ר א ל ! ש מ ע י ש ר א ל ! ...”

